

VII. A község története 1945-től napjainkig

VII.1. A történelmi helyzet alakulása 1944. augusztus 23. után

Az 1944. aug. 23-i fegyveres felkelés híre, valamint Románia kilépése a Szovjetunió elleni háborúból és csapatainak teljes bevetése a fasiszta hadsereg ellen, alapvető fordulatot hozott Panit község életében is, és meggyorsította az események sorozatát. Az emberek aggodalommal és bizalmatlanul néztek a jövő elé. Félttek attól, hogy a változások ismét felszabadítják az indulatokat, s következnek a megtorlások, amelyek sajnos, igen sokszor nem azokat érintik, akik hibásak voltak, hanem azokat, akik a legkevésbé szolgáltak rá.

A front rohamosan közeledett. Marosvásárhely elfoglalása után, a német csapategységek hevenyében kiépítették védelmi vonalukat a Marostól nyugatra eső dombokon, az Oltvány-tetőn végig, a szentiványi hegyormon, ahonnan a beépített géppuskák és aknavetők tüze a Maros-völgy minden pontját elérhette.

1944 szeptember vége felé a román csapatok megindították a támadást. Mivel Panit területén négy német tank-ágyú is tűz alatt tartotta a Maros vonalát, a tüzérség ezeket a célpontokat kereste, és számos lövedék érte a falut. Több lakóház és gazdasági épület is találatot kapott. A lakosság a pincékbe húzódott, s csak a csendesebb órákban merészkedtek ki, hogy az állatokat ellássák. Néhány család Kövesdre költözött a rokonaihoz. Így is a három hétig tartó ostrom alatt a paniti civil lakosság közül többen életüket veszítették: Adorján Eszter, Barabási D. József, Barabási Márta, Bodó Sándor, Bodó Sándorné, Deák Zsuzsanna, Jánosi Péter, Kovács Borbála, Mátyás Domokosné, Sikó Gergely, Sikó József, Sikó Márton és mások.

Október 9-én a német csapatok nem tudtak ellenállni a román hadsereg sorozatos támadásainak, feladták a frontot, és a román csapatok bevonultak Panitba. Az egységek nem időztek sokat, a menekülő fasiszta csapatok után

A község története 1945-től napjainkig

vonultak. Szekereket mozgósítottak a faluból a front kiszolgálására, azzal az ígérettel, hogy azokat visszaküldik. A szekerekkel több paniti fiatal fiú elment egészen Bándig, lőszeres ládákat vittek. Köztük volt Ignat Simion és Nagy Albert is, akik alig tudtak visszajönni, a szembejövő csapatok által többször is feltartóztatva.

Közben a faluban egyik vonuló csapat a másikat váltotta, és sajnos a felszabadulás első napjai elég sok kellemetlen emléket hagytak a falubeliekben. Megtörtént, hogy a szomszéd falvak lakói is jöttek, katonaruhába öltözve, a csapatokkal együtt, s állatokat rekviráltak és vittek el az emberektől. Szerencse, hogy ez az állapot néhány nap múlva megváltozott, mert a csendőrség átvette az ellenőrzést, és így már nem volt alkalom a visszaélésekre.

A válságos napok alatt sok paniti katona a horthysta hadseregből elhagyta egységeit, abbahagyta a kilátástalan harcot és hazatért a családjához.

A felszabadulás utáni napokban a panitiak és a többi falu lakosai segítséget nyújtottak a katonáknak mindenben, amiben csak tehették. Volt aki élelemmel, fehérneművel látta el őket, sokan segítettek a harcokban elesettek összeszedésében és elszállításukban a náznáni és a szentiványi temetőbe. Mások szekerekkel tettek hosszú utakat, egészen Kolozsvárig. Sokan dolgoztak szekereستől Marosvásárhelyen, sürgős munkálatoknál. Azt akarták, hogy az élet mielőbb normális mederbe terelődjék.

Sajnos, ez nem következett be olyan hamar, mint szeretnék volna; a falu újabb megpróbáltatásokon ment keresztül. Nemsokára kiadták a parancsot, hogy mindenki, aki a katonaságtól hazatért jelentkezzen, nyilvántartás végett. Ez tulajdonképpen a hadifogságot jelentette, aminek a kezdete a földvári gyűjtőtábor volt. Nemsokára elhurcolták azokat is akik 1941-ben részt vettek a templom lebontásánál. Így a falu elvesztett majdnem kétszáz munkabíró férfit, akiknek hiánya pótolhatatlan lett. Két hét múlva hazaengedték ugyan azokat, akiket a templom-ügy miatt hurcoltak el, de a brutális bánásmód következtében, rövid időn belül, itthon sokan elpusztultak.

Id. Zajzon Jenő és Sikó Sándor Gyurka mondták el, hogy körülbelül 25 paniti személyt tartóztattak le 1945-ben, köztük Zajzon Jenőt, Gál Jánost, Adorján Györgyöt, Adorján Ferencnét az ura helyett, aki katona volt, Kovács G. Sándort, Nagy Istvánt, Kovács Jánost, Nagy Sándort, Adorján Józsefet, Izsák Józsefet, Máthé Gergelynét az ura helyett, Barabási Pétert, Kádár Márton igazgató tanítót, Bodó Bélát, Máthé Józsefet, Nagy-Pete Pált, akik közül az utolsó három fiatal levante volt, s még másokat is a templombontás ügyében. Többet közülük már Paniton brutálisan megverték (Kovács Jánost, Barabási Pétert). Gyalog hurcolták őket csendőrösről csendőrörsre Gyulafehérvárig, enni nem kaptak, többnek a bakancsát, csizmáját elvették. Adorjáni Györgyöt, aki nyomorék volt, megverték, mert nem tudott vezényszóra gyorsan felállni. Gyulafehérvárról Szebenbe szállították őket, ahol néhányukat

Mezőpanit – monográfia

kikérdeztek a bontással kapcsolatban, de ezek közül egy sem volt jelen a történeknél. Így a "katonai törvényszék" elbocsátotta mindnyájukat. Kaptak vonatjegyet Szebentől Nagyekemezőig, innen, ahogy tudtak, hazavergődtek. Kálváriájuk három hétig tartott.

Ezzel párhuzamosan, Marosvásárhelyen is folyt egy per a templombontás ügyében. A tárgyalások 1948 április 24-én fejeződtek be a panitiák felmentésével. Itt közöljük a védőügyvéd megmaradt átiratának másolatát:

*Dr. Koncz Francisc Marosvásárhely, 1948. április 27-én
avocat - ügyvéd Ügyszám: 115
Tg.- Mureş, Marosvásárhely, Deák Farkas utca, 9 szám*

T. Nagy D. Sándor úrnak, Mezőpanit

Értesítem, hogy a templombontással kapcsolatos ügyben a bíróság 1948. évi április hó 24-én megtartott tárgyaláson az önök ellen folyamatba tett eljárást megszüntette. Tehát a vádlottak közül senki sem részesült és nem is fog részesülni semmiféle büntetésben.

Az ön és társai képviselőivel felmerült és kikötött költségeim fejében, kérem, hogy összesen 9800 leit, azaz kilencezer nyolcszáz leit mielőbb szíveskedjenek összeszedni és azt legkésőbb május hó 10-ig irodámba befizetni szíveskedjenek.

Tisztelettel.

Aláírás

A letartóztatottak másik részét orosz fogságba vitték, és alig jött haza közülük egynehány.

Ezek az esetek mélyen megrendítették a falu lakosságát. Ezt az állapotot fokozta az is, hogy az akkori homályos viszonyok közt, azok, akiknek valamilyen hatalmuk volt, ezt arra használták, hogy sovíniszta érzéseiket érvényre juttassák. Ezek a személyek többnyire régi vasgárdisták vagy más nacionalista szervezetek tagjai voltak, akik azt hitték, hogy minden marad a régiben és leszámolhatnak a nemzeti kisebbségekkel. Ilyen körülmények közt a panitiák nem látták tisztán a jövőt, ezért elkeseredettek és bizalmatlanok voltak.

Idővel a helyzet biztonságosabbá vált. A csendőrség, a néppel karöltve, megszervezte az éjjeli őrséget, a Román Kommunista Párt elfogadtatta a királlyal a nemzetiségek státútumát. Megalakult a dr. Petru Groza által vezetett "demokratikus kormány", a háború befejeződött, a béketárgyalások eredményeképpen számos probléma megoldódott; Románia területéhez újra hozzácsatolták Észak-Erdélyt. Ezen eseményeket kísérő politikai fejlemények olyan mélyreható változásokat eredményeztek, amelyek gyökeres fordulatot hoztak a panitiák életében.

A II. világháború nagy emberpazarló forгатagában, az 1938-as behívásokkal kezdődően egészen 1945 végéig, a belövések alatt és a fogságok idején, csak a református vallásúak közül, életét veszttette 59

A község története 1945-től napjainkig

személy, akiknek névsorát a kegyelet és emlékezés állította márványtábláról közlünk az alábbiakban:

1. Barabási János	31. Nagy István
2. Barabási János	32. Nagy P. István
3. Barabási József	33. Pete Jani
4. Barabási M. József	34. Sikó János
5. Barabási Sándor	35. Sikó János
6. Barabási Mihály	36. Sikó József
7. Bartha Albert	37. Sikó Lajos
8. Bartha Balázs	38. Sikó Lajos
9. Bartha Lajos	39. Sikó László
10. Bartha D. Márton	40. Sikó Sándor
11. Bartha L. Mihály	41. Soós József
12. Bartha F. Sámuel	42. Szabó Sándor
13. Bodó Samu	43. Székely Ferenc
14. Borbély Ferenc	44. Török János
15. Deák Péter	45. Újlaki Sándor
16. Gaál Gergely	46. Zajzon József
17. Gaál István	47. Zöld Lajos
18. Geréb András	48. Adorjáni Eszter
19. Ignác György	49. Barabási D. József
20. Kádár János	50. Barabási Mártha
21. Kovács János	51. Bodó Sándor
22. Kovács Tamás	52. Bodó Sándorné
23. Kovács Viktor	53. Deák Zsuzsánna
24. Magyar Albert	54. Jánosi Péter
25. Márton Balázs	55. Kovács Borbála
26. Márton Péter	56. Mátyás Domokosné
27. Máthé János	57. Sikó Gergely
28. Mátyus Sámuel	58. Sikó József
29. Nagy Albert	59. Sikó Márton
30. Nagy Antal	

VII.2. A politikai élet alakulása 1944 után

Az 1944-es esztendő végén bekövetkező változások gyökeresen megváltoztatták a falu politikai életét. Az előző időszakban működő pártok, mivel sem taglétszámuk, sem tevékenységük nem volt jelentős, egy csapásra megszűntek. Aki ezeknek tagja volt valamikor, nem tartotta sem dicsőségnek, sem tanácsosnak ezt emlegetni, így rövid időn belül a feledés homályába

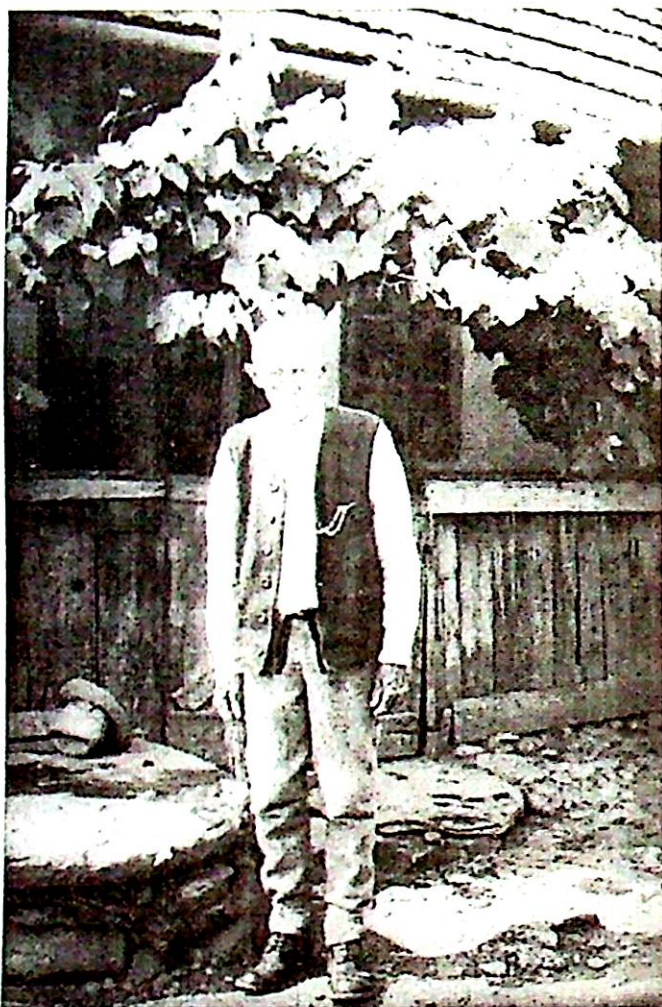
Mezőpanit – monográfia

merültek ezen pártok, mint egy olyan jelenség, amely nem hagy mély nyomot az emberek tudatában.

A mindennapi élet normalizálódása az 1945-ös esztendő első felében, még a háború befejezése előtt megkezdődött. A frontok állásáról jövő hírek hallatán a panitiak is meg voltak győződve, hogy egy vesztes háború oldalán álltunk, amely a lehető legbizonytalanabb kimenetelű jövőt rejt magában. Az embereket mindinkább kezdte érdekelni a politika alakulása, mert tudták, hogy a kialakuló új világot alapvetően a politika fogja meghatározni. Ebben az időben a sajtó és a rádió komoly tudatformáló erőként működött: az a hang amelyet megütöttek lehetett biztató vagy aggasztó a jövőt illetően.

A földreform megvalósítása fokozta a falusi tömegek kapcsolatát a városi, állami szervekkel és a különböző szervezetek képviselőivel, akiknek politikai meggyőződése hozzájárult a panitiak szemléletváltásához.

Ebben az időszakban ismerik meg a panitiak a Román Kommunista Párt célkitűzéseit, amit akkor röviden "demokráciának" neveztek, s minden ami

A 89 éves Nagy Dénes (Panit első párttitkára), a 48-as honvéd Nagy György unokája, 1982-ben

megvalósult vagy amit célul tűztek ki, a jövő demokráciájának nevében született meg. Noha Paniton arra az időre földesúri birtok már nem létezett, s így földreform sem volt, azért maga a tény hatással volt a panitiak politikai tudatának alakulására. Ehhez hozzájárult az is, hogy a hatóságok gátat vetettek a különböző nacionalista bandák "megtorló gyilkosságainak", amelyeket egyes falvak magyar lakói ellen hajtottak végre.

Ebben az időben még működtek a történelmi pártok, amelyeknek addigi tevékenységével kapcsolatban nem a legkedvezőbb emlékek maradtak meg a panitiak tudatában. Ezekkel szembe lépett fel a kommunista párt, amely az új rendszert képviselte. Mivel a közelmúlt királyi- vagy fasiszta diktatúráit a tömegek nem óhajtották vissza, ezért inkább hajlottak a párt ígérte demokratizálódási folyamat felé, és ez annyival inkább, mivel az akkoriban megalakult Magyar

A község története 1945-től napjainkig

Népi Szövetség is ezen irányzat mellé sorakozott fel.

Ebben a politikai tisztázódási folyamatban nagy jelentőséggel bírtak a jogegyenlőség meghirdetése, az ország minden polgára számára, vagyoni, vallási és nemzetiségi különbség nélkül, a magyar nyelv használatának szavatolása a nemzetiségek lakta területeken, a magyar tannyelvű iskolák megnyitása mindenhol, beleértve a szórvány területeket is, valamint a sovén megnyilvánulások megtiltása bármely oldalról is jelentkezzék, túlkapások vagy a jogok semmibe vételének szigorú büntetése, mind megannyi politikai tudatformáló tényező lett, amelyeket nem lehetett figyelmen kívül hagyni a panitiak politikai életének alakulásában.

Ugyancsak nagy jelentősége volt az 1945. március 6-i választásoknak, amelyen a panitiak is részt vettek, amely létrehozta a " széles demokratikus alapon álló kormányt" Dr. Petru Groza vezetésével, akit a magyarok csak egyszerűen Groza Péternek neveztek. Ebben a kormányban a magyarok képviselői is jelen voltak. A kormányfő számos kijelentése a széles tömegek előtt, elkötelezettsége az egyenlőség és testvériség eszméje mellett, a Magyarországgal szorgalmazott jó viszony iránti ígéreteivel, valamint számos, a nemzetiségi érdekeket is érintő törvény szentesítése, alapot adott a panitiak bizakodásának egy jobb és igazságosabb világ kialakulásában.

1945-ben megalakult Paniton és a hozzá tartozó falvakban is a Magyar Népi Szövetség, melynek nagy lett a taglétszáma. 1945. január 6-án alakult meg a Magyar Népi Szövetség Maros megyei vezetősége a marosvásárhelyi konferencia alkalmával, amelyen a paniti szervezet képviselői is jelen voltak. Itt megválasztották a megyei vezetőséget, s utasították a községieket a szervezeti munka beindítására. A kezdeti időszakban a szövetségnek, mint a magyarok tömegszervezetének, pozitív szerepe volt az iskolahálózat kialakításában, főleg a szórvány és a csángó vidékeken, valamint a kulturális és nevelő tevékenységek fellendítésében. Később mindinkább a Kommunista Párt irányítása alá került, s a Népi Szövetség aktivistái nem sokban különböztek a pártaktivistáktól, akikkel együtt dolgoztak falun és városon egyaránt. Mégis, amikor az "egypárt rendszer" megérlelődött és 1954-ben feloszlatták a M. N. Sz.-t, azzal a magyarázattal, hogy a Kommunista Párt elégséges, mivel hűséges őrzője lesz a nemzetiségi érdekek maradéktalan betartásának, ez a feloszlítás egy űrt hagyott az emberek lelkében, s keserű gondolatok születését eredményezte, melyek lényege, hogy ha egy ilyen érdekképviselőt csak úgy, máról-holnapra egy rendelettel feloszlhatnak, milyen jövő vár azokra a jogokra, amelyeket ez megígért.

Szintén 1945-ben alakult a Frontul Plugarilor, amelyben 10-15-en vettek részt a román ajkú panitiak közül. Mindkét szervezet nagymértékben hozzájárult a nép politikai öntudatának alakításához.

Ezzel egy időben az RKP széleskörű tevékenységet fejtett ki az alapszervezet létrehozásáért, amely végül 1946-ban alakult meg 5 taggal: Nagy Dénes, aki a kezdeti időben párttitkár volt, Gricenkó Demeter, egy orosz

Mezőpanit – monográfia

származású és Panitba nősült személy, Fehérvári Lajos, a resicai bányavidékről ide származott munkás, akiről úgy tudták, hogy az illegalitásban is volt némi tevékenysége, Bartha Albert és Bartha Sándor, tősgyökeres panitiak. Ezután tovább folytak a tagfelvételek, úgy, hogy 1950-ig a létszám 50-re emelkedett.

Ebben az időszakban, a felgyorsult politikai események, mint a választási hadjáratok 1948-ig, a kormány megtisztítása a "reakciós elemektől", a demokratikus forradalom célkitűzéseinek megvalósítása, amely folyamat a király 1947-es év végén való elűzésével lezárult, mind mélyrehatóan befolyásolták Panit politikai életét, s annak fejlődését.

Az 1948-as államosítás Panitot is érintette, mivel az addig magánkézben lévő községi malom (Wirson nevű zsidó tulajdona), átment az állam tulajdonába. Úgyszintén erre a sorsra jutottak a székely birtokosság erdő- és legelőterületei, nevezetesen: 25 ha és 72 ár szántóterület, 3 ha és 6 ár legelő, és az egyházi birtokok: 14 ha és 46 ár erdő.

Mélyreható politikai hatása volt az RKP 1949. március 3-5-i Plenáris ülése határozatainak, amely tisztázta a román falu társadalmi és osztályrétegződését, s világosan kinyilatkoztatta a párt és állam politikáját az egyes kategóriákkal szemben. Ennek előírásai döbbenetet okoztak és az emberek jövőképe bizonytalanná vált. A határozatok értelmében gyökeresen megváltoztak Paniton és a falvakban is a politikai és társadalmi viszonyok, s a "forradalmi megvalósításoknak egy új fejezete nyílt, amelynek egyik jellemzője az osztályharc kiéleződése; ez az állapot lehetőséget nyújtott visszaélésekre, valamint számos igazságtalanság alkalmazására sok, arra nem érdemes, emberrel szemben. Így többen felkerültek a "kulák listára", ami megbélyegezte egész további életüket, számos más esetben koholt politikai vagy gazdasági szabotázs vádjával ítélték el embereket. Így, 1951-ben Zajzon Jenő és Gaál Sándor egy-egy év kényszermunkán volt a Duna-csatornánál; később mindkettőjüket rehabilitálták.

1949-ben megalakult az Ifjú Munkás Szövetség, melynek célja lett a fiatalság bevonása a politikai munkába, az ifjú nemzedéknek a "szocializmus építésének ügye mellé való állítása".

Ugyanabban az időben megalakult a nők politikai szervezete is; célja: a nők megnyerése a párt célkitűzéseinek eléréséhez.

Ezen szervezetek tagjai közé idővel szinte mindenkit beírtak, s a pártvezetés azt hitte, hogy mindenki felsorakozott pártfeladatok teljesítésére, az emberek egyetlen célja kommunizmus felé való céltudatos törtetés. A valóságban Eszti néni és János bácsi a kommunizmusban csak egy nagy kazánt látott, ahonnan mindenkinek kimérik a déli levesét.

Az elkövetkező években a RKP taglétszáma nagyon felduzzadt, mivel 1962 után, mikor meghirdették a "szocializmus végleges győzelmét falun és városban", megszűntek a nemkívánatos társadalmi kategóriák, a volt osztályelenségek. Így minden becsületes dolgozó előtt nyitva állt a lehetőség, hogy bebizonyítsa a "párt politikájához való hűségét". Paniton is több alapszervezet

A község története 1945-től napjainkig

működött, amelyeket a helyi községi pártbizottság irányított. Kezdetben a rajoni, később a megyei vezetőség nagy jelentőséget tulajdonított a pártélet jó menetelésének, a gyűlések pontos és "hatékony" megszervezésének, a párttagok politikai öntudata fejlesztésének, a termelésben és társadalmi életben való befolyásuk fokozásának, az állandó új tagfelvételeknek, a párttagi minőség állandó emelésének, a pártpolitika érvényesítésének az élet minden területén.

Jellemző, hogy a sok nevelői munka és minden nagy célkitűzés dacára, a pártélet mindinkább elsatnyult, s számos átszervezés sem hozott semmilyen fellendülést. A párttagok legnagyobb része annyira érdektelenné vált, hogy a gyűléseket sem lehetett megtartani, s sokszor kétszeri meghívás után is a kötelező létszámot hazudni kellett, ahhoz, hogy a gyűlés statutáris legyen. Így a megbeszélte napirend, a hozott határozatok mind fiktív, minden hatékonyságot nélkülöző dokumentumokká váltak. Ez az állapot annyira "elfajult", hogy már az irányító szervek is megelégedtek a gyűlésről készült jegyzőkönyv létezésével, még akkor is, ha azt a titkár kettesben valakivel megírták. Múltán mondhatjuk, hogy a pártélet Paniton is, mint mindenhol elhalt még jóval az 1989-es események előtt, maga az RKP is egy vergődő monstrum lett, ahol a vezető szerepet átvették az általa addig irányított és ellenőrzött végrehajtó szervek, a milícia és a szekuritáté.

Az 1989-es decemberi eseményeket a Paniton is nagy érdeklődéssel kísérték. A marosvásárhelyi december 21-22-i eseményekben sok paniti is részt vett. A főtitkár megfutamodásának hírére többen az alszegről, mint Adorjáni Lajos, Nagy Béla, Farkas László, Cosma Jani, Gál Gusztáv és sokan mások, zászlóval felvonultak a néptanács elé, ahol már azelőtt nagy embercsoport gyülekezett. Cosma Ioan alelnök fogadta őket. Jelen volt Bergenyéből Sînmărgitean Virgil is, aki csavarhúzóval próbálta eltávolítani a községi pártbizottság székházának tábláját. Cosma intette a tömeget, hogy ne törjenek össze semmit, mert mindennek eljön az ideje, s kérte őket, hogy csendben vonuljanak haza. A nép el is oszlott, s mindenki haza felé vette az útját. Nagy Béla és még mások az új cukrászda előtt még beszélgettek, amikor az iskolából kilépett Ördög András, a községi pártbizottság titkára, és Rusu, a milicista, egy Ceaușescu képpel, amit a földön összetörtek, rugdosták és köpködték, végül meggyújtották. Az összegyűlt csoportnak eszébe jutott, hogy az iskolában még sok hasonló képnek kell lennie, s megpróbálták bemenni, de a gondnoknő, Ignat Maria, bezárta belülről az ajtót. Az iskolában tartózkodott Máthé Nagy Jolán titkárnő is. Ők nem akarták kinyitni az ajtót. Ekkor Nagy Béla parittyával belötte az ajtó üvegablakát, s mivel a kulcs nem volt a zárban, az üveget teljesen kitörték a rámából. Az emberek beugráltak, a képeket és a lozinkákat mind kihordták az útra, rámástól összetörték és elégették ezeket. A tüzet körültáncolták, még gyertyákat is gyújtottak.

A későbbi politikai fejlemények nem igazolták mindenben a panitiak kezdeti örömet. Főleg a nemzetiségi problémák tisztázásában és a

Mezőpanit – monográfia

nemzetiségek elvárásainak megvalósítása váratott magára. Mindinkább nyilvánvalóvá vált a politikai köröknek a magyarság érdekeivel való szembefordulása. Ezt igazolták a marosvásárhelyi márciusi események, amelyek nyíltan és tagadhatatlanul a magyarság elleni megmozdulásokká fajultak a kormány részéről. Az utána következő megtorlások cinikusan az áldozatokat büntették. Mindezek következményeképp a panitiakon is erőt vett a félelem, hogy az eddig még meglévő, vagy a "forradalom"-tól elvárt jogok veszélybe kerülnek, s reakciós sovén-nacionalista erők megakadályozzák ezek megvalósítását.

A kialakult feszültséget fokozta az is, hogy állandósult a magyar nyelvű feliratok leverése, a kétnyelvű községtáblák önkényes eltávolítása az utak mellől. Így a panitiak megint olyan helyzetbe kerültek, mint a legionárok idejében. Mivel féltek attól, hogy provokatív elemek felgyűjthatják a román templomot, állandó éjjeli őrséget szerveztek, s mindenkit igazoltattak, aki a faluba belépett, gyalogosan vagy valamilyen járművel. Az 1992-es választások után már enyhült a feszültség, de az emberek nagyon sérelmezték, hogy a község házára a feliratot csak románul írták ki. 1992. április 14-én Nagy Árpád és Bartha Mihály a jegyzőség faláról levették az egynyelvű táblát, s Nagy Árpád ceruzával magyarul is odaírta a szöveget, majd a táblát kívülről az ablakba állították. Sem sértő megjegyzést, sem más gesztust nem tettek, amit államellenesnek lehetett volna minősíteni. Az esetet a jegyzőség és a rendőrség is jelentette a megyéhez, Nagy Árpádot kérdőre vonták, aki vállalta tettét, s így három hónapi fegyházra ítélték, amit le is töltött. Munkahelyére nem vették vissza, így munka nélkül maradt.

A politikai helyzet jelenlegi alakulása nem a legbiztatóbb, a panitiak mindinkább azt érzik, hogy az elbírálásokban és az élet minden területén baj van az egyenlőség értelmezésével. Bebizonyosodott, hogy hosszú és szervezett harcra lesz szükség, amíg elnyerik a méltó elismerést és jogokat mint a közös haza egyenértékű fiai.

VII.3. A falu társadalmi helyzete és a népesség alakulása 1944 után

A háború utáni években a társadalmi élet még mindig a hagyományos keretek között maradt. A családi kötelékek szigorúsága, a gyermekek és a szülők közötti viszony, a rokoni, szomszédi, komasági kapcsolatok, a társadalmi rétegződés a vagyoni helyzet alapján, a falu szocio-professzionális összetétele még az 50-es évekig változatlan maradt.

A község története 1945-től napjainkig

Lényeges változást hozott az 1949-es esztendő, amikor az állam és párt gazdaságpolitikája a falusi "kizsákmányolók" ellen irányult, s aminek eredményeként ezek a nagy gazdaságok a progresszív adók és beszolgáltatási kötelezettségek terhét kellett viseljék. Mesterségesen szították az "osztályharcot", mely a nagy gazdák ellen irányult, aminek következtében ezek rövid idő alatt tönkrementek, elszegényedtek. A mezőgazdaságnak óriási károkat okozott, mely éreztette hatását a gabonatermelésben és az állattenyésztésben egyaránt, s lehetetlenné tette a lakosság élelmiszerrel való folyamatos ellátását. A hatalom át akarta formálni az egész falusi társadalmat, és létre akarta hozni az egységes kollektivista parasztság osztályát, valamint a munkásosztály előretolt állásait a falusi társadalomban, a mezőgazdasági gépezetek és a gépállomások, valamint az állami gazdaságok dolgozói által.

Panit község lakossága a háború utáni években folyamatosan gyarapodott. Dinamikusan ível felfelé Paniton, Szentiványon, Bergenyében és Kövesden, ahonnan az elvándorlás csekély, s a szaporulat biztosítja a létszám gyarapodását. Csökken a lakosság létszáma Harczón, ahonnan az elvándorlás nagyobb arányú, főleg a fiatalok részéről. 1955-ben Panit lakossága 2117 személy, 597 család, amiből 577 magyar anyanyelvű, 20 pedig román.

Az 1977-es évi népszámlálás adatai kifejezően szemléltetik a lakosság számbeli gyarapodását:

Helység	Lakó- ház	La- kás	Lakosság			Nemzetiségek		
			össz.	férfi	nő	román	magyar	cigány
Panit	672	712	2331	1211	1220	69	2362	-
Bergenyé	367	383	1294	645	649	427	867	-
Szentivány	420	434	1463	736	727	146	1310	-
Kövesd	164	169	699	354	345	216	456	27
Harczó	109	111	369	189	180	87	208	74
Összesen	1773	1809	6256	3135	3121	945	5203	101

A fentiekből kitűnik, hogy Panit község lakossága nemzetiségi összetétel szerint: 83.5% magyar, 15.5% román és 1.5% cigány. A nemek szerinti megoszlás aránya szinte ideális: 50.1% férfi és 49.9% nő.

1992-ben a község összlakossága 6305 személy.

Az 1955-60-as évek után lényegesen megváltozott a falu szocio-professionális arculata. Az ipar fejlődésével egyszerre megnőtt a munkaerő-szükséglet, az iskoláztatás kiszélesítésével az embereknek lehetőségük nyílt arra, hogy szakmát, életformát változtassanak. Ha ez kezdetben nem is ment olyan könnyen, mivel Paniton hagyományos volt a földhöz való ragaszkodás, később megszokottá vált. A 70-es, 80-as években már nem találni fiatalot, akit arra lehetne bírni, hogy otthon maradjon. Ahogy régen az volt a céljuk, hogy "azért is földet veszünk" – mert mindenki azt tette –, most az lett volna a szégyen, ha nem lett volna képes más munkahelyet kapni, csak a

Mezőpanit – monográfia

termelőszövetkezetben. Így aztán a termelőszövetkezet dolgozóinak összetétele, ami az állandó férfi munkaerőt illeti, a 80-as években a teljes előregedést mutatta. A női munkaerő között még volt fiatalabb is, ezek a városban dolgozó férfiak feleségei voltak, akik azért vettek ki egy részt, hogy megszerezzék a kerthez való jogot.

A község lakóinak megoszlása a munkahely szerint a következő:

ingázó	1636 személy
mezőgazdaságban dolgozó	1346
tévesz nyugdíjas	802
állami nyugdíjas	352
gyermek	2169
összesen	6305

Az ingázók – akik Panit község területéről Marosvásárhelyre jártak dolgozni, s elenyésző számban más községbe – munkahely szerinti megoszlása a következő volt:

ipar (túlnyomó részt szakképesített)	1263
kereskedelem	11
építkezés	72
szállítás és áruforgalom	65
posta, telefon, távíró	12
tanügy	3
városgazdálkodás	37
egyéb	173
összesen	1636

Kitűnik, hogy az ingázók túlnyomó többsége az ipar területén dolgozott a vásárhelyi üzemekben. Az évek során az ingázás két irányú fejlődést mutatott. A községközpontba és a falvakba is elég nagy számú szakkáder ingázott, főleg Marosvásárhelyről. Ezek a káderek úgy kapták meg a jogot a városi állandó lakhelyhez, hogy vagy a munkahelyük volt valamikor a városban, vagy születési helyük a város, vagy valamikor házat vásároltak a város területén. Megjegyezzük, hogy ezek közül többen, az évek folyamán építeni akartak a községben, de nem kaptak telket. Állami lakást sem építettek egyet sem a községben, annak ellenére, hogy a 80-as években létezett egy párthatározat, miszerint a szakkádereknek a munkahelyük területén kellett volna lakniuk, és a lakásépítésre is volt pártutasítás.

A községbe ingázók megoszlása munkahely szerint 1982-ben:

munkás	9
tanügyi dolgozó	33
egészségügyi dolgozó	8
mezőgazdasági szakember	27
postai alkalmazott	2
szövetkezeti alkalmazott	2
összesen	81

A község története 1945-től napjainkig

A községbe ingázók legnagyobb részét a tanügyiek és a mezőgazdasági szakkaderek képezték, éppen akiknek állandó jelenlétére nagy szükség volt a falvakban.

a) Az adminisztráció 1944 után

Az 1945-ös esztendővel kezdődően Paniton is kialakult az új adminisztráció, ami hovatovább a pártpolitika kiszolgálójává vált. Panit 1945 és 1951 között a Maros megyei Marosi alsó-járás egyik községe. Ezután létrejött a Maros Magyar Autonóm Tartomány – a párt "hű nemzetiségi politikáját" bizonyítandó – amiben Panit Maros rajon egyik községe, a hozzá tartozó Székelykövesd és Harczó falvakkal. A község közvetlen irányítását a helyi néptanács végezte az elnökkel az élen, aki a végrehajtó bizottság elnöke is volt, és a párt politikájának betartását képviselte az állami adminisztrációban. A titkár nem választott, hanem kinevezett szerv volt, és mint a törvényesség őre működött a községben. A néptanács, a választott képviselők által, határozathozó szervként működött és időszakonként (havonta vagy évharmadonként) ülészakokat tartott. A meghozott határozatok kivitelezését a végrehajtó bizottság felügyelte. A község képviselői a rajoni és a megyei szervezetekben is jelen voltak.

Állami költségen épített emeletes háztömb

Mezőpanit – monográfia

Megjegyzendő, hogy az autonóm tartomány működésének ideje alatt a községekben egy nagy arányú felvirágzás indult meg, ami éreztette hatását Paniton is. Sajnos, hogy a visszahúzó erők 1968-ig már felléptek a politikai vezetés keretében is, és a párt elveit (a nemzetiségek autonómiája, az államtól való elválás) is áthúzva megszüntették az autonóm tartomány létezését. Így lett Panit Maros megye Marosi járásának egyik községe, az eddigi falvaival, valamint a megszüntetett néptanácsú Csittszentivány és Bergenye volt községekkel együtt.

A 80-as évektől kezdve a néptanácsok munkáját igyekeztek átszervezni, és főleg ipari-termelő tevékenységgel egészítették ki, amelyek a helyi munkaerőt foglalkoztatták, és a néptanácsoknak is jövedelmet hoztak, csökkentve az állami szubvenciókat. Így alakult a régi iskolaépület tantermeiben egy pékség és egy bőrgyári kirendeltség, ami kesztyűvarrással és kesztyűbélések kötésével foglalkozott.

1988-ban – egy felső párthatározat alapján – állami alapból építkezéseket kezdtek a községekben. Lakótömbök épültek, hogy a városban lakó értelmiségiek számára állandó lakhelyek készüljenek. Így építettek Paniton is egy két emeletes, 8 lakrészes tömbházat, az iskola közelében. Ebben az épületben intézmények is működnek, itt van az RMDSZ székháza, egy cukrászda, egy vegyes üzlet és a postahivatal. A 89-es forradalom után a lakrészeket eladták a benne lakóknak, egy szimbolikus összegért.

A néptanácsi elnökök személye az első időben a falu lakóiból került ki, de aztán mindinkább a párt által javasolt munkások vagy pártaktivisták kerültek az élre, akik már nem álltak közel a paniti emberekhez és nem képviselték a közösség érdekeit. Így a 80-as évekig a néptanácsok munkája ellaposodott, esetenként inkább ártott, mint használt a községnek. Később, "felső rendeletre" összevonták a községi párttitkár és a néptanácsi elnök tisztségét, ami végleg lezüllesztette úgy a párt, mint az adminisztráció munkáját. Az 1989-es változáshoz már nem is szükségeltetett sok forradalmi harc, úgy omlott össze minden, mint a kártyavár.

A '89 decemberi fordulat után a néptanácsok, mint helyi államhatalmi szervek, megszűntek. Megalakultak az ideiglenes Nemzeti Megmentési Frontok, amelyek egy ugyancsak ideiglenes Nemzeti Megmentési Tanácsot alakítottak. Paniton Bodó Csabát választották meg elnöknek. Ugyanekkor megalakult a Romániai Magyar Demokrata Szövetség. Nagy taglétszámmal, és ugyanolyan nagy bizakodással vállalta fel a tagság érdekvédelmét. Az elnökök Bodó Csaba, Bodó Sándor, majd ismét Bodó Csaba eredményesen vezették a szervezeti életet, és remélhetőleg pozitív eredményeket mutathatnak fel.

A megválasztott új adminisztratív szerv megszervezte mindazoknak a feladatoknak a megoldását, amik az új helyzetből adódtak, s amik nem voltak sem jelentéktelenek, sem könnyűek. Megkezdődött a kollektív gazdaságok felszámolása, az eddig köztulajdonban lévő javak elosztása azok között,

A község története 1945-től napjainkig

akiknek joguk volt hozzá, lezajlott egy átfogó népszámlálási akció, újra kellett szervezni a falu életét, főleg gazdasági vonalon, és ellen kellett állni olyan akcióknak, amelyek a nemzetiségi jogokat igyekeztek megnyirbálni.

Az 1991-ben végzett népszámlálás adatai szerint Paniton a helyzet a következő:

lakóházak száma	717
lakószobák száma	1866
lakófelület (m ²)	28155
magángazdaságok (családok)	837
családtagok összlétszáma	2392
állandó lakhellyel rendelkező	2383
ebből magyar	2312
román	70
nem nyilatkozott	1

A fentiekből kitűnik, hogy az utóbbi 15 év alatt megnövekedett a lakóházak és -szobák száma, az emberek kényelmesebb és funkcionálisabb lakásviszonyokat teremtettek maguknak. Az 1977-es népszámlálás szerint az összlakosság létszáma 39 személlyel csökkent, ami a szomszéd falvakba vagy városba való átköltözéssel, valamint Magyarországra való áttelepedéssel magyarázható. A falu vallási összetétele a következő:

református	2237
adventista	68
ortodox	63
római katolikus	13
pümkösdista	1
nem nyilatkozott	1

1992. február 9-én általános választások voltak, amelyen négy évre megválasztották a helyhatósági államhatalmi szerveket. A Nemzeti Megmentési Front keretében az RMDSZ jelöltjei közül 10, a független jelöltek közül 2 tanácsost választottak meg. A községi bíró hivatalát Bodó Sándor nyugdíjas tanár, az albírói tisztséget Gál János Dezső nyerte el. A vezető testület titkári teendőit Székely Irma látja el.

1996. június 2-án ismét helyhatósági választások voltak, amelyen a panitiak 70%-a részt vett. A polgármester Bartha Mihály, helyettese Gálfi Sándor lett. Az RMDSZ 8, a Demokratikus Konvenció 3, a független jelöltek 4 képviselőt küldhettek a megválasztott tanácsba.

VII.4. A gazdasági élet alakulása 1945 után

A második világháború után kialakult új politikai és gazdasági viszonyok serkentőleg hatottak Panit gazdasági életére. A mezőgazdasági termékek iránti nagy kereslet, a szabadpiaci árak kedvező alakulása fokozta az emberek munkakedvét és erőfeszítéseit, hogy minél többet termeljenek úgy gabonából, mint állati termékekből, hogy ezekből minél több juthasson a piacra.

A kezdeti időszakban a gazdaságok jövedelmét, valamint a munkaerő nagy részét a háború okozta károk helyreállítása emésztette fel, mivel a háromhetes ostrom alatt mintegy húsz ház tűzkárt szenvedett. A lakóépületek fele a belövések alkalmával találatot kapott. Megrongálódott számos gazdasági épület, és a középületek is mind javításra szorultak. A helyreállítási munkálatokban is kitűnt a panitiek szorgalma és egymást megsegítő készsége, mert a rongálódásokat rövid idő alatt helyrehozták.

A háborús évek után a gazdakör is újult erővel kezdte meg a munkát. Legfontosabb dolog volt a front által okozott károk kijavítása, mivel a belövések megrongálták a gépszínt és a gépparkot egyaránt. A cséplőgépet is több szilánk érte, kijavítását rövid idő alatt el is végezték.

1945 januárjában, utasításra, "demokratikus alapon" újjászervezik a gazdakört, aminek lényege az új vezetőség megválasztása, valamint a gépparknak olyan felhasználása, ami lehetővé teszi minden rászoruló kiszolgálását, tagságától függetlenül. Az átszervezésre 1945. február 4-én kerül sor, amikor megválasztják az új vezetőséget:

elnök:	Gál Sándor
alelnök:	Barabási L. Sándor
jegyző:	Kovács Sándor (Tamásé)
pénztáros:	Nagy János (Ágostoné)

választmányi tagok: Bodó János (Ferencé), Borbély Sándor, ifj.

Barabási M. Gergely, Zajzon Zoltán, Sikó József, Barabási Péter, Bartha Zoltán, ifj. Kovács Mihály, Nagy Gy. Sándor, Jánosi Sándor (Gergelyé)

számvizsgáló bizottsági tagok: Nagy Ferenc, Ciula Zaharie.

A gazdakör ezután is fontos céljának tartja az anyagi alapok növelését, a gazdák minél jobb kiszolgálása érdekében. 1945-ben vesznek még egy vetőgépet 200000 lejért, s tervbe veszik egy új gépszín építését s egy telek megvásárlását.

Az 1945-ös földreform nem hozott közvetlen változást a paniti földterületeket illetően, mivel Paniton a földesúri birtok már 1926-ban felszámolódott, úgyszintén Szentiványon is. Földet csak Harczón osztottak a Mikó féle birtokból. A kövesdi Czakó birtokon, valamint a bergenyei kisajátított földeken állami gazdaság alakult.

A község története 1945-től napjainkig

A háborús éveket az állatállomány is megsínylette. A lovak, szarvasmarhák, juhok száma kb. 30%-kal csökkent. Az állatlétszám a következő esztendőben is nehezen gyarapodott, mert az 1946-os aszályos év Panitot sem kerülte el, s a kevés takarmány nem kedvezett a létszám növekedésének.

Mindezek dacára a piaci helyzet erőteljesen serkentette az árutermelést, ehhez pedig nagyobb földterületekre volt szükség. A panitiak folytatták a harcot a földek vásárlásáért. Ebben az időszakban is a náznáni, harczói és bergenyei határban minden eladó földet a panitiak vettek meg. Sok szegényparaszt adta el a földreformkor kapott földterületeit – nem bírván igavonó állattal, amivel megdolgozza. Ugyanakkor egyes előrelátó gazdák igyekeztek megszabadulni a sok földtől. Csak a panitiak nem akarták feladni régi szokásaikat. A földvásárlás egészen a teljes kollektivizálásig tartott. Ignat Simion mondta, hogy ő is még 1962-ben vett meg egy hold földet 6000 lejért – ami akkor elég nagy pénz volt –, és még abban az évben beiratkozott a kollektív gazdaságba.

A mezőgazdaság helyzete ami a földterületek felhasználását, a termesztett növényeket és terméseredményeket, valamint az állattenyésztést illeti a kollektív gazdaság megalakulásáig a következő volt:

A szántók. A szántóterületek állandóan növekedtek nemcsak a vásárlások által, hanem azért is, mert minden alkalmas, más felhasználású területet – rétet, legelőt, erdőt – bevontak a növénytermesztésbe. A panitiak a szántóföldeket jó termő erőben tartották, rendszeresen istállótrágyázták. Mivel minden gazdaságban nagy volt az állatlétszám, trágya volt elég, és azt télen rendszeresen kihordták. Téli időben a szánok százai vonultak megrakodva a földekre. Ilyenkor kalákaszerűen összefogtak, és 10-15 szán vitte egy gazdaság trágyáját. Ebben az időben műtrágyát még nem használtak, esetleg a dohány- vagy répatermesztők kaptak egy kis mennyiséget. A panitiak a régi ütem szerint dolgozták a földeket, "látástól-vakulásig". Hajszolták magukat, gyomot nem tűrtek a földeken.

A következő főbb szántóföldi növényt termesztették:

A búzát a szántók 35%-án, főleg az Odvos és Bánkúti fajtákat, amelyeknek jó acélos volt a szeme, és sok szalmát is adott. A termésmaximum 20-25 mázsa volt holdanként, az átlagtermés 18 mázsa.

Az árpát a területek kb. 10%-án. Őszi- és járóárpát termesztettek, a termésmaximum 25 mázsa / hold, az átlag 20 mázsa / hold.

A kukoricát a szántók 35-40%-án, a muskotály és lófogú fajtákat. Maximum 22-28, átlag 20 mázsa holdanként.

A cukorrépat a területek kb. 5%-án termesztették, a Bod fajtát, amiből a termésmaximum 20-22 t, az átlagtermés 18 t volt holdanként.

A burgonyát mindenki termesztette kisebb területeken. A meghonosított fajta a Gül-baba, termésmaximum 12 t / hold, átlag 10 t / hold.

A dohány megmaradt mint jó pénzjövedelmet biztosító növény. A Virginia fajtát termesztették jó eredménnyel.

Mezőpanit – monográfia

A napraforgó igen elterjedt a háború után, mivel nagyon keresett cikk volt az olaj. Általában a kapás növények szélén termesztették, de külön parcellákba is sokat vetettek.

A kendent kisebb területeken, házi szükségletre termesztették, mivel a nők és férfiak viselő ruháit még mindig ebből készítették.

A szemespaszulyt és a tököt a kukoricával – köztesként – termesztették.

Minden gazdaság sok takarmánynövényt termesztett. Főleg lucerna, lóhere, szarvaskerep, baltacim és bükköny volt elterjedve. Ezen kívül takarmányrépát is termesztettek.

A rétek. Mivel Panit határán kevés volt a rét, azért nagyon jól gondozták, hogy a lehető legnagyobb zöldtömeget takaríthassák be róla. Minden tavaszon polyvával és jól érett istállótrágyával szórták be. Tavasszal boronálták, s a vakondtúrásokat elegyengették. Ugyanakkor a völgyek árkait, patakait mélyítették, hogy a pangó vizeket levezesse ezekről a területekről. Így a rétek minden évben jó szénatermést biztosítottak.

A legelők. Helyzetük igen mostoha volt, mivel a négy legelő közül egy községi és három közbirtokossági tulajdonban volt. Habár a birtokosság egy jó ideig gondot fordított a legelőkre, és kötelezte a juhászokat, hogy kétnaponként költöztessék a kosarakat, később igen tönkrementek. Mivel a legelők mind az oldalakban terültek el, vízgazdálkodásuk igen gyenge volt, s a szárazabb esztendőkből sok jó növényfajta kiveszett, nedves esztendőkből pedig az állandó taposás miatt ment tönkre a vegetáció. Így a legelőkön sok volt a kopár rész, elszaporodott az állatok által nem kedvelt növényfélések, mint a hangyabogánecs, mezei üröm, fehér üröm, bókoló zsálya, gamandor, lándzsás aszat és egyebek, az állatok rengeteg ösvényt tapostak.

A szőlősök. A szőlővel beültetett területek az évek folyamán egyre növekedtek. Minden gazda – még ha szegényebb is – arra törekedett, hogy legyen egy darabocská szőlője. A termesztett fajták a különböző magántermők voltak, emiatt a bor minősége is gyenge lett. Oltott szőlője csak vagy három gazdának volt. A magántermők nem voltak igényesek a munkálatokra, elfedni, permetezni nem kellett. A bor csak kis mértékben került eladásra, leginkább házi használatra termesztették.

A gyümölcsösök. A gyümölcsfákkal beültetett terület aránya a mezőgazdasági összterülethez viszonyítva igen csekély volt. A ház melletti kertek gyümölcsösein kívül egyes határrészekeken voltak kisebb telepítések, mint a Szőlőveremben (községi tulajdon), az Östérben, valamint a szőlőkben. A fajták közül a szilva és a dió dominált. A szilvából ízet és pálinkát főztek. Kevesebb volt az alma- és körtefa, melyeknek gyümölcsét nyersen vagy aszalva fogyasztották.

Az erdők. Helyzetük a háború utáni években elég siralmas volt. Az erdők még magántulajdonban, a székely birtokosság tulajdonában, valamint községi tulajdonban voltak. Minden esztendőben kivágtak egy bizonyos területet, ami azután a sarjhajtásokból újra fejlődött. A ritkításokat rend-

A község története 1945-től napjainkig

szertelenül végezték. Az államosítás után megindult a fa lopása, aminek következtében az erdők állományában igen sok kár esett.

Az állattenyésztés. Ezen a téren csak tudta a falu bepótolni a veszteségeket, de végül is sikerült, mert az állati termékek iránti kereslet ösztönzőleg hatott.

A szarvasmarhák képezték az állatállomány zömét. A teheneket főleg tejtermésre tartották, s kevesebb volt a gazdaságok száma, amelyek igavonásra is használták. Erre az időszakra szinte teljesen kiveszett a régi szürke marha, s helyette dominált a román tarka fajta, amely a 900-as évek után kezdett elterjedni, valamint a szimentáli fajta, amely a 20-as évek után honosodik meg, s ezek korcsai. A tehenenkénti tejtermelés elérte a 3000 l-t, ami a jól alkalmazott szelekciónak és a szakszerű takarmányozásnak köszönhető. Egyre csökkent az igavonó ökrök száma, viszont tovább folyik a hizott tulkok nevelése, ami még mindig jól jövedelmezett.

A sertések tartása is tovább folytatódik, s nincs komolyabb gazda, akinek egy, de egyeseknek két malacozó kocája ne lett volna. A hizott sertéseket is szívesen vették Panitból a mézszárosok. A tenyésztett fajták közül most már teljesen eltűnik a mangalica, s inkább a báznait, de főleg a yorkot tartották, amelyet Zajzon Jenő hozott be a faluba 1920-ban.

A háború után felszaporodott a lóállomány. Az igavonó ökrök szerepét teljesen a lovak veszik át, s így minden gazdaság nagysága szerint egy vagy két lovat tartott. Ez valószínű azért, mert a ló sokkal gyorsabb, s a gazdasági munka mellett a sok piacozás megkívánta a gyors szállítási eszközt. Ahogy mondják, megtörtént az, hogy egy nap kétszer is megjárták a várost, amikor nagy volt a kereslet egyes termékek iránt.

A juhállomány is gyarapodott a 60-as évekig. A gyapjú és a sajt minden gazdaságban szükséges volt, de a piacon is nagy keresettségnek örvendett. A régebben tartott durva gyapjas racka (țurcana) fajtát mindinkább a félfinom gyapjas fajták váltották fel.

Ezek mellett minden gazdaságban tartottak libát, rucát és elég nagy számú tyúkot.

Méhészettel csak két-három gazdaság foglalkozott.

A mezőgazdasági termelés anyagi alapját a földeken, gazdasági épületeken és az állatokon kívül, minden gazdaságban megfelelő gazdasági felszerelés képezte. Minden gazdaságnak volt saját szekere, ekéje és boronája, amelyeknek minősége nem változott a háború utáni években. Azonkívül Paniton volt 10-12 búzavető-gép (6-14 soros), amelyekből 7 volt a gazdaköré, 1 a román egyházé, s néhány a nagyobb gazdáké, akik négyen-ötven összetársulva vették és használták ezeket. Volt elég nagy számú 2 soros kukorica-vetőgép, de vetettek kukoricát és répát u.n. "csattogtatóval" is. A cukorgyár 6 soros vetőgépeket adott ki a termelőknek. A három paniti cséplőgép csak az otthoni gabonát csépelte. Ezekből egy a gazdaköré, és egy-egy a Zajzon Jenőé ill. Gyuláé volt. A cséplőgépekhez tartozott 3 traktor,

Mezőpanit – monográfia

amelyeket szántásra is használtak. Lókapája majdnem minden gazdaságnak volt, amelyeket a 40-es évektől használtak közös meghúzásra.

Az állattenyésztésben gépi felszerelést kevesebbet használtak. A tehetősebb gazdáknak volt kézi hajtású szecskavágójuk, azonkívül a gazdakörnek volt egy silótöltő szecskázója, amit a 40-es években a gazdakör által épített nyolc silómedence megtöltésére használtak. Ezeken kívül a 40-es években több mint ötven tejfölözőt vásároltak, amelyeket ebben az időben üzemeltettek vaj készítés céljából.

Ezekben az években a Gazdakör még reménykedve nagy erőfeszítéseket tesz, hogy mindinkább betöltse a gazdaságokat támogató szerepét.

1946. május 5-én a Gazdakör a következő leltárral rendelkezett:

10 soros vetőgép	1
12 soros vetőgép	1
13 soros vetőgép	1
14 soros vetőgép	1
15 soros vetőgép	1
16 soros vetőgép	1
14 soros tárcsás vetőgép	1
henger	4
borona	2
fejtőgép (kukorica)	3
rosta 2 szitával	1
gabonaszelektor	1
mérleg (500 kg)	1
traktor	2
hármaseke	1
kettőseke	1
1070-es cséplőgép	1
lóheremorzsoló	1
silozó-szecskavágó	1
olajos hordó	9
benzineshordó	2
kis olajos hordó	1
olajoskanna	2
traktorráf	4
kulcsok	több

Ekkor, az új idők új szelleme még nem érezte hatását és így a panitiak a megszokott módon próbálták megszervezni a Gazdakör tevékenységét. 1946. augusztus 4-én újra gazdanapot szerveznek, amelyen részt vesznek a környék gazdáinak képviselőit, valamint a megyei vezetőség, állami és pártszervek kiküldöttei. A műsor gazdasági és kulturális része jól sikerült és tanulságos volt mindenki megalégedésére.

A község története 1945-től napjainkig

A gazdák szakmai képzését is napirenden tartották; még ebben az évben a csombordi gazdasági iskolánál "Aranykalászos" gazdák részvételét kérték egy 6 napos tanfolyamra, amelyre a panitiak Kovács Gyulát és Sikó Janit javasolják.

A megnövekedett géppark számára új szint akarnak építeni, amelynek elhelyezésére egy telekvásárlás lehetőségét vetették fel a tagoknak. Az 1946 december 3-án tartott gyűlésen azonban a tagokat elmarasztalta a vezetőség amiatt az "érdektelenség" miatt, ahogy a gépszín és a telekvásárlás ügyét kezelték. Mindemellett a szavazat megszületett.

Az egész gazdasági életre rányomta bélyegét az instabilitás. A naponkénti árnövekedés nagyon megnehezítette a tervezést. Közben 1947. augusztusában az állam rászánja magát az infláció megfékezésére és megszervezi a pénzbeváltást, a "stabilizációt". Ennek eredményeképp ahol nagyobb összegek voltak kéznél, amelyek nagyobb értékű anyagi javak vagy ingatlanok eladásából származtak, azok máról-holnapra megsemmisültek. Az akkor megerősödő politikai és államhatalom így akart ütni a vagyonosodó rétegeken, akiket spekulánsoknak, üzérkedőknek és kizsákmányolóknak minősített.

A következőkben bemutatjuk a Gazdakör 1948. március 26-án tartott közgyűlésen ismertettek a tagokkal jóváhagyás végett:

Bevétel	161.815.660 lej
Kiadás	119.938.600 lej

Maradvány	41.877.060 lej
Ebből beváltottak	26.477.060 lej
Átváltva stabil lejre kaptak	1324 lej
Beváltatlan maradt	15.400.000 lej

Tehát a Gazdakör több mint 15 millió lejt veszített, és hasonló sorsra jutott sok magánszemély is, akiknek volt ugyan nagyobb összegük, de nem voltak sem kizsákmányolók, sem üzérkedők.

Szerencsére a Gazdakör közben megvette a gépszín számára a kinézett telket, s még maradt anyagi ereje, hogy az építkezést is befejezze. Sajnos, ekkorra már elkezdődött a puhatólózás és beavatkozás az állami és politikai szervek részéről, aminek a célja a gazdakörök feloszlataása volt.

Az 1949-es esztendő első felében már nagymértékben világossá válik a helyzet, s tisztázódik, hogy a hatalom mindent meg akar szüntetni, ami régi, anélkül, hogy figyelembe venné annak történelmileg, gazdaságilag vagy társadalmilag igazolt létjogosultságát. Így, a június 3-án tartott gazdaköri választmányi gyűlésen bejelentették, hogy "a Magyar Népi Szövetség megyei vezetőségétől kapott utasítás szerint a gazdaköri tagok lépjenek be a helyi szövetkezetbe és a Gazdakör teljes vagyonát adja át a szövetkezetnek, mert a gépeknek az a rendeltetése, hogy a község szolgálatában álljanak a mind nagyobb termelés érdekében".

Mezőpanit – monográfia

A kezdeti döbbenetet, amit ez a bejelentés okozott, felváltotta a dolgok józan mérlegelése; "a Gazdakör választmánya több hozzászólás után leszögezte, hogy ilyen nagy horderejű kérdésben dönteni nem tartja magát illetékesnek, ezért közgyűlést összehívják, hogy ez döntsön az ügyben".

1949. július 10-én a közgyűlésen jelen volt a községi és szövetkezeti előljáráóság, ahol Borbély Albert gazdaköri tag indítványozza, hogy "a felszerelést a Gazdakör ne adja át a szövetkezetnek, hanem az maradjon meg továbbra is a Gazdakör kezelésébe; A nem-tagok ezzel nincsenek kizárva a gépek használatából, mert úgy, mint eddig, a jövőben is használhatják ezeket a 'föbblet termelés érdekében"! A közgyűlés több hozzászólás után elfogadta a javaslatot és határozatilag kimondta, hogy "a Gazdakör felszerelését nem adja át a szövetkezetnek, hanem saját kezelésében tartja mindaddig, amíg erre lehetőség lesz". Ezután már csak egy 1949. szeptember 2-án megkezdett jegyzőkönyv maradt meg, amely a gépkezelői fizetésről tárgyaltak eredménytelenül, ezért aláírás nélkül félbemaradt. Bizonyos, hogy az ezutáni politikai nyomás és rábeszélések megtették hatásukat, mert megmaradt egy keltezés nélküli leltár a szövetkezetnek leadott gépekről és a többi ingatlanról:

Leltár, amely felvétellett a mezőpaniti Gazdakör vagyonának átadása alkalmával a szövetkezetnek, az alábbiakban:

Lakóház	1
Gépszín	2
Traktor	1
Traktoreke	2
Cséplőszekrény	1
Búzavető	8
Szelektor	1
Triőr	1
Rosta	2
Kukoricafejtő	3
Gyomirtó	1
Szecskavágó	1
Henger	2
Vashordó	10
Hévé	1
Tizedesmérleg	1
Traktorráf	2
Heremorzsoló	1
Pakk szekér	2
Vontató lánc	1
Kulcs	11
Zsírozó pisztoly	1
Előmelegítő	1
Főszij	1

A község története 1945-től napjainkig

Mellékszajak	12
Olajos kanna	2
Mérőléc	1

Összérték kb. 2.500.000 lej

Aláírás nélkül

Ebben az időben az árutermelésnek kisüzemű jellege volt. Búzából, árpából és kukoricából kisebb mennyiség került Marosvásárhely piacára. Főleg a nagyobb gazdaságoknak volt gabona feleslegük.

A háború utáni években nagyon fellendült a napraforgóolaj készítése, amelyből sok került a városi piacra, vagy házakhoz hordták. A termelt tej egy jelentős részét Marosvásárhelyre hordták, mindenkinek megvolt a szegődött helye. A város friss vajjal való ellátása is Panitról történt úgy 60%-ban.

Ez az állapot 1948-ig tartott, amikor az állami ellenőrök elkoboztak 52 tejfölöző szeparátort, néhány kézi dohányvágót és pálinkafőző üstöt.

Az államnak biztosítania kellett egy erős összpontosított termény- és termék alapot, hogy a lakosság ellátását megfelelő áron biztosíthassa és, hogy féken tartsa az állandóan felfelé ívelő szabadpiaci árakat. Ennek érdekében 1948-49-ben bevezették a kötelező terménybeszolgáltatást, amiből az állam létrehozta ezt a mezőgazdasági terményalapot. Minden gazdaságra év elején kivetették a "kótát", ami minden termékből tartalmazta azt a mennyiséget, amennyivel a gazdaság köteles hozzájárulni az állami alaphoz. A szolgáltatás progresszíven terhelte a gazdaságokat. A nagy földterületekkel rendelkezők viszonylag sokkal többet kellett beszolgáltatassanak.

Az 1949. március 3-5-i pártkongresszus eredményeképp elhatározták a falusi "kizsákmányoló osztály"-t és nagyobb kóta- és adóterheket róttak rájuk. Paniton 117-en kerültek fel a "kulák" listára, akik közül sok volt olyan, hogy sem földterülete nem volt olyan nagy, sem szolgát nem tartott soha, de a személyi ambíciók és az emberek rosszindulata érvényesülni tudott.

1952. július 11-én a paniti néptanács bizottsági tagjai: Sztrolka Károly elnök, Morkov Jusztina titkár, Fülöp János, Farkas Domokos, Barabási D. József, Bartha Lajos, Pantea Iuliu, Nagy Gyula, Pál Péter, Pápai Ferenc, valamint Vaida Ioan, mint a rajoni végrehajtó bizottság kiküldötte, összeállították a kulák-listát, amelyen 33 paniti gazda neve szerepel. Azon gazdák, akik szabadulni szerettek volna ettől a minősítéstől, kérvényeztek a rajoni szervekhez, akik kötelesek voltak kivizsgálni az ügyet, és indokolt esetben törölték az illetőt a listáról. Ennek eredményeképp az 1953. március 31-én összeállított végleges listán 29 paniti gazda szerepel, mint kulák. A nevek mellett szerepel a birtokolt terület nagysága, a meglévő mezőgazdasági gépek, valamint az, hogy volt-e, van-e szolgája és évente hány napot foglalkoztat idegen munkaerőt. A kuláknak minősített személyek és családtagjai nagyon megszenvedték ezt a minősítést, volt olyan is, mint Gál Sándor a Nagy utcából, hogy egy év kényszermunkára a Duna-csatornához vitték,

Mezőpanit – monográfia

családját a házukból kilakoltatták és helyükbe a néptanács alkalmazottait telepítették. Nagyon szomorú idők voltak ezek sok paniti család életében.

A község vezetőségének (Jánosi Sándor néptanácsi elnök, Nagy Gyula kollektor, Borbély Sándor-Buba adószedő) lehetősége volt, hogy a kulák-listát módosítsa; ezt meg is tették azoknak, akik ebédekkel, étellel-itallal traktálták őket. Ez az állapot 1957-ben véget ért Nagy Albert néptanácsi titkár ideje alatt, amikor, 15 család kivételével, az összes többit törölték a kulák-listáról. A megmaradt "nagygazdák" között volt Somorai Dénes, Ciula Zaharie, Mezei Sándor, Gál Sándor, Zajzon Jenő stb., akiknek földterületei meghaladták a 20 ha-t. Ezek a gazdák 1958-59-ben a 115. törvény alapján leadták földjeiket az államnak (mivel megdolgozni nem tudták), és együtt a néptanácsi kezelésben lévő területekkel, átmentek az állami gazdaságok tulajdonába.

Az évek folyamán a kötelező termény- és hús beszolgáltatások terén nagy hátralékok halmozódtak fel, főleg a nagyobb gazdaságokban, amelyeket a progresszív kirovás rendkívüli módon terhelte. 1954-ben az állami szervek "hadjáratot" indítottak a "kóták" behajtására, azzal igazolva akciójukat, hogy kimerültek az állami biztonsági tartalékok és az exportot is fokozni kell. Az igazi indíték az volt, hogy politikai nyomást gyakoroljanak a falusi tömegekre, azzal a céllal, hogy ezek minél nagyobb számban a már kialakulóban lévő kollektív gazdaságok felé forduljanak, mivel itt a kötelező beszolgáltatások nem terhelik egyénileg őket. A községekben és falvakban nagyszámú párt- és állami aktivista, valamint a gyárakból kiemelt "öntudatos munkás" jelent meg, akik nap mint nap zaklatták az embereket, hogy tegyenek eleget a beszolgáltatásoknak. A nagyobb gazdákat, akik már mindent beadtak, ami a ház körül volt, arra kötelezték, hogy az állataikat is beadják a búza és kukorica tartozások fejében, 4 kg hússal fedezve 5 kg gabonát. Ily módon sikerült ezeket a gazdaságokat a csőd szélére juttatni, mert sem igavonó állatuk, sem vetőmagjuk nem maradt a következő gazdasági évre.

Mindezek ellenére, a gazdasági élet fellendülésének egyik eredménye az építkezések szaporodása volt, kibővítették a lakóházakat, vagy újakat építettek. Mivel még nagy hangsúlyt fektettek a gazdasági épületekre, nagy, sok férőhelyes istállót, csűr s egyebeket is építettek.

VII.5. A mezőgazdaság szocialista átalakítása és az azt követő gazdasági helyzet. A kollektív gazdaságok feloszlása

Az 1949. márciusi rezolúció megindította a mezőgazdaság szocialista átalakításának útját, a kollektív gazdaságok létrehozását. A panitiak nagy

A község története 1945-től napjainkig

többsége idegenkedve fogadta ezt, mivel nem értették miért olyan fontos ez az állam, az egész nép s a gazdasági élet általános fellendítése érdekében. Nem akarták feladni magántulajdonukat, amiért annyit dolgoztak, hajsolták magukat, hogy minél több földet vásárolhassanak.

A megyei és járási pártszervek, a helyi szervezetekkel karöltve, megkezdték a "felvilágosító munkát" a kis- és középgazdák soraiban, meghirdették az önkéntesség elvének betartását. A párt politikai elve, miszerint "Támaszkodj a szegény parasztságra, szoros szövetségben a középparasztsággal, harcolj a kulákság ellen!", társadalmi bázisra talált Paniton is. Ezek az emberek egy része hamar "megértette", ha nem is a nagyüzemi mezőgazdaság lényegét, hanem azokat a személyi- és csoportelönyöket, amelyeket a kollektív gazdaságok létrehozása jelenthet számukra:

- a területek összevonása a határnak egy, a községhez közel eső részén, amely alkalmas a gépi művelésre;
- a területek kiegészítése az államosított egyházi földekkel, ami biztosítja a megfelelő nagyságú földterületet a tagság számára;
- megszűnik a kiszolgáltatottság a nagy gazdákkal szemben, akik "kizsákmányolták őket", nemcsak gazdasági, hanem társadalmi vonatkozásban is;
- a gépesítés előrehaladásával könnyebbé válik a mezőgazdasági munka;
- nem utolsó sorban a kóta- és adófizetés alóli mentesség.

A felvilágosító és meggyőző munka eredménye viszonylag hamar megmutatkozott Paniton, mert 1950 nyaráig 52 család aláírta a belépési kérését a kollektív gazdaságba, ezek közül 32 szegény paraszt (főleg az alszegről), 11 középszerű és 9 nagygazda (kulák) család.

Az alakuló közgyűlést 1950. szept. 3-án tartották. Megalakulásakor a gazdaság 221.75 hektár területtel rendelkezett, 4.26 hektár jutott egy családra. Az alapszabályzat értelmében a tagság gazdasági felszerelést és állatállományt is beszolgáltatott: 20 tehenet, 2 lovat, 1 pár ökröt, 26 ekét, 26 hengert, 23 boronát, 26 ökörszekeret, a volt gazdakör megmaradt leltárát, amiben 8 vetőgép, 1 traktor és 1 szecs kavágó szerepelt.

1951. május 8-án megalakult a kövesdi gazdaság is.

A paniti gazdaság első elnöke Ignát János (Simoné) volt, aki 1953-ig töltötte be ezt a hivatalt.

A következő években a szövetkezeti gazdaság új tagokkal gyarapodott, akiket kecsegtettek a jó terméseredmények és a közös munkából származó jövedelem. Így 1951-ben 6 család, 1952-ben 10, 1953-ban 3, 1954-ben 4, és 1955-ben 3 család iratkozott be.

1951-ig helyet adtak a nagygazdák felvételi kéréseinek is, ezáltal serkentve a nagyobb arányú felvételeket és a nagyobb földterületek bevonását az új gazdasági formába. Ez nem az "osztályharcos szellem" enyhülését vagy

Mezőpanit – monográfia

a politikai öntudat lazulását jelentette, hanem jól megfontolt politikai húzás volt. 1952-ben a gazdaságban már jelentkeztek bizonyos hiányosságok, amire a politikai szervek kimondták, hogy a megtorpanás, a nehézségek azért vannak, mert a befurakodott "osztályellenség", a kulákok, bomlasztó tevékenységet fejtenek ki a fiatal gazdaságok keretében. Rengeteg indoklás, bizonyítás és okfejtés után meggyőzték a tagságot, hogy ezektől az elemektől meg kell tisztítani a gazdaságot. 1952-ben sor is került tíz nagygazda kizárására, név szerint a következőkre: Sikó János, Gál Sándor, Gáll Tamás, Ciula Zaharia, Sikó János I., Pete András, Kovács Béla, Gáll János G., Pete Gyula és Máthé Gergely. Ebben az időszakban a tagság már nem mert önálló véleményt nyilvánítani, a párt vezetését megjegyzés nélkül elfogadták, javaslatait megszavazták. A tíz kulák kizárása után a beiratkozások megtorpantak, annak ellenére, hogy a kizárt Ciula Zahariat egy év múlva visszavették. Három szegény gazdát is kizártak, nevezetesen Bartha Albertet, Nagy Sándort (Gásparé) és Borbély Domokost (Mihályé), akik nem bizonyítottak kellő "politikai öntudatot", s vétettek a "szocialista erkölcs" ellen: kollektivista létükre egy cséplőgépet vettek maguknak, és a "kapitalizmus útjára léptek".

1955-ben a beiratkozott családok száma még mindig csak 66, ami elmaradt a rajoni és megyei szervek elvárásaitól.

A gazdák meggyőzése a következő években is tovább folyt, de az eredmények nem voltak kielégítőek. 1958-ban a rajoni pártbizottság nagyobb "segítséget adott", s 3-4 aktivista állandó jelleggel Paniton tartózkodott. Párttagokból, élenjáró termelészövetkezeti tagokból, tanügyi káderekből és más értelmiségiekből csoportokat szerveztek, akik állandó és szervezett munkát fejtettek ki, hogy a szó és a példa erejével meggyőzzék az embereket a "helyes útról". Ezekben az akciókban állandóan hangoztatták a meggyőződés elvét, s az önkéntes, szabad akaratból való beiratkozás volt a kívánatos. Ezért állandóan népszerűsíteni kellett a termelészövetkezetek alapszabályát, azokat az előnyöket, amelyeket a közös munka biztosított, az adómentességet, a gyermekek tanulási lehetőségeit, és számításokkal kellett bizonyítani a várható jövedelmet egy ugyanolyan földterülettel rendelkező magángazdával szemben. A helyi káderekkel ellentétben a párt- és állami szervek képviselői legtöbbször túllépték hatáskörüket, kellemetlenkedtek, sértegettek, egyesek még tettlegeskedtek is. A gazdák számára igen terhes volt ez az állandó zaklatás. Megtörtént, hogy a gazdát, ahogy a mezőről vagy a városból megérkezett, azonnal "beszélőre" hívták a néptanácsba, sem enni, sem pihenni nem hagytak neki időt. Ha nem volt ott időben, fenyegették, sőt büntetéseket is alkalmaztak, ha nem közvetlenül a késésért, akkor találtak más ürügyet, amiről tudta a gazda, hogy azért van, mert nem adta be felvételi kérését. Azt is megtették, hogy a magukat érvekké védő gazdák egyes kijelentéseit államellenesnek, provokatívnak nyilvánították, s börtönbüntetéssel fenyegetőztek. Nem riadtak vissza attól sem, hogy megfélemlítő példát nyújtsanak, s börtönbe juttatták a szembeszegülőket: Izsák János

A község története 1945-től napjainkig

feleségét, Barabási Pált, Şerban Teodort, Bodó József Páncélt. A 60-as évek vége felé a párt nagyon sürgette a helyi szerveket a nagyobb eredmények elérésére, ezért kidolgozták a mezőgazdasági társulások statútumát, amely a közös gazdálkodásnak egy lazább formáját jelentette: a talajmunkákat és vetéseket közösen végezték, a növényápolást és betakarítást mindenki maga családjával együtt. A társulás előnye a mezőgazdasági gépek szélesebb körű kihasználása, az állammal szembeni kötelezettségek közös kiegyenlítése volt. Ha nehezen is, de ebbe a gazdálkodási formába is beiratkozott jó néhány család, s így újabb területek kerültek be a "közösbe", de még mindig sokat jelentő gazdaságok dacoltak az állandó zaklatással. A meggyőző munka tovább folyt szünet nélkül 1961 teléig, amikor "megtört a jég", s Barabási Pált, Şerban Teodort és Bodó Józsefet sikerült "meggyőzni", következésképpen 1962 tavaszáig Panit gazdáinak többsége kérte a felvételét a termelőszövetkezetbe. Szintén belépett az az 594 gazda is, akik 1352 ha földdel gazdasági társulást alakítottak Nagy Lőrinc elnöklete alatt.

Panit községhez tartozó favakban is létrejöttek a mezőgazdaság szocialista egységei: Harczón egy társulás 1959-ben, Kövesden, Csittszentiványon és Bergenyében egy-egy kollektív gazdaság alakult.

Így 1962-ben a párt és állami szervek országos szinten befejezettnek nyilvánították a mezőgazdaság szocialista átalakítását, s úgy könyvelték el, mint a "szocializmus győzelmét városon és falun", amely tényt egy visszafordíthatatlan állapotnak hirdettek meg, amelynek lényege, hogy lehetlenné teszi a dolgozók további kizsákmányolását, mivel megszűnt ennek gazdasági alapja. Lassan Paniton is megszűnt az emberek zaklatása, megfélemlítése, hazaküldése munkahelyeikről, vagy a tanulók hazaküldése az iskolákból, hogy meggyőzzék szüleiket a földek közös használatának előnyeiről.

A mezőgazdaság szövetkezesítése után az emberek szinte felélegeztek; látták, hogy a földek a helyükön maradtak, megdolgozni is csak ők fogják ezután is, és, legalábbis kezdetben, a jövedelmek megfelelték az elvárásoknak.

Sajnos, a tsz-ben nem érvényesülhetett a hagyományos paniti jó gazdászellelem, mert rövid idő alatt bebizonyosodott, hogy a gazdaság vezetőségébe való beválasztást felülről irányítják, s nem mindig a rátermettség a mérvadó, hanem a politikai és társadalmi meggondolások. A felső mezőgazdasági és pártszervek durván beavatkoztak a tsz életébe, hovatovább mindinkább semmibe vették az alapszabályzatot, annak ígéretes előírásait. A közgyűléseket csak arra használták fel, hogy jóváhagyassák a felülről jött utasításokat. Fokozatosan a tagság, a hozzáértő gazdák elkedvetlenedtek, csökkent a bizalom és a lelkesedés, aminek még kezdetben mutatkoztak jelei.

1962 márciusában megkezdődött az egymást követő átszervezések és változtatások folyamata. Azzal a jelszóval, hogy a nagy területeken folytatott

Mezőpanit – monográfia

mezőgazdaság az igazán életképes és eredményes, megkezdtek a nagy, 2500 ha fölötti földterületekkel rendelkező gazdaságok létrehozását. Több szomszédos egységet összevontak. A paniti tsz-t a harczóival és a székelykövesdivel egyesítették, a vezetőtanács is vegyes lett; lazult a fegyelem s az odafigyelés a közös dolgokra. A felelőség alól könnyen kibúvót találtak, a sikertelenségeket azzal magyarázták, hogy a harczóiak és kövesdiek gyengébben dolgoznak, gondozatlanabbak a földjeik. A nagy földterületet nehéz volt ellenőrizni, a vezetőség tagjai szétszóródtak a brigádok közt, nem érvényesült a kollektív vezetés, a mezőgazdasági mérnök munkája eredménytelen volt.

A paniti volt termelőszövetkezet székháza

A következőkben összegezzük a paniti tsz helyzetét, alapul véve az 1962, 1965 és 1980-as esztendőök statisztikáit:

	1962	1965	1980
1. A tagok száma	2278	2297	2235
2. Összterület (ha)	2649	2557	1732
amiből szántó	2263	2013	1497
kaszáló	169	209	57
legelő	32	32	89
szőlős	26	65	36
gyümölcsös	9	51	53
egyéb	150	187	-

A község története 1945-től napjainkig

A fentiekből kitűnik, hogy 1962-től 1980-ig az össz-mezőgazdasági terület több mint 900 ha-ral csökkent, a szántóterületek pedig 766 ha-ral. Ezt a nagyarányú földvesztést a következők okozták:

- 1965-ig az össz- és szántóterületekből levonták az otthoni kertek területét

- 1973-ban megalakult az állattenyésztési társulás, amelynek átadtak 550 ha szántót és 95 ha kaszálót

- 1978-ban a gyümölcsstermesztési kísérleti állomásnak átadtak 100 ha szántóterületet

- 1978-ban a gazdaság átvett a néptanáctól 134 ha legelőt

- 1980-ban átadtak 180 ha szántót egy gyümölcsstermesztési társulás létesítése céljából, amelyben Panit, Jedd, Koronka és Marosvásárhely termelőszövetkezetei vettek részt.

Ezeket senki nem merte ellenezni, mert félték a megtorlástól. Így 1982-re a gazdaság szántóterülete 1305 ha-ra csökken.

1964-65-ben nagy szőlőtelepítési munkálatok folytak. A Tyúkszó, Tövises, Kenderes, Nyerges, Dalszőlő és Nyáros határrészekén teraszokat képeztek ki és beültették oltott szőlővel. A 39 ha új szőlős rengeteg munkába, az ültetőanyag sok pénzbe került. Az 1970-es és 75-ös csapadékos esztendőben a Nyerges és a Tyúkszó területén földcsuszamlások történtek, amik a szőlőket nagy részben tönkretették. A munkaerő és gépesítés hiánya miatt a szőlőket nem gondozták megfelelően, 1978-ra egy részük tönkrement. Innen a gazdaság a tőkét kidobatta, és a területet más célra használta tovább.

A szántóföldi növénytermesztés helyzete:

	1962	1965	1980
Szemesgabona terület (ha)	1301	1160	1127
össztermés (t)	2174	2321	2349
ebből búza (ha)	663	630	604
össztermés (t)	780	1096	1270
átlagtermés (kg/ha)			2102
árpa (ha)	80	100	150
össztermés (t)	115	199	473
átlagtermés (kg/ha)			3150
kukorica (ha)	515	430	373
össztermés (t)	1220	1025	606
átlagtermés (kg/ha)			1620

Mezőpanit – monográfia

rostlen (ha)	-	-	50
össztermés (t)	-	-	109
cukorrépa (ha)	106	177	160
össztermés (t)	1387	1954	2920
átlagtermés (t/ha)			18*

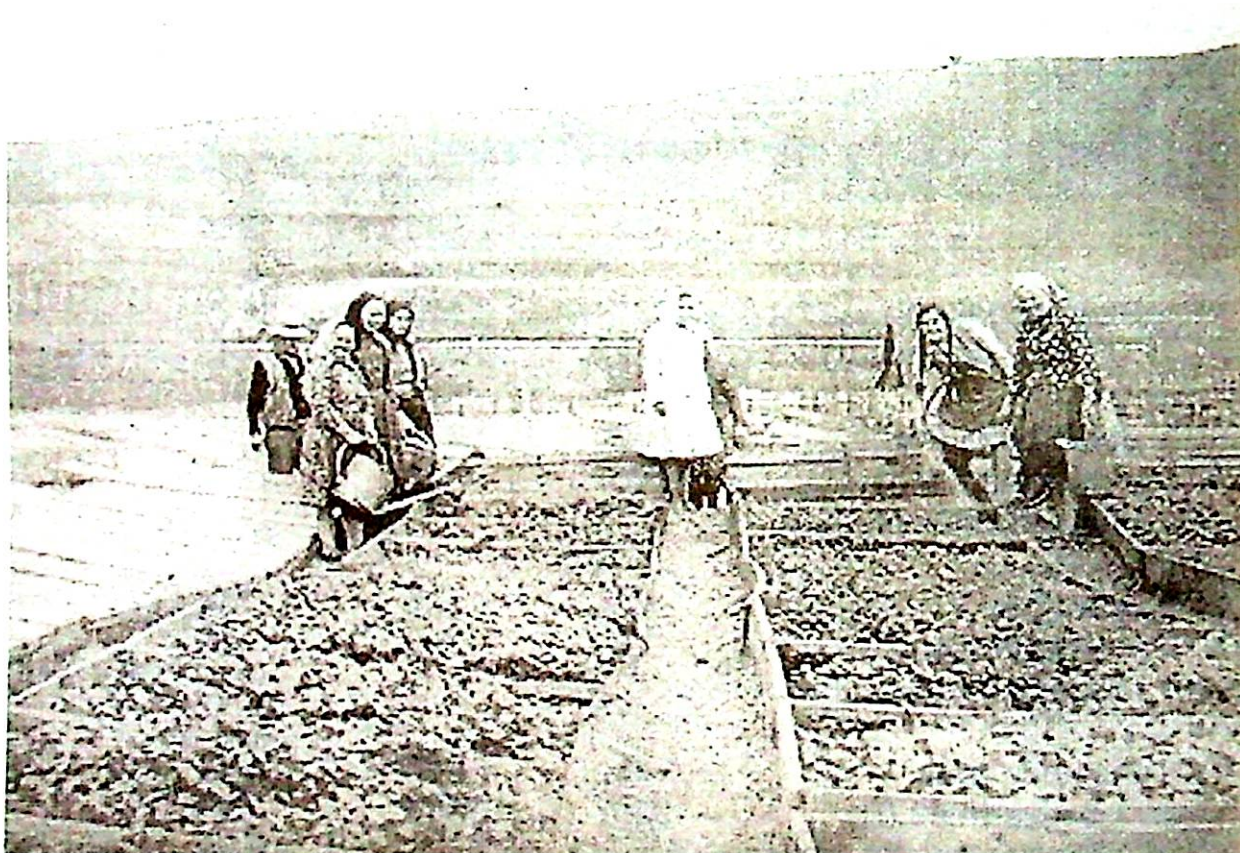
* a gyenge termés oka a nem kielégítő istállótrágyázás és a jégverés

dohány (ha)	52	60	80
össztermés (t)	27	90	59**

** gyenge termés a jégverés miatt

burgonya (ha)	30	55	45
össztermés (t)	414	736	405
átlagtermés (kg/ha)			9900

Nyilvánvalóvá vált, hogy a kollektív gazdaság terméseredményei jóval a régi magángazdaságok átlagai alatt maradtak. Nagy területek maradtak elgyomosodva a növényápolási munkák elmaradása miatt.

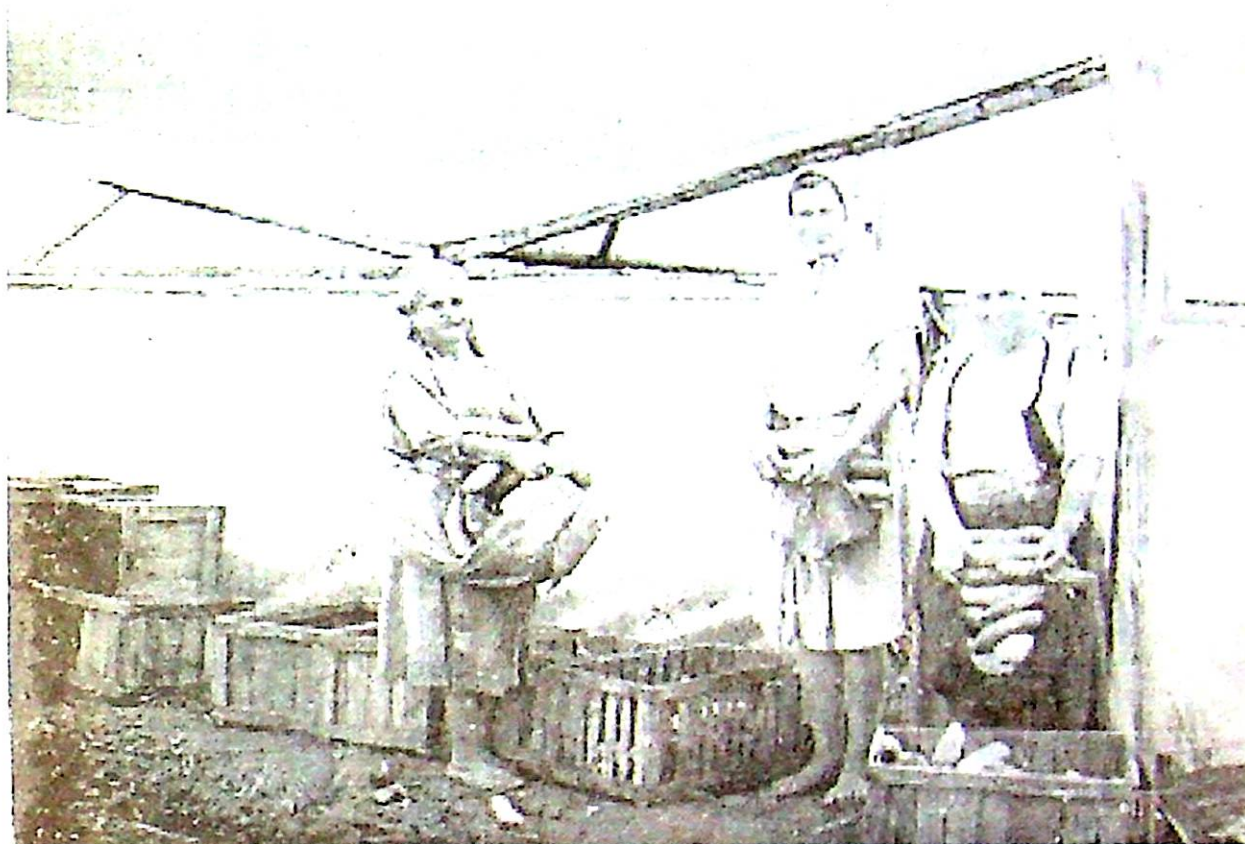

Munka a melegágyaknál

A község története 1945-től napjainkig

A jobb terméseredmények elérését a – főleg a nitrogén-, foszfor- és káliumtartalmú – műtrágyák alkalmazásának fokozásával próbálták megvalósítani. 1962-ben ezekből a műtrágyákból a paniti gazdaság 80 tonnát kapott. Az évek folyamán a mennyiség megötszöröződött. Csökkent az istállótrágya felhasználása, szállítóeszközök vagy üzemanyag hiányában kihordatlanul maradtak az istállók környékén.

1962-től kezdődően a paniti gazdaság eredményesen foglalkozott zöldségtermesztéssel, szabadföldi termesztésben, átlagban 30 ha-on.

A fóliaházban

1962-67 között melegágyi uborka termesztésével is foglalkoztak; exportra termeltek és igen jól jövedelmezett. Miután 1965 után csökkent a kereslet, feladták ezt a termesztést. 1967-68-as esztendőben a fólia alatti korai paradicsom és karalábé termesztése volt jelentős. A zöldségtermesztés területét és struktúráját az évek folyamán felsőbb utasításra sokszor változtatták. Az 1971-73-as években egy zöldségtermesztési szövetkezetek közti társulást létesítettek paniti, náznáni és Szentiványi területek összevonásával. Miután az 1973-as évet is jó eredménnyel zárták, egy felsőbb rendelkezés alapján feloszlatták ezt a társulást is.

Mezőpanit – monográfia

A zöldségtermesztés helyzetét a következő táblázatban szemléltetjük:

	1962	1965	1980
Összterület (ha)	28	38	20
ebből paradicsom (ha)	-	4	-
termés (t)	-	39	-
káposzta (ha)	0.35	1	-
termés (t)	13	40	-
átlagtermés (t/ha)	38.4	40	-
uborka (ha)	-	21	20
termés (t)	-	216	8
átlagtermés (t/ha)	-	10	0.41
zöldpaszuly (ha)	-	5	-
termés (t)	-	12	-
átlagtermés (t/ha)	-	2.4	-

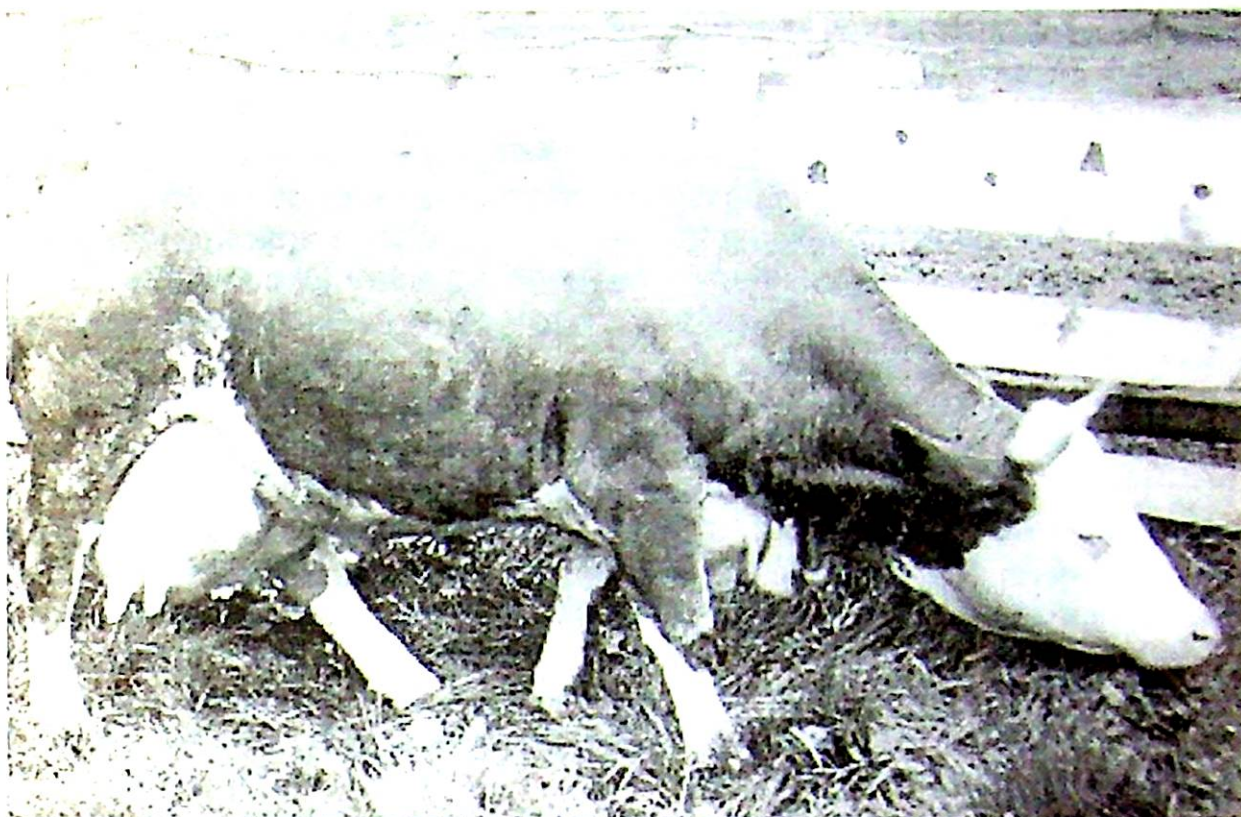
Szántóföldi takarmánytermesztés

Ameddig a paniti gazdaság nem adta át állatait az állattenyésztési társulásnak nagy területeken természetek takarmánynövényeket, mivel természetes kaszálója igen kevés volt.

	1962	1965	1980
lucerna (ha)	21	100	-
termés (t)	726	506	-
lóhere (ha)	-	267	-
termés (t)	-	1351	-
átlagtermés (t/ha)	-	5	-
gyökeres takarmány (ha)	8	-	-
termés (t)	83	-	-
átlagtermés (t/ha)	10	-	-
silótakarmány (ha)	86	41	-
termés (t)	1548	366	-
átlagtermés (t/ha)	18	89	-

A paniti gazdaság állattenyésztési részlege is igen széles sávon fejlődött, az évek során az összes fontosabb fajok tenyésztését felölelte. Ennek tulajdonítható, hogy nem stabilizálódott, nem szakosította magát

A község története 1945-től napjainkig

Elit tejelő tehén

Hármas ikerborjú

Mezőpanit – monográfia

egyikre sem, hanem mindet rendre feladta, akár biztatóak voltak az eredmények, akár nem.

Így a szarvasmarha állományt 1973-ban átadták az állattenyésztési szövetkezetek közti társulásnak, ahonnan nemhogy valamicske hasznot látott volna a gazdaság, hanem még egyes költségeket is fedeznie kellett (így a tsz nagyon eladósodott az állammal szemben), holott Paniton 1970-73-as években egy igen jól jövedelmező növendék hizlalda működött. Ez a saját nevelésű és vásárolt borjakat hizlalta ki vágósúlyra és évi 3 millió lej jövedelmet biztosított a gazdaság számára.

1962 előtt a gazdaságnak juhai is voltak, amelyekből az 1962-re maradt 391 darabot hamar eladták, s véglegesen felszámolták a juhállományt.

1962-1970 között egy sertésenyészet is volt a gazdaságnak, 70-80 malacos kocával, amit fokozatosan szintén felszámoltak, mivel a rentabilitása igen lecsökkent. Ugyanebben az időben egy tyúkfarm is működött Kövesden, tojástermelés és az utolsó évben vágócsirke termelés céljából. Később aztán a nagy állami kombinátok beindulásával már nem volt rentábilis és felszámolták ezt is.

1962-1971 között méhészete is volt a gazdaságnak, amelyet átvett az "Apicola", minden kártérítés nélkül.

Tehát a kezdeti években, a megyei vezetés által használt jelszó "mindent akarunk", lassan átalakult a "semmit sem bánunk"-ra.

Az állattenyésztés alakulása:

	1962	1965	1980
szarvasmarha összesen	501	824	-
ebből tehén, üsző	192	251	-
sertés	603	362	-
amiből tenyészkoca	70	80	-
ló	126	103	49
tyúk	634	1343	-
amiből tojó	543	1243	-
méhcsalád	71	59	-

Jellemző az igavonó állatok számának csökkenése. Az igás ökröket teljesen felszámolta a gazdaság – pedig nagyon sok esetben jól fogtak volna –, a lovak számát pedig minimálisra csökkentették, úgymond takarékosági megfontolásból, ami később kiderült, hogy inkább pazarlás volt, mintsem takarékoság.

A község története 1945-től napjainkig

Az állati termelés és termékek helyzete

	1962	1965	1980
marhahús (t)	29	58	-
sertés (t)	17	37	-
juh (t)	21	-	-
szárnyas (t)	-	2	-
tej (hl)	2795	5238.2	-
gyapju (t)	1	1	-
tojás (1000 drb)	13	98	-
méz (t)	1	1	-

A fentiekből kitűnik, hogy a paniti tsz termelése az állattenyésztés területén a 70-es évekig felfelé ívelt, ami sok tagnak biztosított állandó munkahelyet és biztos keresetet. Ahogy fokozatosan sorvadtak az állattenyésztési részlegek, úgy pártoltak el az emberek, és kerestek maguknak jövedelmezőbb munkahelyet.

A gazdaság tevékenységével kapcsolatos adatok

	1962	1965	1980
tsz családok	996	1015	913
munkaképes tagok	1726	1638	1150
állóalap (1000 lej)	3127	4879	3748 *

* az állóalapok csökkenése abból származik, hogy az állattenyésztési társulás az állatokkal

az istállókat is átvette a tsz-től

elvégzett munkanormák	209889	245637	69188
munkanorma / tag	116	149	54
összérték (1000 lej)	2137	8936	5705
ebből növényterm.-ből	1395	7419	5661
összkiadás (1000 lej)	704	2130	3987
ebből növényterm.-ért	445	1910	3547
állatteny.-ért	238	220	440
elosztható alapok (1000 l)	1099	6667	2601
ebből fogyasztási	853	5049	2601
beruházási	246	1627	-
megvalósított jövedelem	2131	5056	3946
konv. munkanorma értéke	10.38	17.50	25.24
ebből pénzben (lej)	4	8	15.94
gabonában (kg)	4.2	5.6	5.99

A paniti termelőszövetkezet hozzájárulása az állami össztermeléshez

	1962	1965	1980
búza és rozs (t)	253	60	540
szemes kukorica (t)	438	32	317
árpa (t)	18	11	297

Mezőpanit – monográfia

napraforgó (t)	25	-	-
rostlen (t)	-	-	109
cukorrépa (t)	1387	1678	2920
dohány (t)	21	90	59
burgonya (t)	24	62	114
zöldség (t)	27	340	8
szőlő (t)	-	26	8
állati termékekből:			
összhús elősúlyban (t)	67	97	-
ebből marha	29	58	-
sertés	17	37	-
juh	21	-	-
tehéntej (hl)	2430	2086	-
juhtej (hl)	140	-	-
tojás (1000 drb)	2	3	-
gyapju (t)	1	-	-
méz (t)	1	-	-

Beruházások

	1962	1965	1980
összesen (1000 lej)	911	828	14
saját jövedelemből	566	343	14

A nagyobb beruházások a következők voltak:

- 1953 - teherautó vásárlása
- 1955 - a gazdaság adminisztratív központjának felépítése Paniton
- 1962 - két istálló felépítése Paniton
- 1963 - a nagy gabonaraktár felépítése
- 1968 - Kövesden 1, Paniton 5 és Harczón 1 istálló felépítése
- 1970 - a garázs felépítése
- 1970 - 2 teherautó és 1 utánfutó vásárlása
- 1978 - a növényvédelmi anyagraktár felépítése

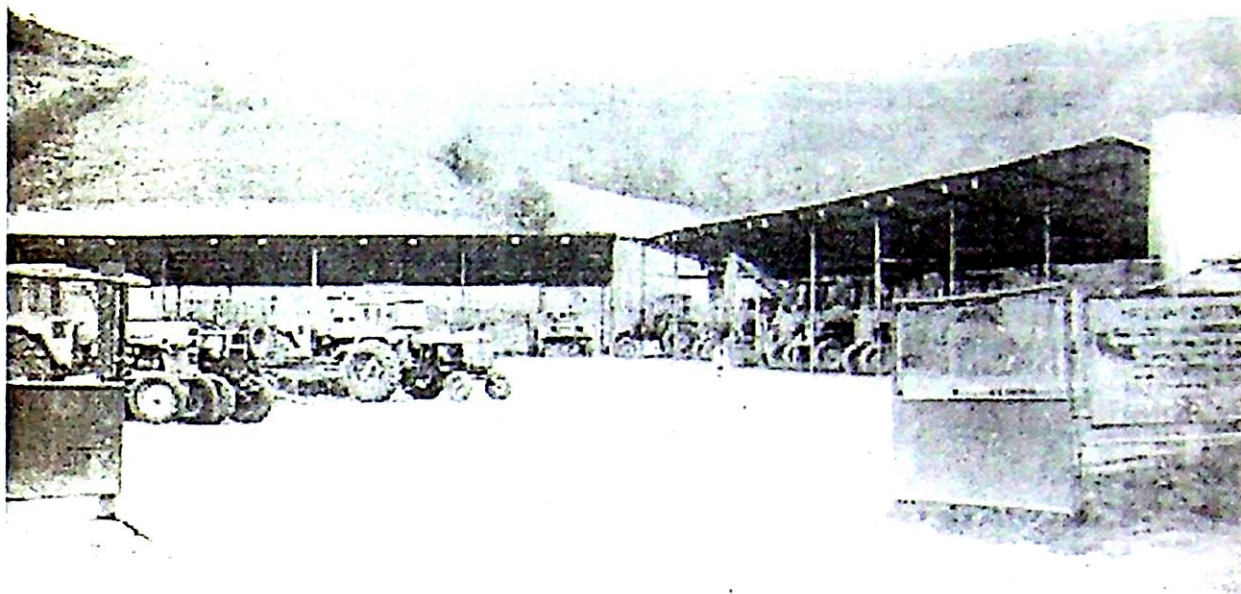
A gépesítés fokozatosan teret hódított. 1962-ben 12 traktor dolgozott a gazdaságban és több mint 140 ha terület jutott egy traktorra. 1982-ben 36 traktor dolgozott, (ebből 12 az állattenyésztő társulásban), s egy traktorra 65-70 ha jutott. A búza munkálatait teljesen gépesítették, a kukoricáét, répáét s a többi növényét csak részben.

A növénytermesztésben számos új fajtát honosítottak meg, amelyek bővebb termőnek és ellenállóbbnak bizonyultak, mint a régi fajták. Búzából a Beosztájá és Dácia képezték az alapfajtákat, kukoricából a bőtermő hibrideket vetették a 90-es, 100-as és 120-as csoportból, cukorrépából az R, a Poli 7 és a Monorom fajtát, burgonyából a Deziré és az Eba fajtákat, árpából a Miraj fajtát, míg dohányból a Virginiát és a Burley-t termesztették.

A község története 1945-től napjainkig

A munkaerő a munkaképes lakosság kb. 30%-át tette ki, nagytöbbségben nők és idős férfiak voltak. 120 családnak volt fő megélhetési forrása a tsz.

Ebben az időben is folyamatos volt a munkaerő állandó elpártolása. Az objektív okokról már volt szó az előzőekben, ezekhez szubjektív okok is társultak. Mondják, hogy a vezetőség (elnök) magatartása és a tagság igényeinek nem-teljesítése többeket arra készítetett, hogy más munkalehetőséget keressenek.

A mezőgazdasági gépállomás paniti részlege

Az évek folyamán a paniti gazdaságnak 8 elnöke volt. Mindöjük hozzájárult valamilyen formában a gazdasági élet fejlesztéséhez és az anyagi alapok gyarapításához, és végigküzdötte a hatalom túlkapásait, sok esetben szegyenkezve a tagság előtt. Íme az elnökök névsora:

1950-1953 Ignát János (Simoné) - úttörő munkát végzett

1954-1955 Gáll János

1956-1966 Barabási D. József - 10 évig töltötte be az elnöki tisztséget, igen sok odaadással és emberséggel. Nagy Nemzetgyűlési képviselő is volt, megkapta a Munka Érdemrend III. fokozatát

1966-1970 Sikó Zoltán - jó szervező és üzletember, sokat tett a gazdaságért és a községért is. Szigorúsága miatt a tagság nem kedvelte és sokan vádaskodtak ellene. Pályafutásának vége egy több évig húzódó per lett, amiből tisztán került ki.

1971-1983 Lovász József - elnöki teendőit becsülettel végezte, de a hatalom túlkapásainak nem tudott mindig ellenállni, és számos, az alapszabályzat valamint a tagság akaratával ellentétes követelést kellett kivite-

Mezőpanit – monográfia

leznie. Az ezekkel járó stresszhatások aláásták egészségét, és szívinfarktusban halt meg.

1984-1985 Barabási Gergely

1986-1987 Nagy Zoltán

1988-1989 Plesa Aurel - pártaktivistából lett elnök, megpróbált erőfeszítéseket tenni, hogy a gazdaság felfelé ívelő benyomását keltse.

1962-től a gazdaságnak agrármérnöke volt, Szakács Mihály személyében, majd 1980-tól agrár-főmérnöke, Bán József személyében.

Ugyanitt kell megemlítenünk Köblös Sándor, Szakács Pál és Czirjék Gyöngyi szakmérnököket.

Az alábbiakban néhány adatot közlünk a Panit területén működő három mezőgazdasági termelőszövetkezet gazdasági tevékenységéről, községi szinten összesítve (Panit, Bergenye, Szentivány):

	1962	1965	1980
A tagok száma	4753	4403	3147
Összterület (ha)	4899	4725	3173
amiből szántó	4205	3961	2732
kaszáló	292	338	76
legelő	42	42	118
szőlős	53	92	40
gyümölcsös	35	77	53
egyéb	211	248	-
Öntözött terület (ha)	-	-	154
ez a terület Szentiványon van, 1980-ban végzett csatornázási munkálatok eredményeként-			
Szemesgabona terület (ha)	2426	2298	2104
össztermés (t)	4364	4399	4570
ebből búza (ha)	1160	1203	1067
össztermés (t)	1830	1834	2366
átlagtermés (kg/ha)			2216
árpa (ha)	152	180	210
össztermés (t)	292	348	658
átlagtermés (kg/ha)			3133
kukorica (ha)	1005	905	827
össztermés (t)	2268	1889	1600
átlagtermés (kg/ha)			1930
rostlen (ha)	-	-	50
össztermés (t)	-	-	109

A község története 1945-től napjainkig

cukorrépa (ha)	278	367	300
össztermés (t)	4473	4929	6581
átlagtermés (t/ha)			21.9
dohány (ha)	92	110	110
össztermés (t)	77	142	86
burgonya (ha)	50	85	85
össztermés (t)	734	976	888
átlagtermés (kg/ha)			10447
zöldségterm. összter. (ha)	63	79.5	50
takarmánynövény			
lucerna	217	100	-
termés	726	506	-
lóhere	-	267	-
termés	-	1351	-
siló	119	58	*
termés	3323	1627	-
szarvasmarha összesen	784	1305	-
ebből tehén, üsző	282	422	-
sertés	688	729	-
amiből tenyészkoca	100	116	-
juh	391	39	-
ló	137	161	61
tyúk	634	2596	-
amiből tojó	543	1243	-
méhcsalád	71	59	-
marhahús (t)	121	124.8	-
sertés (t)	20	53.2	-
juh (t)	21	-	-
szárnyas (t)	2.1	8.9	-

Mezőpanit – monográfia

tej (hl)	3895	7023	-
gyapju (t)	1	1	-
tojás (1000 drb)	23	168	-
méz (t)	1	1	-
tsz családok	1870	1918	1545
munkaképes tagok	3435	2900	1833
munkanorma / tag	129	127	70
összérték (1000 lej)	4196	13703	11076
ebből növényterm.-ből	2934	11788	11023
elosztható alapok (1000 l)	-	-	4427
ebből fogyasztási	-	-	4179
beruházási	-	-	248
megvalósított jövedelem	3621	8115	10412
konv. munkanorma értéke	13.5	17.07	26.8
ebből pénzben (lej)	5.2	6.36	14.5
gabonában (kg)	5	5	5.9

Mivel a három mezőgazdasági tsz állatállománya 1973-ban átment egy állattenyésztési társulás kezelésébe, ennek adatait adjuk:

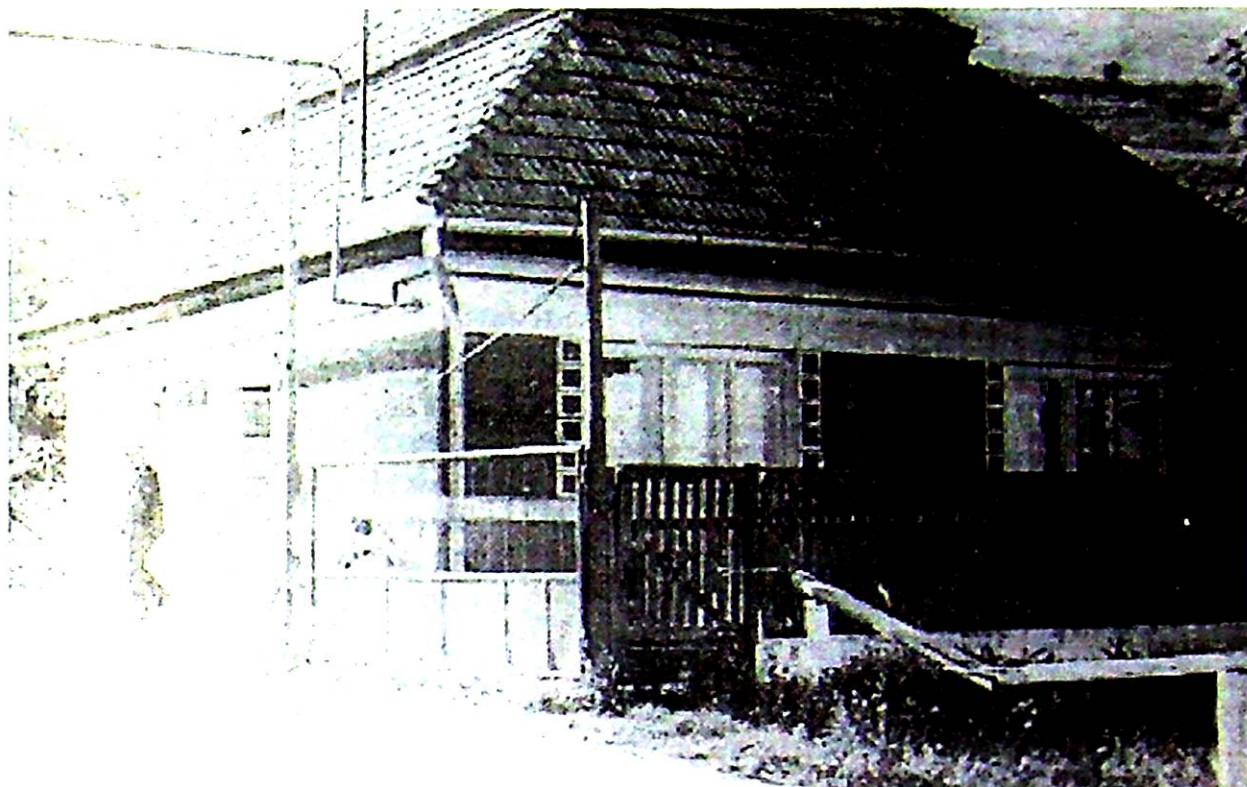
	1973	1975	1980
összterület (ha)	1150	-	1137
ebből szántó	901	-	901
legelő	67	-	67
kaszáló	182	-	169
szarvasmarha	1943	2200	2816
ebből tejlő tehén	486	593	400
hústermelés (t)	199	243	237
tejtermelés (hl)	8561	12649	9315
tehénre átlagosan (l)	1762	2133	2329
termelés (1000 lej)	7504	7983	14250
hús	164	247	466
tej	7525	7276	10962
költségek (1000 lej)	93090	7647	16203
nettó termelés (1000 lej)	3650	1970	1152
haszon (1000 lej)	667	336	3632

Az 1980-beli árak mellett jött létre az a lehetetlen helyzet, hogy a költségek majdnem 50%-kal meghaladták a termelés értékét. Ez annak tulajdonítható, hogy a tej előállítására literenként 2,55 lej volt, míg a hús 22 lej, 14.50-nel szemben.

állandó munkaerő	200	199	226
álló alapok (1000 lej)	7650	10862	13353

A község története 1945-től napjainkig

A társulás már 1973-tól dolgozott az állomány feljavításán, és 129 drb. Fleck fajta üszőt hozott be, amelyek leszármazottaiból évente 70-80 darabot más gazdaságoknak is átadott. A fennállás 9 esztendeje alatt a társulás épített egy új istállót Szentiványon, egy 880 férőhelyes komplex üszőneveldét Paniton, 8 istállót modernizált, vásárolt 4 teherautót, stb. Az eredményekhez hozzájárult Harkó Lajos Igazgató és Kúti Zoltán főkönyvelő, valamint az egység többi dolgozója.

Az állattenyésztési társulás székháza, ma állategészségügyi rendelő

A község területén, a bergenyei és a szentiványi határban, 1960-tól nagy gyümölcsfa telepítési munkálatok folytak. Nagy területeken telepítettek almafát, szilvafát, körtefát, meggyet és cseresznyét, 1975-től feketeribizlit is. Az első években az állami gazdaság keretein belül működtek, utána Marosvásárhely Gyümölcstermesztési Kísérleti Állomásához csatolták őket. A fő cél Marosvásárhely lakosságának ellátása volt friss és tárolt gyümölcssel.

Panit község gazdasági tevékenységét elemezve a következő adatokat kapjuk:

	1962	1965	1980
szoc.mg.egység	4	5	8
ebből tsz	3	3	3
ámv	1	1	1
tsz társulás	-	-	2

Mezőpanit – monográfia

CSCP	-	1	1
más	-	-	1
háztartás	2090	2211	1910
ebből tsz tagoké	1410	1810	1651
magángazd., gyári munkás	680	401	259
földterület felhasználása	6850	6850	7130
ebből szántó	279	279	472
kaszáló	377	377	319
szőlős	94	94	41
gyümölcsös	193	193	270
erdő	911	911	905
ebből községi	391	391	354
más terület	449	449	469
ebből udvarok	300	300	249
magángazdaság-terület	10	10	11
ebből kukorica (ha)	7	7	8
termés (t)	14	14	16
burgonya (ha)	3	3	3
termés (t)	60	65	70
házikerti gyümölcsfák	20400	18541	19181
ebből szilva	13250	11070	12112
termés (t)	47	55	60.5
alma	3610	3210	3582
termés (t)	40	36	40
körte	1920	1830	1820
termés (t)	40	35	35
cseresznye	175	85	83
termés (t)	0.8	0.5	0.5
meggy	520	640	766
termés (t)	2	3	4
barack	70	-	1
termés (t)	0.7	-	0.01
őszibarack	52	17	8
termés (t)	0.5	0.17	0.08
dió	610	470	589
termés (t)	6	5	6
más fajták	140	175	180
magángazd. állatállomány			
szarvasmarha	2079	1450	1125

A község története 1945-től napjainkig

ebből tehén és üsző	1215	560	407
sertés	1873	1570	1160
ebből koca	149	45	31
juh	2549	2750	3160
ebből anyajuh	1710	1800	2329
kecske	7	-	18
ló	358	71	50
szárnyas	16658	20500	21259
ebből tojó	12000	15000	18000
méhcsalád	157	118	171
nyúl	20	-	31

a magánszektor és az egyéni háztartási gazdaságok kötelező hozzájárulása az állami mezőgazdasági alaphoz:

növényi termék: burgonya	-	-	0.5
zöldség	-	-	3
gyümölcs	-	-	1
állati termék: marhahús	410	234	132
sertéshús	16	14	7
juhhús	0.5	1	2
szárnyashús	-	1	1
tehéntej	10200	6820	3240
juhtej	200	130	241
gyapju	1.2	1.2	4
tojás (ezer)	45	55	85
méz	1.2	1.5	1.5
selyemgubó	140	180	60

1983 decemberében ismét nagy változások előtt álltak a tsz-ek. Az állattenyésztési társulásokat, habár az eredmények kezdtek biztatóak lenni, egy felső rendelettel máról-holnapra megszüntették, az állatokat és földterületeket visszaadták a társult gazdaságoknak, az eddig szerzett javakat, valamint az állammal szembeni adósságokat is arányosan megosztva egymás között. Az eredmény: nőtt gazdaságok állatlétszáma és földterülete, de nőtt a gond és a felelősség is. A gazdaság munkájára és a felső vezetésre is mind inkább jellemző lett a kapkodás, a fejetlenség és a sok indokolatlan lépés és határozat, amelyek tovább rontották az amúgy is zilált helyzetben lévő kollektív gazdaságok helyzetét. A növénytermesztésben minden mezőgazdasági év elején nagy lendülettel indult meg a munka, a szántás-vetés idejében és aránylag jó minőségben készültek el. A probléma növényápolás idején jelentkezett, amikor a vezetőség rádöbbsent, hogy kevés a munkaerő. A kapás növények területét felosztották a családok között, hogy mindenki dolgozza meg a részét. Mindez a minőség rovására ment, csökkentek a termésered-

Mezőpanit – monográfia

mények. A betakarítást is kiosztva végezték a 80-as évektől; bevezették a szerződésben rögzített 10-15%-os részesedést, hogy a dolgozókat érdekeltté tegyék a munkában. Természetesen, a vezetőség látva a kezdeti sikereket, bevezette a termés teljes beszolgáltatását, és a részesedés kiosztása egyre inkább késett, és évről-évre csökkent a mennyisége is. A felülről jött utasításokkal és rendeletekkel szemben azonban senki sem mert fellépni, mindenkinek volt féltlenivalója, s jobbnak látta a hallgatást. Az állammal és a kollektív gazdaságok vezetőségével szemben nagyon csökkent a tagság bizalma. Mivel a központi vezetés azt szerette volna, ha a 80-as évek közepére világszintű mezőgazdaságunk lenne, az alsóbb szervek szolgáiban átvették ezeket az "irányelveket", és állandó jelleggel hamis terméseredményeket jelentettek. Persze a beszolgáltatások ezen felnagyított eredmények után számoltattak, a tagoknak kiosztandó rész csekély maradt. A személyi használatba adott kerthelyiségeket 30 árról 15 árra csökkentették, hogy ezzel is növeljék a közös földterületeket. A következmény: nagyon kevesen maradtak aktív dolgozók a mezőgazdaságban. Az őszi betakarításokhoz rendre bevonták az iskolák tanulóit, a katonaságot és végül a gyárak dolgozóit is. Az eredmény: több kár, mint haszon.

A gazdaságokban végleg meglazult a fegyelem, elharapózódtak a jogtalan szerzések, aki tehette, kihasználta pozícióját. Ilyen körülmények között az 1989-es decemberi események már a csőd szélén találták a gazdaságot, s a panitiak egyedüli megoldásként a feloszlást látták, kérték a földek magántulajdonba vételét, a közös tulajdon kiosztását a bevitt értékek arányában.

Állategészségügy

Mivel Paniton nagy hagyománya van az állattartásnak, ezért az állategészségügy fontos része volt és maradt az állattenyésztésnek. A két világháború közötti időszakban Mezőpanit Náznánfalvával és Marosszentkirállyal együtt a marosvásárhelyi körzethez tartozott, és az akkori állatorvos, Bogdán T. naponta látogatta a körzetet. 1945-től Paniton állandó állatorvosi rendelő működik, melynek székházát 1963-64-ben építették fel. Az itt tevékenykedő állatorvosokra a gazdák úgy emlékeznek, mint jól felkészült és munkájukat nagy odaadással végző emberekre. Nevezetesen: Dán István, Tecsí Sándor, id. és ifj. Elekes Viktor, Cozos és Siladi doktor, Enyedi Sámuel, Kelemen Attila, Munteanu Vasile, és a jelenben hivatását betöltő Rusu Florin. Mindannyian sokat tettek az állatállomány feljavítása és a biztonságos állattartás érdekében.

Panit gazdasági helyzetének egyéb aspektusai.

Nagy jelentőségű esemény volt a földgáz bevezetése, ami megoldotta a falu tüzelő-ellátási problémáit. (Ez komoly gond volt az erdők államosítása után.) A községben mindenki egyetértett azzal, hogy állja a bevezetés összes költségét. A jóváhagyás elnyerése is sok utánajárást igényelt, küldöttség is

A község története 1945-től napjainkig

ment Bukarestbe – az ügy csak így nyert elintézését. Külön meg kell említenünk Barabási Antalt, aki elnöke, és Bodó Sándort, aki pénztárnoka volt a polgári bizottságnak ebben a nehéz munkában. A gázbizottság 36 tagja közül mindenki kivette részét a nagy munkából. Mindenik tag egy bizonyos körzetért felelt, ahol reá hárult az emberek mozgósítása a pénzbefizetésekre, a sáncok kiásására, a beszerzésekre, a szállításokra és sok más egyéb feladatot teljesítettek mindaddig, míg minden házban fellobbantak a gázégők. Az irántuk való megbecsülés és hála jeléül közöljük csoportképüket és neveiket.

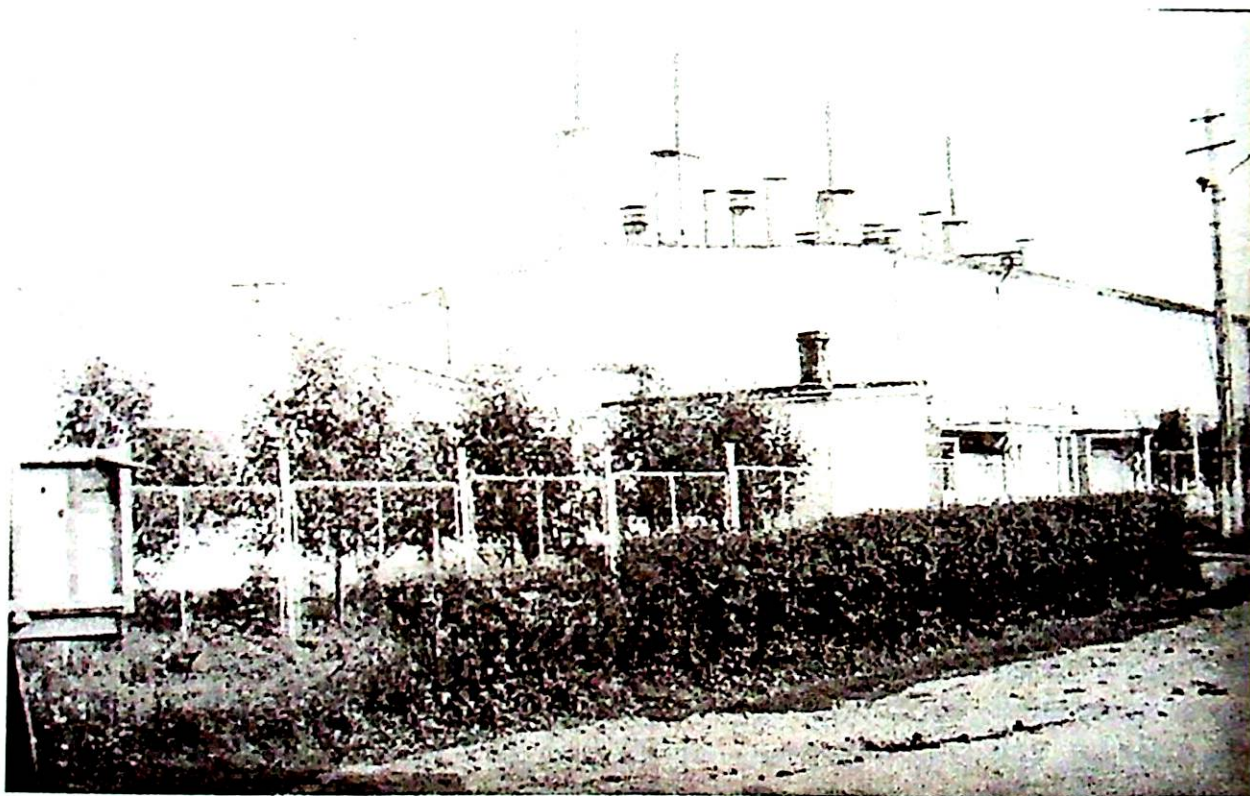
*felső sor: Bartha Zoltán, Barabási Gyula, Nagy Lőrinc, Bartha Zoltán, Jánosi Sándor, Barabási D. József, Kovács Albert, Török Sándor, Barabási Pál, Nagy Sándor
II.sor: Kovács Mihály, Jánosi Péter, Varga József, Bartha Sándor, Farkas Domokos, Kovács Sándor, Sikó Ferenc, Gál Sándor, Sikó Andor, Izsák János
III.sor: Daróczi János, Cozma János, Bodó Sándor, Barabási Antal, Imre Lajos, Bontha József, Bontha Márton, Bartha István, Bartha Árpád, Jánosi Gergely
IV.sor: Csiszér Márton, Zöld Béla, Kovács Endre, Barabási József, Barabási Antal
(a képről hiányzik Nagy Sándor)*

A másik igen fontos megvalósítás volt a villany bevezetése az 1963-64-es esztendőben. Ez is igen sok munkába került, de végül is sikerrel járt, s a falu életét nem csak gazdasági, de kulturális és társadalmi szempontból is fellendítette. Ebben a munkában sokat fáradozott Nagy Albert néptanácsi titkár, aki mind a földgáz, mind a villany bevezetésének szervezője és intézője volt. Itt kell megemlítenünk a polgári bizottság elnökét, Bíró Györgyöt is.

Mezőpanit – monográfia

Említésre méltó az utak rendbetételének munkálatai, miáltal a gyalogos megszabadult a feneketlen sártól, a szekér a kátyúktól, és a buszok is eljuthattak a falvakba. A néptanácsok jó községgazdálkodási tevékenységének tudható be (1952-től Szentivánnak és Bergenyének külön néptanácsa volt 1968-ig, amikor Panithoz csatolódtak), hogy a járdák építése néhány év alatt befejeződött, és az utakra is nagy mennyiségű követ hordtak. 1968-70-ben megoldódott a bergenyei út aszfaltozása az állami terv keretében, míg a paniti bekötő utat 1973-75-ben fejezték be az emberek pénzbeli és közmunkával való hozzájárulásával. Megépült, a falu összefogásából, az aszfaltozott bekötőút, megindult az autóbuszjárat Marosvásárhely és Székelykövesd között, megoldva az ingázó munkások, valamint a városi iskolákba járó gyermekek szállítását, majd később a kövesdi és harczói V.-VIII. osztályosok bejárását a paniti iskolába. Az autóbuszjáratot paniti sofőrök látták el: Barabási László, Bartha Márton valamint Máté István és Bartha István

Ebben az időszakban több gazdasági, szociális és kulturális épület készült el, nagymértékben hozzájárulva a község felemelkedéséhez, az emberek jólétéhez. Megemlítjük a paniti kulturális otthont 1947-49-ben, ami a régi táncház helyén épült. Az emberek közmunkával vettek részt, például a karfa oszlopait Borbély Domokos esztergályozta ki fából. Továbbá a szentiványi művelődési otthont (1966-70), a bergenyei művelődési otthont (1964-66), a paniti dohány szárítót (1972), a paniti állategészségügyi rendelőt

A dohányszárító

A község története 1945-től napjainkig

(1965). A paniti gyógyszerészter helyiségét szinte teljes egészében Nagy Albert és Nagy Balázs családja építette fel. Így megnyílhatott a gyógyszerészter, és egy paniti végzős gyógyszerésznő hazajöhetett dolgozni a falujába.

Az 50-es évektől nagyon fellendült a magánépítkezés. Tömegesen bontották le a régi gyenge házakat, és helyettük beton alapra, téglafalakkal egészséges, nagy ablakos, cserépfedeles házakat építettek. Sok házat kibővítettek. Ettől az időtől kezdve már inkább az olcsóbb és jobb gyári téglát használták, s a Szölöveremben vagy Agyagveremben csak elvétve vetettek és égettek téglát. (Ezek mára csúnya szeméttelappé alakultak.) A 70-es évektől az urbanizációs törekvések, valamint a jó terület-kihasználás végett csak emeletes házak építését engedélyezték. 1982-re összesen 94 emeletes ház volt a községben, ebből Paniton 74, Bergenyében 11, Csittszentiványon 7, Harczón 2 épült. 1989 után is folytatódtak az építkezések, lakóházakat, csüröket, istállókat építenek. Mivel nem kötelező, már nem építenek emeletes házakat.

A gazdasági élet fellendülése, a jobb kereseti lehetőségek hatására nagyon emelkedett az életszínvonal. Idővel keresettekké váltak olyan árucikkek, amelyekre azelőtt szinte egyáltalán nem volt szüksége a falunak, mint változatos élelmiszercikkek, ruhafélék, bútorok, háztartási felszerelés, technikai-, pipere és más luxus cikkek. A jó ellátás érdekében kibővítették a kereskedelmi hálózatot. Fontos szerepet játszott a **fogyasztási- és értékesítési szövetkezet hálózata**, kettős szerepével: összefogta az embereket nemcsak mint vásárlókat, hanem mint termelőket és értékesítőket is. Adatok a szövetkezeti hálózatról:

	1962	1965	1980	1995
keresk. egységek	9	10	11	14
amiből állami	-	-	-	-
szövetkezeti	9	10	11	3
élelmiszerüzlet	-	-	1	4
más üzlet	-	-	1	10
kereskedelmi komplexum	-	1	1	-
vegyes üzlet	5	4	3	4
büfé, bodega	3	3	3	3
cukrászda	1	2	2	1
iparcikk-üzlet	-	-	-	2

Ha betekintünk az üzlethálózat tevékenységébe az évek során, kitűnik, hogy az italmérésekben elköltött összeg meghaladja az élelmiszer üzletekben elköltött összeg mennyiségét. A könyvvásárlásra költött összeg minimális, egy főre alig jut egy-két könyv.

Panit gazdasági, társadalmi és kulturális életének fejlődésében nagy szerepet játszott a helyi államhatalmi szerv, a **jegyzőség, néptanács és polgármesteri hivatal**, amely a képviselőkön keresztül mozgósította a

Mezőpanit – monográfia

lakosságot a falu előtt álló feladatok teljesítésére. A jó községgazdálkodási tevékenység, melynek bizonyítéka az utak és hidak megfelelő karbantartása, a középületek fejlesztése és a község esztétikai arculatának javítása, a falut az élenjáró községek sorába emelte. A jól végzett munka jutalmaként 1978-ban Panit III. díjat nyert a megyei községek közötti hazafias versenyben. Ebben a munkában említést érdemelnek az elnökök és jegyzők, akik a II. világháború után töltötték be ezeket a hivatalokat:

bírók: Kovács Sándor, Barabási Antal, Cozma János,
Bartha Sándor, Sikó Ferenc, 1948-ig;

elnökök: Barabási János, 1949-50
Sztralka Károly, 1951-54
Jánosi Sándor, 1954-57
Faragó Mihály, 1957-59
Gáll János, 1959-63
Sikó Zoltán, 1964-65
Barabási D. József, 1966-68
Zöld István, 1968-69
Nagy Sándor, 1969-73
Kövecsi Mózes, 1973-77
Bartos István, 1977-82
Muresán György, 1982-83
Ördög András, 1983-89
Bodó Csaba, 1990-92
Bodó Sándor, 1993-96
Bartha Mihály, 1996- ;

jegyzők és titkárok: Csomos Pál és Kovács Géza, 1945-50
Fridrich János, 1950-52
Szalánczi Zsigmond, 1953-56
Nagy Albert, 1957-75
Varga Ferenc, 1975-91
Székely Irma, 1991-

A gazdasági élet serkentését számos állami segítség is befolyásolta: az istállók építéséhez nagy összegű állami kölcsönt lehetett felvenni, a kövesdi patak szabályozását és kimélyítését 1980-81-ben állami alapokból végezték. Panit község költségvetésében nagy szerepe volt az állami szubvencióknak, amelyek az évi költségvetés több mint 60%-át tették ki.

VII.6. Gazdasági helyzet a '89-es események után

1990-ben megkezdődött a földek egyéni tulajdonba vétele, a magán-gazdálkodás újrászerveződése. Mindez nem ment könnyen, mivel sok gazda földje, részben vagy egészben, a gyümölcsösök vagy az állami gazdaságok területein voltak.

A felső gyümölcsös területének tulajdonosai, Bíró Sándor kezdeményezésére, önhatalmúlag lefoglalták és használatba vették saját területeiket, és mivel tulajdonjogukat telekkönyvi kivonatokkal igazolták, az ellenük indított pert megnyerték. Az alsó rész – ami ma is működő állami egység – területeinek tulajdonosai nem kapták vissza földjeiket, részvényesekké váltak, és minden hektár után évente 600 kg búzát, vagy annak pénzbeli értékét kapják.

A volt kollektív gazdaság ingatlanait árveréssel értékesítették. Így került a bergenyei Barabási László tulajdonába a gazdaság székháza, a gabonarak-tár, a vegyi anyagok raktára és a garázsok egy hektárnyi területtel együtt, Nagy Tibor paniti lakos tulajdonába két istálló, Sikó László és Nagy Mihály tulajdonába egy-egy istálló. A gépállomás paniti brigádjának székháza, a műhelyek, a gépszínek hat traktorral és a hozzájuk tartozó mezőgazdasági gépekkel együtt egy, panitiakból álló kft. tulajdonában van.

Sajnos, hogy a felső gyümölcsös átvételekor a kerítéseket a panitiak lebontották, és a nagy értékű épületeket is széthordták, amibe a szomszéd falusiak is besegítettek.

Az állatok elosztása után a gazdák ismét életre keltették a régi hagyományos jó és eredményes állattartást. A tej árának állandó emelkedése ösztönzőleg hat a termelés fokozására. Az állatlétszám gyarapodása olyan jelentős, hogy eléri az 1938-as évi szintet. Még a kevés földdel rendelkező gazdák is tartanak egy-két tehenet. Az állatállomány a községhez tartozó falvakban is jelentős. Ennek igazolására szolgálnak az alábbi, 1995-ös adatok:

Állatfajta	Község	Csak Panit
szarvasmarha	1530	653
ebből tejelő tehen	919	500
vemhes üsző	90	47
ökör	4	-
bikaborjú	163	13
üszőborjú	354	93
juh	3000	1100
kecske	50	24
disznó	1950	540
ló	340	175

Mezőpanit – monográfia

Az utóbbi években fokozódott a cukorrépa, a dohány és a napraforgó termesztése.

Jelenleg Paniton egy ipari termelő egység működik, Nagy Tibor fafeldolgozó műhelye, ahol gáter működik, és épületasztalosági kellékeket gyártanak. Ezenkívül van még néhány kisebb asztalos- és kovácsműhely és cipészlet, kielégítve a helyi és környékbeli igényeket.

Kezdeményezések történtek a külföldi tőke bevonására: asztalos-műhely (Barabási László és egy magyarországi partner), tejfeldolgozó üzem (Bartha Márton és egy holland partner) és vágócsirke-nevelő egység.

Jelenleg a panitiek minden erejükkel gépek beszerzésére törekszenek, hogy a munkálatok elvégzésében ne legyenek fennakadások. Már most tulajdonukban van több mint 100 személygépkocsi, 60 különböző erejű traktor, majdnem ugyanannyi ekével és tárcsával, 15 kombájn, 6 teherautó, 8 kisteherautó, 25 utánfutó, 8 kaszálógép, 16 vetőgép. A gépek száma szinte hétről hétre növekszik.

A használt földterületek helyzete a következő:

összföldterület	2041 ha
ebből szántó	1634 ha
legelő	25 ha
kaszáló	38 ha
szőlő	14 ha
gyümölcsös	185 ha
állami gyümölcsös	120 ha
állami gazdaságban	25 ha

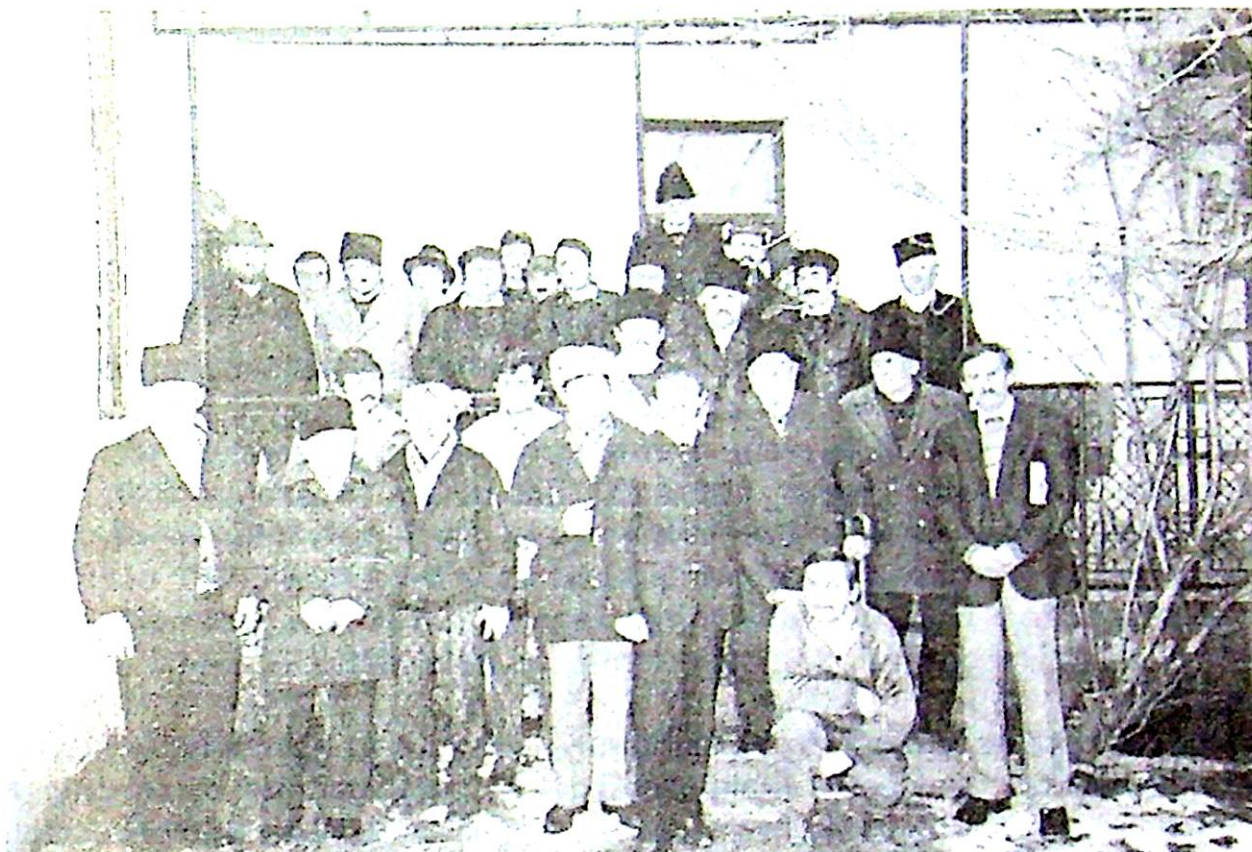
1994. dec. 18-án újjraalakították a Gazdakört 10 taggal, amelyik felvette a paniti születésű Gáspár József, a volt Székely Földműves iskola igazgatójának nevét, aki 1927-ben bekövetkezett haláláig sokat tett a gazdakörök felvirágoztatásáért. A választmány tagjai: Barabási Zoltán elnök, ifj. Bartha Márton tiszteletbeli elnök, Kovács Kálmán alelnök, ifj. Bartha Mihály pénzügyi felelős, Nagy András, ifj. Pete Zoltán, Bartha Endre, ifj. Barabási Sándor, Kovács Béla, Gál Béla tagok. 1996-ra a tagok száma 36-ra növekedett. Tiszteletbeli taggá választották a 96 éves Zajzon Jenőt és Kovács Bélát.

Az új Gazdakör hatékony működéséért sokat tesz ifj. Bartha Márton, aki egy 1993-ban alakult osztrák-román mezőgazdasági alapítvány alelnöki tisztségét is betölti. Ez az alapítvány minden év februárjában háromhetes időtartamú gazdasági tanfolyamot tart Erdély falvaiban, osztrák előadók részvételével. A németül előadott anyagot román és magyar nyelvre tolmácsok fordítják. Ilyen tanfolyamokat tartottak már Illyefalván, Nagykárolyban, Erdőcsinádon, Perecsényen (Szatmár). Ezekben a tanfolyamokon 15 paniti hallgató is részt vett. Az alapítvány támogatásával 1995-től három 8 osztályt végzett paniti fiatal öt éves ingyenes képzésben részesül Ausztriában. A tanfolyam elvégzése után egyetemen képezhetik magukat tovább, vagy

A község története 1945-től napjainkig

hazajönnek, és részt vesznek a téli tanfolyamok vezetésében. Az alapítvány tanulmányutakat is szervez a paniti új gazdák számára. Jelenleg a gazdasági tanfolyamokat magyar nyelven tartják. Az alapítvány befolyásos tagjainak segítségével a Gazdakör kapott 1 kombájnt, 1 vetőgépet, 1 burgonyapergetőt, 4 ekét, 1 kultivátort, 1 ipari vízszivattyút. Sajnálatos módon, a szállítási költségek fedezésére, a kombájnon és a vízszivattyún kívül a többi gépet értékesíteni kellett.

A megújult Gazdakör előtt igen komoly feladatok állnak. A haladó hagyományokat megtartva, az új és sajátos paniti körülmények között, biztosítania kell egy olyan mennyiségi és minőségi termelést a piacgazdaság körülményei között, ami nem a falu polarizációjához, hanem általános gazdasági felemelkedéséhez, megerősödéséhez vezet. Ha ezt megvalósítja, olyan szép lesz a jövője, mint amilyen szép a múltja volt.

Az újonnan megalakított Gazdakör tagjai, 1996-ban

Mezőpanit – monográfia

VII.7. A község társadalmi-kulturális életének alakulása 1945-től napjainkig

A háború után, a politikai élet kibontakozásával és a gazdasági élet fellendülésével párhuzamosan, ha nem is zökkenőmentesen, de megindul a szociális-kulturális élet Paniton is. Mivel megszűnt a földvásárlás, a jövedelmek egy részét szociális és kulturális célokra fordíthatták. A befektetések most már a lakást, belső berendezést, kényelmet, divatos öltözködést, a gyermekek taníttatását célozták. Ugyanakkor kialakult az emberek nagy többségében egy passzív magatartás a közösségi élettel és érdekekkel szemben.

VII.8. Az iskola

A nevelés leghatékonyabb eszköze továbbra is a tanintézet maradt, amelynek Paniton és a falvakban mély hagyományai voltak.

1944 után, a magyar nyelvű oktatás biztosításával, fellendült az oktatás és nevelés színvonala és hatékonysága. A tanulók a magyar anyanyelvük mellett szívesen tanulják a román nyelvet is, tudván, hogy az állam nyelvének ismerete mindenkire nézve kötelező. Ebben az időszakban Paniton, Kövesden, Bergenyében és Szentiványon I.-IV. osztályos román tagozatok is működnek, a gyermeklétszám gyarapodásával, a bergenyei I.-VIII. osztályos tagozattá nőtte ki magát. A paniti román tagozat 1980-ban a gyermeklétszám hiánya miatt megszűnt, a román tanítónőt áthelyezték a paniti magyar tagozatra.

Az 1948-as tanügyi reform elhatárolta az iskolát az egyházaktól, kizárta a valláserkölcsei nevelést a tanintézetekből és helyette kötelezővé tette a tanulóknak dialektikus és történelmi materializmus szellemében való nevelését. Létrejöttek a hét osztályos általános iskolák, elemi és gimnáziumi tagozattal. Kezdetben országos szinten is káderhiány volt, ezért a gimnáziumi katedrákat sokszor tanítók foglalták el, de azért eredményes volt az oktatás. Az első egyetemet végzett káder Bíró Emma, matematika szakos tanárnő volt.

Szentivány és Bergenyé V.-VII. osztályos tanulói Panitba jártak iskolába, ahol számukra egy jól felszerelt és szervezett bentlakás működött megfelelő személyzettel, akiket a költségvetésből fizettek. 1951-52-es tanévben pl. a bentlakásnak 36 lakója volt, 22 fiú és 14 leány.

A község története 1945-től napjainkig

Az 1951-52-es iskolai évben a paniti hét osztályos iskolába beírt tanulók száma összesen 301, ezekből:

I. osztály	51 tanuló
II.	53
III.	40
IV.	35
V.	50
VI.	38
VII.	34

A fentiekből kitűnik, hogy a magas tanulólétszám miatt egyes osztályok párhuzamosan működtek, ami nagyobb létszámú tantestületet feltételezett. Ebben az időben egészen 1965-ig Farkas Domokos látta el az iskola igazgatói teendőit.

Az írástudatlanság felszámolásának problémája, ami máshol annyi nehézséget okozott, Paniton könnyen megoldódott, mivel az 1951. szeptember 23-i összeírás szerint csak 28 analfabétát tartottak nyilván. A környező falvakban ennél lényegesen rosszabb volt a helyzet.

A kollektivizálás befejezése után a kötelező általános oktatás tartama 8 év lett, 1970-től pedig 10 év. 1972-91 között folyamatosan működött Paniton a X. osztályos iskola.

Paniton és a hozzátartozó falvakban folyamatos volt az óvodai oktatás ebben az időszakban.

A tanintézetek helyzete községi szinten a következőképpen alakult:

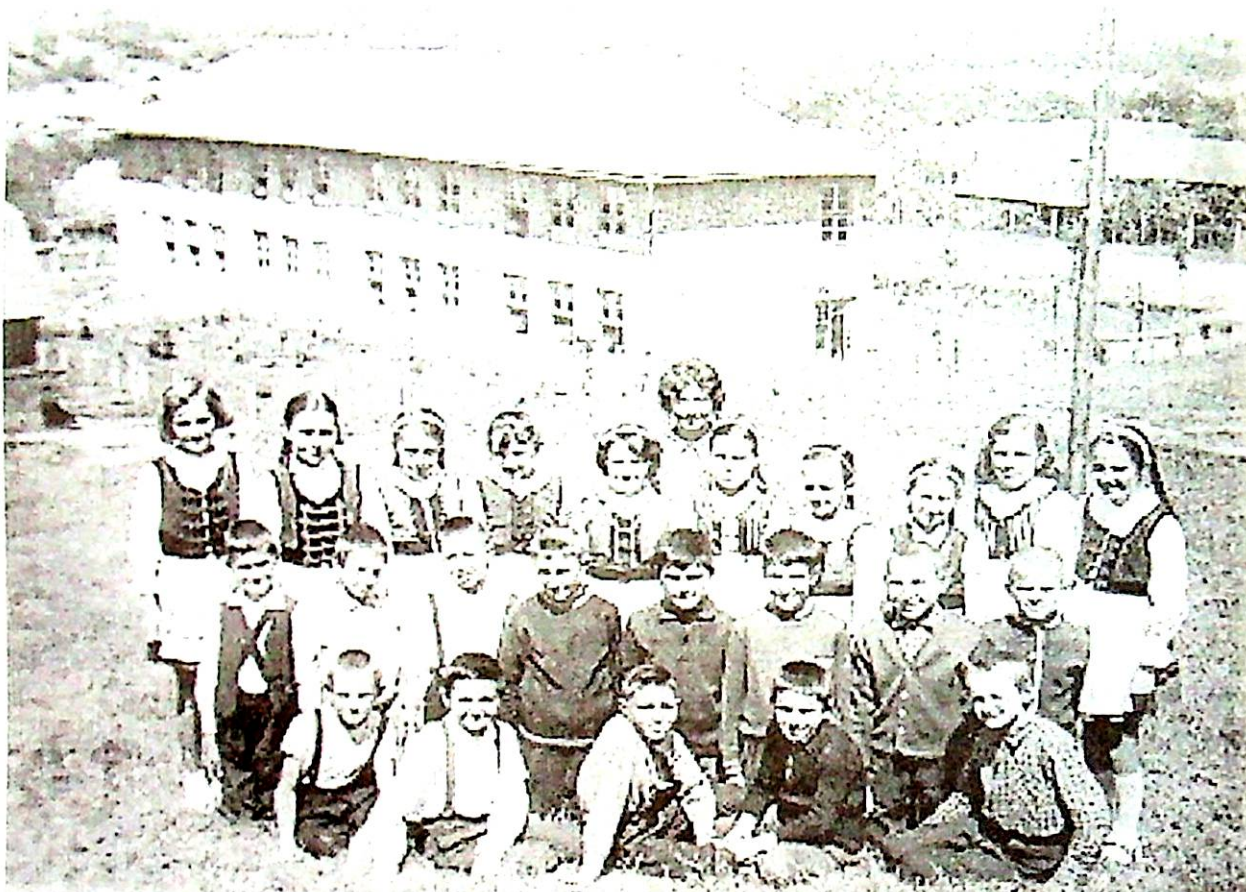
	1962	1965	1980	1995
Iskolahálózat				
óvoda	2	3	4	5
8 oszt. iskola	3	4	3	4
10 oszt. iskola	-	-	1	-
Tanulók létszáma				
óvodákban	273	289	305	327
iskolákban	647	738	965	550
Tanügyi káderek				
óvónő	9	10	10	12
tanító	18	19	20	18
tanár	25	32	37	43
mester	-	1	3	-
Anyagi alapok				
óvodai termek	9	10	10	12
iskolai tanterem	20	28	36	42
laboratórium	-	2	4	2

Mezőpanit – monográfia

műhely	-	1	3	2
kabinet	-	-	4	4
iskolai könyvtár	1	1	2	1
Ösztöndíjas tanuló	-	21	13	10

A 60-as évektől a tanulók létszáma állandóan nőtt, így biztosítva volt a nyolc osztályos iskolák fennállása Kövesden, Szentiványon és Bergenyében pedig román nyelvű osztályok is működtek. Idővel bővíteni kellett 2 tanteremmel a kövesdi iskolát, Szentiványon pedig új iskolaépületre volt szükség, Bergenyében pedig átalakítási munkálatokat végeztek.

1968-ban Paniton befejeződött egy 9 tanteremes emeletes iskola építése, majd 1977-78-ban ezt megtoldták még 8 tanteremmel és 2 műhellyel, és elkezdték a tornaterem építését is.

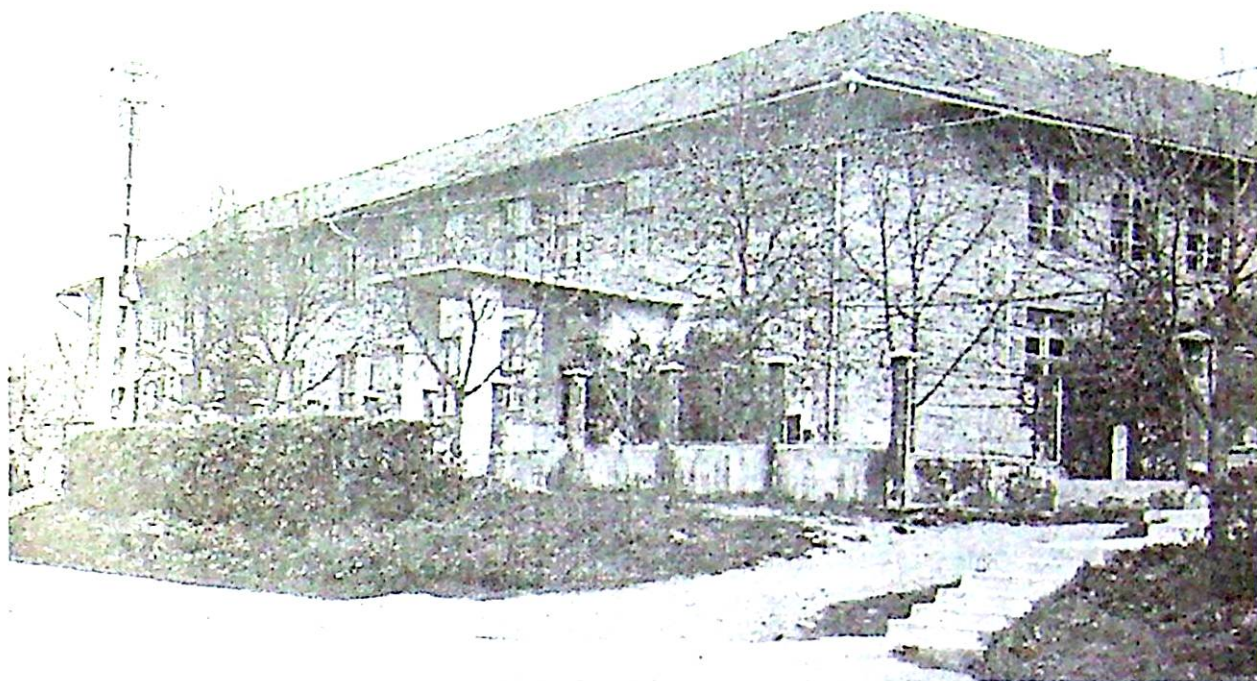

Az új iskola régi szárnya. Előtérben egy osztály tanulói

Az új iskola építésével kapcsolatban megjegyezzük, hogy a telekvásárlás és a költségvetés elkészítése 1959-ben kezdődtek (a telek Mezei Farkas Sándoré volt, s meg kellett oldani a kisajátítással járó összes kérdést). A polgári bizottság elnöke Borbély Albert (Csereközi), titkára Nagy Albert volt. A

A község története 1945-től napjainkig

téglát a bergenyei állomásról, követ, homokot a Marosról az emberek fogatokkal és a kollektív gazdaság járműveivel hordták Panitba. A munka jó menetele végett, a lakossággal megegyezve, egy 12 tagú kőműves-csoportot fogadtak, akiknek a fizetésére minden kollektivista család 3 munkanapot dolgozott, a nem kollektív tagok 300 lejt fizettek. A munkálatok '64-ben kezdődtek és '68-ban fejeződtek be.

Az új iskola vakolatlan épülete

1975 után a falvakban a gyermeklétszám rohamosan csökkent, úgyhogy 1976-tól a kövesdi V. osztály felszámolásával megkezdődött az iskolának, mint 8 osztályos egységnek a megszüntetése. Ugyanez történt '80-ban a bergenyei magyar tagozattal; az itteni magyar gyermekek vagy román tagozatra iratkoztak, vagy elmentek a város valamelyik iskolájába. A kövesdi tanulók viszont, mivel a közlekedés alkalmasabb, a paniti iskolába jártak, a harczóiakkal együtt, biztosítva ezáltal, hogy a paniti iskolában párhuzamos osztályokban folyhatott a tanítás az V.-VIII. évfolyamokon. Sajnos, hogy az autóbuszok gyatra közlekedése miatt a gyerekek sok időt és energiát pocsékoltak el, s emiatt gyengültek a tanulmányi eredmények.

Az 1982-es adatokat elemezve kitűnik, hogy az I.-IV. osztályban tanulók 30-40%-a 9-en felüli átlagos osztályzatot ért el, a gyenge tanulók száma pedig elenyésző (7-8%). Az V.-VIII. osztályos tanulóknál a 9-en felüli átlagot már csak ketten-hárman érték el, és 10-12-re növekedett a gyenge tanulók száma. A IX.-X. osztályban a helyzet még rosszabb volt.

1970-től kezdődően nagy hangsúlyt fektettek az iskolaműhelyek felszerelésére, annak érdekében, hogy a munkára való nevelést, a tanulók

Mezőpanit – monográfia

szakmai felkészítését kellőképpen biztosíthassák. Az iskola jól felszerelt lakatosműhelyt rendezett be, ahol a tanulók a mesterség alapfogásainak elsajátítása mellett évi 25000 lej pénzüvedelmet is termeltek. Az asztalosműhely felszerelése is megfelelt a követelményeknek, és az itt folyó munka hozzájárult évi 10000 lejjel az iskola pénzalapjainak gyarapításához. A VII.-VIII. osztályos leányok számára varróműhelyt rendeztek be 12 háztartási varrógéppel, ahol évente kb. 15000 lejt termeltek, tornaszőnyegek varrásával. A műhelyekben elvégezték az iskola felszerelésének karbantartását is.

Az iskolaműhelyben

Mezőgazdasági gyakorlat a gyümölcsösben

A község története 1945-től napjainkig

Az V.-VIII. osztályos tanulók a mezőgazdasági gyakorlatokat egy majdnem 2 ha területű iskolakertben végezték, ahol szintén megvalósítottak 6-7000 lejes jövedelmet, és a tanulók jártasságot szereztek a mezőgazdasági munkában is. Az iskolakert jövedelmének 30 %-át, valamint a műhelyek egész jövedelmét tanfelszerelések vásárlására fordították.

Mezőgazdasági gyakorlat

1974-ben aszfaltozott sportpályával gazdagodott az iskola. Az évek folyamán a 8 osztályt végzett tanulók nagy hányada az iparba került, és csak kis része a mezőgazdaságba. Az 1980-as években ez az arány javult, mert a tanulók 10-12%-a mezőgazdasági líceumba vagy mezőgépezésre iratkozott. A következő adatok beszédesen szemléltetik a tanulók szakmaválasztását:

1965-től '74-ig 8 osztályt végzett 336 tanuló. Továbbtanult 331, ebből:

- elméleti líceumban 46
- szaklíceumban 72
- szakmai iskolában 48
- általános iskola IX.-X. oszt. 97
- munkahelyi szakmai képzés 68

1974-től '82-ig 8 osztályt végzett 519 tanuló. Mindenki tovább tanult.

Ebből:

- elméleti líceumban 27
- szaklíceumban 105
- szakmai iskolában 31
- általános iskola IX.-X. oszt. 247

Mezőpanit – monográfia

Az új iskola sportpályája, 1982-ben

- munkahelyi szakmai képzés 109

A fent említett tanulók elhelyezkedése a nemzetgazdaság különböző területein a következőképpen alakult:

- ipar és szállítás	605
- kereskedelem	37
- mezőgazdaság	104
- tanügy, kultúra	21
- más	88

A háború utáni években fokozatosan nőtt a felsőoktatásban résztvevők száma. 1982-ig számuk a következőképpen alakult:

- mérnök	6
- almérnök	3
- közgazdász	3
- tanár és tanító	20
- lelkipásztor	1
- egészségügyi középáder	6

Sajnálatos módon ezek közül csak 5 tanító-tanár és 1 egészségügyi káder került vissza a faluba.

1982-ben egyetemen tanult 9 paniti ifjú, ebből almérnök 4, mérnök 3 és tanár 2.

Az iskolában végzett oktató-nevelő tevékenység keretében az államvezetés nagy szerepet szánt az ifjúsági szervezeteknek. A haza sólymai óvódás kórtól II. osztályig, a pionírszervezet III.-tól VII.-ig, a KISZ pedig VIII.

A község története 1945-től napjainkig

osztálytól kezdődően a Kommunista Párt irányításával a tanítók és tanárok közvetlen bevonásával, a szervezeti szabályzat alapján tevékenykedtek.

A gyermek- és ifjúsági szervezeteknek nagy szerepet szántak az "új ember" kialakításának folyamatában. Ennek a szocialista embertípusnak az erkölcsi arculatát a párt iránti feltétlen odaadás, a közért való munkálkodás, a munkában való élenjárás és az imperializmussal szembeni kérlelhetetlen harcos szellem jellemezte volna, a jó szakmai felkészültséget pedig a "tudományos" materialista szemlélet, a munkában való önzetlen odaadás.

Kiránduláson

E szervezetek létrehozásának első szakaszában még volt valami varázsa a tagfelvételeknek, mivel csak a jó tanulmányi eredményű és példás magaviseletű tanulókat vették fel, akik számára elismerést jelentett az, hogy megkaphatták a pionír-nyakkendőt és az ünnepélyeken és összejöveteleken viselhették. Ennek az volt a hátránya, hogy a gyengébben tanulók végül nem is törekedtek jobb eredmények elérésére, így az osztályközösségekben szakadás állott be. Éveken keresztül a pionírszervezetek feladata lett, hogy foglalkozzanak a gyengébb tanulókkal, hogy ezek is tagokká válhassanak. A párt és kormány meggyőződése volt, hogy a szocializmusban a határozatok és rendeletek maradéktalanul megvalósulnak, így hát egy idő után az "új ember" is valósággá vált és az ifjúsági szervezetekbe mindenki bekerült. Így

Mezőpanit – monográfia

ezek a szervezetek is, mint minden a szocialista rendszerben, elvesztették vonzerejüket, csökkent az érdeklődés irántuk, sőt, egy idő után már valósággal terhessé váltak a tanulók számára. A hatalom ennek "gyógyítására" elrendelte, hogy a pionír nyakkendőt állandóan hordják a tanulók. Ennek az eredménye az lett, hogy a gyermekek úgy megunták ezt a viseletet, hogy miután reggel feltették és bemutatták a felelősöknek, levették és eldugták az ingük alá, hogy ne látszódjon. A pionírújság vagy az Ifjúmunkás előfizetések egyre nehezebben mentek, s a tanároknak minden évharmad elején komoly gondot okozott a pénz begyűjtése. Azért erőltették az előfizetések fenntartását, hogy a hatalomnak ne legyen oka a magyar nyelvű sajtótermékek beszüntetésére.

Mindemellett a szervezeti életnek pozitív oldalai is voltak, serkentette a tanulók kulturális, tudományos- művészeti és hazafias tevékenységét. A hazaszeretetre való nevelés keretében kirándulásokat, expedíciókat, gyűjtőutakat szerveztek, ezek támogatására pénzbeli támogatást is kaptak a központi szervektől. Paniton is hatékony iskolán kívüli tevékenység bontakozott ki, amely megpezsdítette az osztályközösségek életét, s olyan pénzalapok előteremtését eredményezte, amelyeket fel lehetett használni a vakációs tevékenységek lebonyolítására.

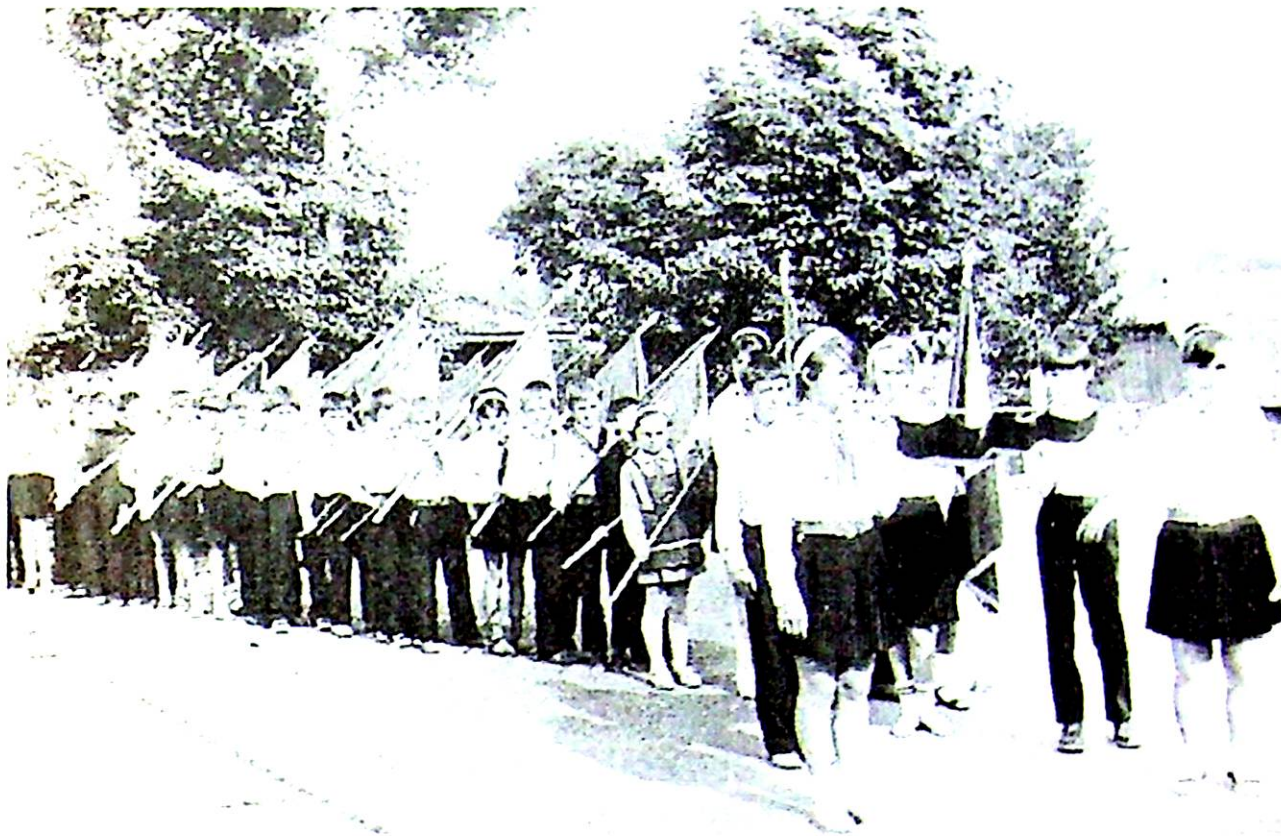

Az iskola énekkara, Balás Erzsébet tanárnő vezetésével

A különböző kultúrfesztiválokön a paniti pionírkórus Balás Erzsébet tanárnő vezetésével 1974-, 1975-, 1977-ben a területi szakaszon I., 1979-ben a megyei szakaszon III. díjat nyert. A tánccsoport ugyanebben az évben I. díjat nyert a megyében.

A pionír szervezet vezetésében komoly szerepe volt Ruja Rozália tanárnőnek, aki egy gyermekközpontú, a nevelésben gyümölcsöző, humánus tevékenységgé alakította a szervezeti életet.

A község története 1945-től napjainkig

Vonuló pionírok

Az iskola tanulói, az I. osztályostól a X. osztályosig, számos sikeres előadást tartottak a kultúrotthonban, a gyermekek és szülők lelki épülésére egyaránt.

1989-ig számos országjáró kirándulást, expedíciókat és didaktikai kirándulásokat szerveztek Balás Árpád, Major Levente, Konrád Béla tanárok vezetésével. Ezek alkalmával számos értékes szemléltető anyagot is gyűjtöttek, gazdagítva az iskola szertárait.

Így az ifjúsági- és gyermekszervezetek legális keretet teremtettek egy sor olyan tevékenység megszervezésére, amikre másképp, azokban az időkben, mikor súlyosbodott az elnyomás ellenünk, alig lett volna mód. Ezeket a lehetőségeket, amelyek alkalmat adtak hagyományaink ápolására is – amire nagy szükségük volt a panitiaknak – nagy hiba lett volna elszalasztani. 1975-ben a János vitéz előadása alkalmával a VI. osztályos Borbély István nagyapja azt mondta: -Ha százszor bemutatják, mind a százszor eljövök. Ez a hozzáállás példa értékű a panitiak részéről, akik szomjazták a szép magyar szót, az értelmes beszédet, szép és nemes példákat, amelyek mind az összetartozás érzetét erősítették és biztatást nyújtottak egy szebb holnap reményéhez.

A II. világháború után az iskolaigazgatói teendőket a következők látták el:

1948-ig Kádár Márton, aki közben tanfelügyelő is volt;

Mezőpanit – monográfia

1965-ig Farkas Domokos, akinek idejében jól működő bentlakása volt az iskolának;

1980-ig Bodó Sándor, aki nagyon sokat tett azért, hogy tevékenysége idején az új, emeletes iskola és a sportpálya megépüljön, és megoldódjon az egy váltásban történő tanítás;

1989-ig Adorjáni Zoltán, aki az iskola új szárnyának földgázzal való fűtését, az udvar rendezését és bekerítését oldotta meg;

1989. júl.-1990. febr. Ruja Rozália

1990. febr.-1990. okt. Deák János, aki az egyéves tevékenysége alatt kiépítette a jóbaráti kapcsolatot a magyarországi Tiszakeszi község iskolájával;

1990. okt.-től napjainkig ismét Adorjáni Zoltán igazgatja az iskolát.

Az 1982-ben működő, az iskola történetében a legnagyobb számú tantestület tagjai:

- óvónők: Adorjáni Gizella igazgató, Nagy Ilona, Gáll Jolán, Kozma Piroska

- tanítók: Nagy Albert, Nagy Zsuzsa, Borbély Ilona, Borbély Gergely, Bodó Ilona, Keresztes Ida, Sikó Gyula

- tanárok: - román nyelv: Boross János, Orbán Erzsébet, Ruja Rozália

- magyar nyelv: Szász Anna, Bodó Sándor

- idegen nyelv: Máthé Aranka

- történelem: Barát Árpád

- matematika: Ferenczi Lajos, Adorjáni Zoltán, Keresztes András

- fizika, kémia: Bíró László, Nagy Sándor

- földrajz: Balás Árpád

- biológia, mezőgazd.: Bereczki Gergely, Konrád Béla

- testnevelés: Laurențiu Eleonora

- ének: Balás Erzsébet

- műhelymester: Orbán János, Major Levente

A tantestület minden tagja a szakjának megfelelő képesítéssel rendelkezett, hosszú és alapos pedagógiai gyakorlatának gyümölcsei nem maradtak el. A 30 paniti káder közül 6-nak I. fokozati vizsgája, 9-nek pedig II. fokozati vizsgája volt.

A tantestület egyes tagjainak didaktikai és tudományos tevékenysége megérdemli, hogy említést tegyünk róla:

Balás Árpád - aki egész tanári tevékenységét Paniton töltötte, habár lehetősége lett volna városi iskolába tanítani. Több tudományos értékű munkának társszerzője: Földrajzi Kislexikon (Madarász Antal, volt paniti tanárral és Tulogdi János egyetemi adjunktussal együtt); Cunoștințe despre mediu (Környezetismeret); Marosvásárhelyi útikalauz (Fodor Sándorral közösen).

Balás Erzsébet - aki egész tanári tevékenysége alatt hű maradt Panithoz. Az iskola énekkarát példásan vezeti, számos megyei és országos

A község története 1945-től napjainkig

versenyen jó eredménnyel szerepelnek és a marosvásárhelyi rádióban való gyakori szerepeltetésükkel ismertté tette a paniti dalosokat. Emellett a rádió állandó népdalénekes. Szélyes Sándorral közösen megjelentettek egy szép magyar népdalokat tartalmazó Electrecord lemezt, amely nagy sikernek örvend a nótakedvelők körében.

Major Levente - aki felszerelte a matematika-kabinetet és ellátta a tantermet hangosbemondókkal.

Konrád Béla - aki az iskola herbáriumába rendszerezte Panit és környéke flóráját (a herbárium bármikor hozzáférhető a diákok számára) és a biológia szertárt felszerelte saját maga és diákjai által gyűjtött szemléltető anyaggal, amit követendő példaként emlegettek a megyei tanügyi szervek. 1982-ben megírta Mezőpanit monográfiáját első változatban.

Sikó Gyula - aki a volt iskolakert gyümölcstermesztési részlegét telepítette a '60-as évek közepétől.

Bereczki Gergely - aki a '70-es évek közepétől vezette az iskolakertet olyan szinten, hogy több megyei biológia szakos tanári találkozón mutatták be követendő példaként.

A '80-as évek közepe táján újabb veszélyek jelentkeztek a magyar nyelvű oktatás terén, mivel gazdasági megfontolásokból csökkentették a magyar nyelvű tankönyvek kiadását. Ugyanakkor a minimálisra csökkent a magyar anyanyelvű káderek képzése és román anyanyelvű tanárokat és tanítókat neveztek ki hivatalból, akik egyáltalán nem tudtak magyarul. Erdélyszerte több iskolaigazgatót, akik bírálni merték ezt a nacionalista káderpolitikát, elbocsátottak.

Jellemző a Regátból Panitba helyezett fizikaszakos tanárnő esete, aki a fizikát mostantól románul tanuló diákok nyelvi nehézségeit egyszerűen kigúnyolta. Mindezek ellenére a tanár kollegák emberségesen bántak vele, 1989 után önszántából hagyta el Panitot. Az időközben megszűnt elemi iskola román tagozatának tanítónője is az iskolában maradhatott, a III. osztályosoknak tartva román órákat.

Ezek a jogtiprások állandó konfliktushoz vezettek, mert szülő és tanár egyaránt felháborodott. A jogok keresése a pártnál nem talált meghallgatásra, és ráadásul az iskolát mind gyakrabban látogatták a szekuritáté fürkészve figyelő emberei.

Az iskola és az egyház kapcsolata nagyon jó volt, a kötelező ateista nevelés ellenére, hála a két intézmény vezetőinek. Az iskola a programoknak megfelelően biztosította a tudományok elsajátítását, az egyház pedig a vasárnapi iskolák vezetését, a konfirmációkra való felkészítést, az egyházi ünnepek megszervezését és a felnövő generációk bevonását az egyházi életbe. Az esetleges "ütközéseket" a különböző rendezvények alkalmával időbeni egyeztetés által mindig meg tudták oldani, s így egyik tevékenység sem gáncsolta a másikat. A két intézmény között végig megmaradt a jó és

Mezőpanit – monográfia

emberi viszony, a lelki megrázkódtatástól mindenki mentesült, a nyertes pedig a közösségi élet lett.

A '89-es változás után felszámolódtak az ifjúsági szervezetek, de hiányukat senki nem érezte. Mindazt, amit az iskola a szocializmus éveiben megtett az ifjúságért, és mint a párt jótéteménye szerepelt, most is megteszi, szívvel-lélekkel, a közösség és a jövő érdekében. Az új iskolahálózatban megszűnt a tíz osztályos kötelező oktatás, így a paniti iskola nyolc osztályos lett, miután a meglévő IX. és X. osztályok az 1990-91-es iskolai évvel befejeződtek. A VIII. osztályt végzetek egy része tovább tanul a líceumokban, más része a szakoktatásban folytatja tanulmányait, vagy elhelyezkedik a mezőgazdaságban vagy az iparban.

Az iskola folytatta hagyományos tevékenységeit az új körülmények között is, jó közösségi szellemet teremtve, s erősítve az együttműködést a tanári kar, a tanulók és a szülők között. Az 1990-91-es iskolai évben a VI. osztály felújította a János vitéz mesejáték előadását, amelyet többször is bemutattak Paniton, a szülők meglegedésére. Vendégszerepeltek a szomszéd falvakban és Marosvásárhelyen is, a Bolyai líceumban és a szakszervezetek dísztermében. Ezeket az előadásokat a városi diákok ezrei nézték meg, számos tanügyi káder és szülő, akik értékelték a paniti iskolások szép beszédét, énekét és játékát. Az elért sikernek köszönhetően 1992 nyarán a szereplők közül hatan részt vehettek a Békéscsabai Nemzetközi Drámapedagógiai Fesztiválon Szász Anna és Konrád Béla tanárok vezetésével, nevezetesen: Bíró Enikő, Kovács Eszter, Sikó Ildikó, Barabási Attila, Bodó Szabolcs és Máthé-Nagy Kálmán.

A János vitéz bemutatása 1991-ben

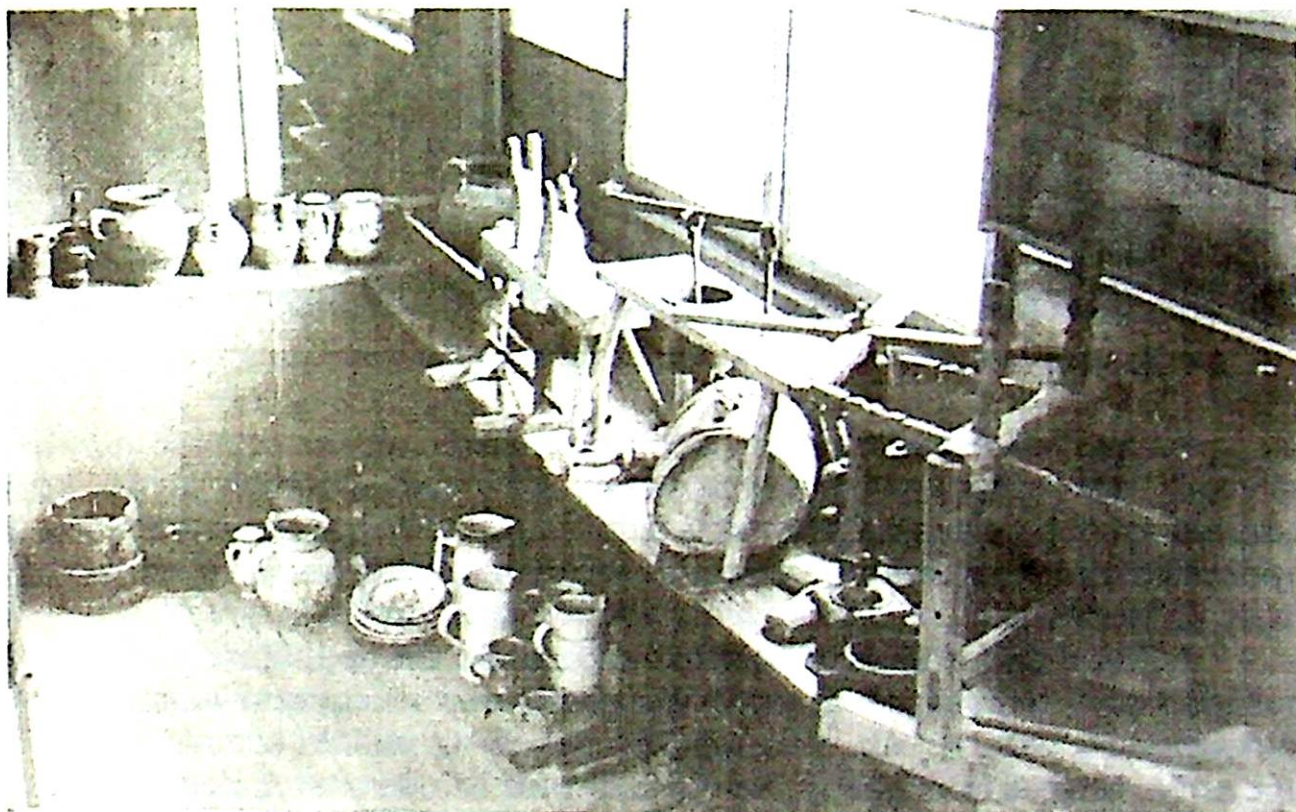
A község története 1945-től napjainkig

A jószomszédi kapcsolatok kiépítésével a színjátszókat meghívták Tiszakeszi községbe, majd Miskolcon is előadták a János vitézt, a püspöki palota dísztermében. Ezek az előadások hírnevet szereztek a panitiaknak az anyaországban is, és felhívták a figyelmet a határon kívül került magyarság törekvéseire, eredményeire, értékeire.

Az 1989-90-es tanévvel kezdődően változások történtek a tantervekben is. Megszűnt a mezőgazdaságnak, mint tantárgynak az oktatása, és a kollektív gazdaság felbomlásával az iskolakert is visszakerült a régi tulajdonosok birtokába. A műhelygyakorlatok is megszűntek, és a jól felszerelt lakatos-, asztalos- és varróműhelyek kihasználatlanul és oktatók nélkül maradtak.

A valláserkölcsi nevelés ismét tantárgy lett az iskolákban. Az első években a lelkipásztor tartotta a vallásórákat, és gyakori jelenléte az iskolában közelebbi és meghittebb kapcsolatot teremtett az egyház és az iskola között. A fiatal vallástanárok beiktatásával ez a közvetlen kapcsolat megmaradt, és remélhetőleg a vallásoktatás kihatással lesz a tanulók új erkölcsi arculatának kialakításában.

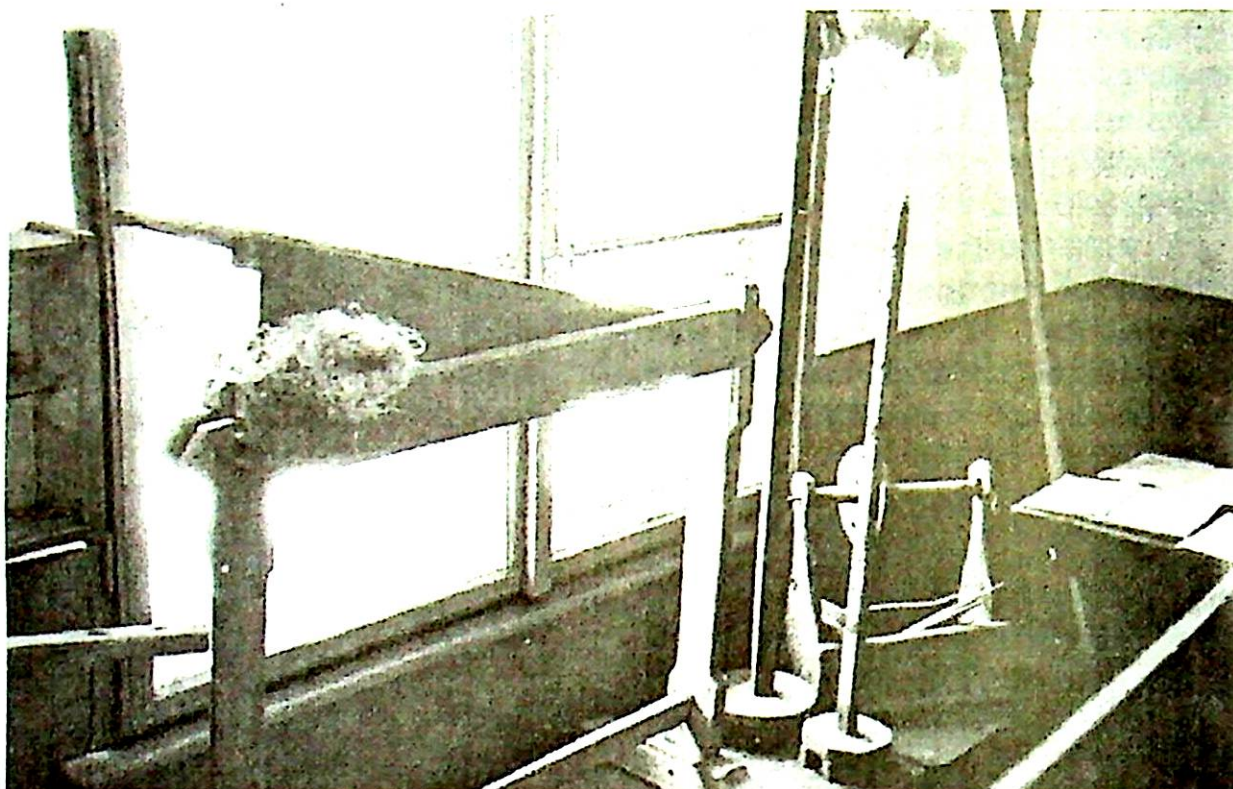
1992 októberében az iskolai oktatás hivatalos kezdetének 300 éves évfordulóját ünnepelte Panit község lakossága. Az egy napos ünnepség, amelyre meghívták a falu népét és elszármazott szülőiteit, szép példája volt az egyház és az iskola összefogásának. Az évforduló alkalmával felavatták az iskola egyik osztálytermében létrehozott iskola- és falumúzeumot,

*Az újonnan létesített történelmi-etnográfiai iskolamúzeum anyagából:
cserépedények a "Barabási gyűjteményből"*

Mezőpanit – monográfia

amelynek anyagát már évekkel ezelőtt kezdték gyűjteni a tanítók és tanárok, a diákok bevonásával. Itt talált végső és méltó helyet mindaz a tárgyi emlék, amit a régebbi időkből őrzött meg a gondviselés, amit a paniti ember századokon keresztül használt, de az élet modernizációja kezdi kiszorítani a mindennapos használatból. A múzeum anyaga lényegesen gyarapodott 1995-ben, amikor a paniti születésű, Marosvásárhelyen lakó Barabási D. Béla felajánlotta a saját gyűjtéséből származó 153 tárgyat. Reméljük, hogy az elkövetkező évek lelkes és gondos gyűjtői sok minden megmentenek mindazokból a veszendő emlékekből, amik még fellelhetők falunk lakóinak tulajdonában.

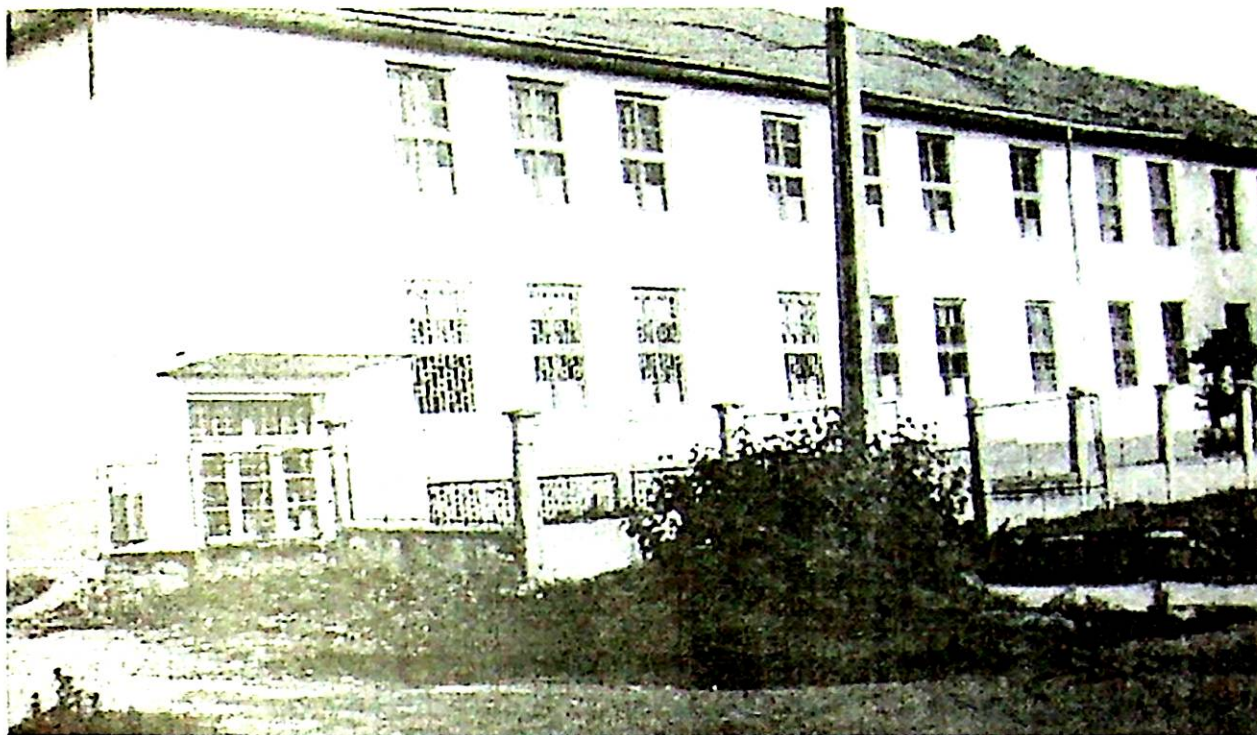

Az újonnan létesített történelmi-etnográfiai iskolamúzeum anyagából

Az 1995-ös évben a megyei tanfelügyelőség nagy összegeket irányított a paniti iskola befejezésére az állami alapokból. A több millió lejes beruházásból befejeződött a tornaterem, az épület teljes külső vakolása, a tetőcserepek átforgatása és a csatornahálózat rendbetétele. Befejeződött egy nagy építkezés, ami 32 évvel ezelőtt, 1964-ben kezdődött.

A 90-es évek után az iskola külföldi barátokra és segítőtársakra is talált, holland baráti társaságok személyében, akik évente egyszer-kétszer meglátogatták az iskolát, és elhozták ajándékaikat, padok asztalok, táblák, írószerek, füzetek formájában. Az ajándékok az iskola, a tanárok és a tanulók munkáját segítették ezekben a szűkös és állandó hiányokkal küszködő években.

A község története 1945-től napjainkig

A bevakolt iskola, 1996-ban

Az utóbbi években a tanulók létszáma állandóan csökken, és a két szomszédos faluból ingázó gyermekekkel sem maradhattak fenn a párhuzamos V.-VIII. osztályok. Csökken a tanítók és tanárok száma is, a nyugdíjba vonulókat már nem váltják fel fiatal tanerők.

Az 1995-96-os iskolai évben a tanulók összlétszáma 215. Ebből:

I. osztályos	30 tanuló
II.	29
III.	21
IV.	30
V.	20
VI.	24
VII.	36
VIII.	25

Az óvodában 5 csoport működik, összesen 128 gyermekkel.

A paniti iskola óvónői, tanítói és tanárai 1996-ban:

- óvónők: Nagy Ildikó, Kozma Piroska, Imreh Erzsébet, Máthé Annamária, Zolnai Mónika, Csiszér Anna
- tanítók: Keresztes Ida, Balogh Ilona, Balla Tünde, Pap Mária
- tanárok: - matematika: Adorjáni Zoltán
- fizika, kémia: Deák Júlia, Deák János
- földrajz, történelem: Balás Árpád
- román és magyar nyelv: Ruja Rozália, Orbán Erzsébet, Szász Lenke

Anna

Mezőpanit – monográfia

- angol nyelv: Farczádi István
- ének, zene: Balás Erzsébet
- torna, sport: Laurențiu Eleonora
- biológia: Konrád Béla, mint nyugalmazott óraadó.

A község falvaiban is tanítanak: Deák János, Farczádi István és Balás Erzsébet.

A paniti iskolának a 60-as évektől titkárnői állása is van, amelynek teendőit, megszakitás nélkül, Máthé Nagy Jolán végzi.

Az iskola több mint 300 éves fennállásának köszönhetően a panitiek soraiból a múltban is, és az 1940-es évek után is számos tanult ember emelkedett ki, számuk ma meghaladja a 130-at.

A következőkben közöljük azok nevét és foglalkozását, akik munkájuk és eredményeik által növelték falujuk jó hírnevét és tekintélyét szerte az országban és a határokon túl is:

Lelkipásztorok:

Bartha László	Bartha Lajos esperes	Bartha Albert
Bartha Tibor püspök	Kovács Antal	Nagy Albert
Nagy István esperes	Nagy Béla	Nagy Ödön
Sikó Levente	ifj. Váradi Albert	

Mérnökök:

Bartha József	Bíró Ágnes	Bíró József
Bodó Emese	Borbély Ilona	Borbély Jolán
Gál Sándor	Kovács Ida Júlia	Kovács Sándor
Nagy Dezső	Nagy István	Sikó Antal
Sikó Gizella	Sikó Gyula	Szász Géza

Közgazdászok:

Gál Márton	Iklandi Ildikó	Nagy Ida
Sikó Dániel		

Almérnökök:

Bartha Irma	Bartha Gizella	Bodó Csaba
Kovács Anna	Kovács Gerő	Kovács Ibolya
Pete Anna	Sikó Jolán	Șerban Ioan
Zöld Magda		

Jogászok:

Sikó Zoltán	ifj. Sikó Zoltán	Varga József
-------------	------------------	--------------

Technikusok:

Adorján Beáta	Adorjáni József	Barabási Gergely
Bartha Mihály	Bartha József	Bartha Sándor
Bodó Sándor	Borbély Eszter	Gál István
Gál János	Gál Melinda	Gál Sándor
Jánosi Gergely	Kovács Ida	Kovács Ilona
Kovács Olga	Kovács Pál	Magyarosi Anna
Máthé János	Nagy Bíró Teréz	Nagy Ferenc

A község története 1945-től napjainkig

Nagy Ibolya	Pete Eszter	Török Ilona
Sikó Ilona	Zajzon Zoltán	
Gyógyszerészek:		
Nagy Eszter	Nagy Ida	Nagy Judit
Óvónők:		
Bíró Jolán	Bíró Juliánna	Nagy Ildikó
Tanítók:		
Bartha László	Bartha Lajos	Bartha Irma
Bartha István	Bartha Lenke	Bartha Piroska
Barthos Blanka	Barthos Gábor	Borbély Gergely
Cozma Irina	Cozma Ileana	Gál Anna
Gál Eszter	Gál Jolán	Jánosi Gergely
Kádár István	Kádár Márton	Nagy Albert
Nagy Anna	Nagy Ágnes	Nagy István
Sikó Ágnes	Sikó Benedek	Sikó Ferenc
Sikó Gyula	Sikó Ida	Zöld Ilona
Tanárok:		
Barabási Béla	Barabási Irén	Barabási Jolán
Barabási Juliánna	Bartha Ilona	Bartha Irén
Bartha Júlia	Bartha Katalin	Bodó Sándor
Gál Ilona	Gál Magdolna	Gáspár József
Izsák Juliánna	Kovács Anna	Kovács Anna
Kovács Gizella	Kovács Ilonka	Máthé Annamária
Nagy Anna	Nagy Ilona	Nagy Ilona
Nagy Jolán	Nagy Margit	Nagy Teréz
Nagy Teréz	Nagy Teréz	Pete Piroska
Sikó Dezső	Sikó Olga	Tökés Ágnes
Váradí Ibolya	Zöld Jolán	
Orvosok:		
Bartha László	Gál Csaba	
Író:		
Nagy Olga		
Jegyző:		
Zajzon Géza		

Ha valaki ebből a jegyzékből netalán kimaradt, ez a szerző hibájából történt, amiért is szíves elnézését kéri.

1944-től napjainkig a mezőpaniti iskolánál – hosszabb vagy rövidebb ideig sok tanító és tanár tevékenykedett, akik munkája hozzájárult az iskola által elért eredményekhez. A meglévő nyilvántartásból a következők neveit sorolhatjuk fel:

Mezőpanit – monográfia

Farkas Domokos	1948-1965	Incze Éva	1960-1961
Farkas Lujza	1948-1963	Bernád Judit	1964-1970
Erős Vilma	1956-1960	Szegedi Magdolna	1970-1972
Vitális Károly	1954-1960	Gámán Éva	1970-1972
Klós Viktor	1954-1955	Bereczki Ágnes	1972-1986
Madarász Antal	1960-1961	Selyem Erzsébet	1976-1981
Pete Piroska	1959-1961	Szőcs Eszter	1968-1976
Bajzáth Mária	1961-1976	Comesz Felicia	1976-1978
Szőcs Teréz	1960-1961	Székely Mária	1980-1990
Nagy Ferenc	1962-1966	Keszegh János	1985-1988
Nagy Rozália	1962-1966	Keresztes András	1982-1986
Körmöczy István	1962-1984	Borsos Melinda	1989-1990
Ehedi Elena	1963-1964	Miklós Ildikó	1986-
Máthé Aranka	1964-1988		

VII.9. Az egyház

A második világháború után az 1948-as évig az egyház a régi, hagyományos tevékenységét megtartva igyekezett jelen lenni a falu mindennapi életében, s nem csak a lelki élet megsokasodott problémáit tartotta szem előtt, hanem a falu társadalmi, gazdasági és kulturális felemelkedését is.

Ebben a viszonyulásban törést eredményeztek azok a párthatározatok, amelyek az egyház teljes elszigetelését célozták, mint az oktatás elválasztása az egyháztól, a valláserkölcsei nevelés kitiltása az iskolából, az egyház tevékenységi területének leszűkítése kizárólag a templomra és az egyházi területekre, a külföldi egyházakkal való kapcsolattartás lehetetlenné tétele, az egyházi tevékenységek ellenőrzése az állami- és pártszervek által és egyebek. Annak ellenére, hogy a lelkipásztor az állami hivatalosságok szemében mint nemkívánatos személy szerepelt, gyakran meghívták tömegrendezvényekre, közérdekű megmozdulásokra, mert tudták azt, hogy jelenlétével a lelkipásztor az emberek tömegét is oda vonzza.

A rendszer által az egyházzal szemben fogatosított elszigetelési törekvések nem sokat változtattak a paniti ember és az egyház viszonyán, s legtöbb esetben még az állami- és pártügyekben fennforgók sem szakították meg kapcsolatukat az egyházzal. Az is megtörtént, hogy a presbitériumba beválasztott, addigi párttag inkább kilépett a pártból, de nem számolta fel az egyházzal fűződő viszonyát.

A paniti egyház, híven hagyományaihoz és belső szervezési szabályaihoz, széles sávon tartotta a kapcsolatot híveivel. Ilyen állandó tevékenysége volt a vasárnapi iskolák szervezése s vezetése, az ifjúság konfirmációkra való

A község története 1945-től napjainkig

felkészítése, a konfirmáció ünnepélyes megszervezése, az egyházi ünnepek alkalmával tartott vallásos ünnepélyek, a nagy hetek alkalmával szervezett lelkigyakorlatok, az úrvacsora vételek ünnepélyességének biztosítása, esperesi vagy püspöki látogatásokra való felkészülés, vendég lelkészek prédikációi, a segélyakciók s egyéb, amelyekkel szemben a paniti hívek mindig nagy érdeklődést tanúsítottak, segítették azokat és semmilyen pártpropaganda erről az útról el nem tántorította őket.

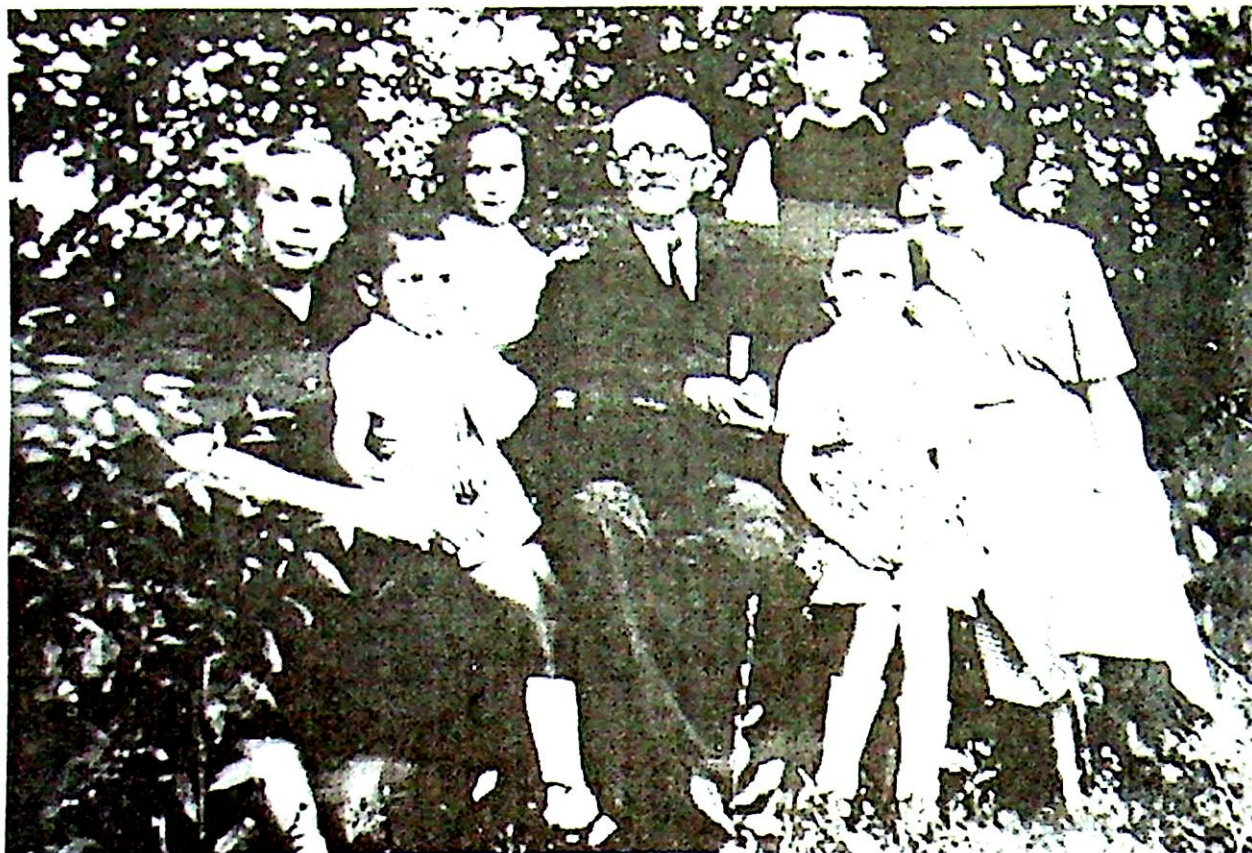
A templom és az egyházi javak példás megőrzése és állandó javítása ezután is a tevékenységek központjában szerepeltek. A háború alatt esett rongálódásokat kijavították, s az azutáni években is, mint 1973-74, 1984-85-ös esztendőben ismételen nagy javítási munkálatokat végeztek, majd 1987-89-ben felújították a templom bútorzatát és 520 ülőhelyet biztosítottak a hívek számára. Ugyanakkor művésien faragott csillárokat és a karzat védőkoriátjának fenyőfa betéteire népi motívumokból faragott, áttört tölgyfa rátétet készítettek Bandi Dezső marosvásárhelyi képzőművésszel. Így a templom belső esztétikája sokat emelkedett a hívek és a látogatók megalégedésére.

Ennek az időszaknak egészen 1964-ig kimagasló tevékenységű lelkipásztora volt Váradi Albert, aki 51 évig szolgálta a falut, s jóban-rosszban kitartott mellette. Őt követte Sárpataki János, akinek a működése alatt, egészen 1991-ig, megvalósultak a fent említett munkálatok, s véget ért az elnyomó rendszer, amelyben az egyház megtartotta tekintélyét és hivatásának magaslatán állott, betöltve az emberi lelket formáló szerepét. 1991 óta a marosvásárhelyi egyházmegye esperesi hivatalát tölti be. A paniti lelkipásztori hivatalt Pitó Antal tölti be azóta, akire immár egy másik, talán cseppet

A belövések okozta sérülés

Mezőpanit – monográfia

Váradi Albert lelkipásztor és családja

*Váradi Albert és dr. Sikó József
a mezőpaniti reformátusok
restitúciójánál 1953. június
24-én debütáltak.*

Váradi Albert és dr. Sikó József

sem könnyebb feladat vár, hogy a hitélet szervező- és mozgató erővé váljon egy olyan mély erkölcsi arculat kialakításában, amelyben a nép hitében erősödik, eredményeiben pedig helyet talál az önismeret, az összefogás, a szeretet és a töretlen tenni akarás az életért, a megmaradásért.

1990 után az egyház méltóságát, és a hit bizonyosságát megőrizve kilépett az elszigeteltségből, s mint tevékeny és hatékony erő, ismét jelen van a küzdőtéren.

A panitiak megőrizték és tartják az egyházhoz való hűségüket. A vasárnapi istentiszteleteken a hívek 30-35%-a részt vesz, ami 700-800 lelket jelent. Így a paniti egyházközség a megye élenjáró gyülekezetei közé tartozik.

Az egyház az évi egyházfenntartási járulék negyed részét a betegek

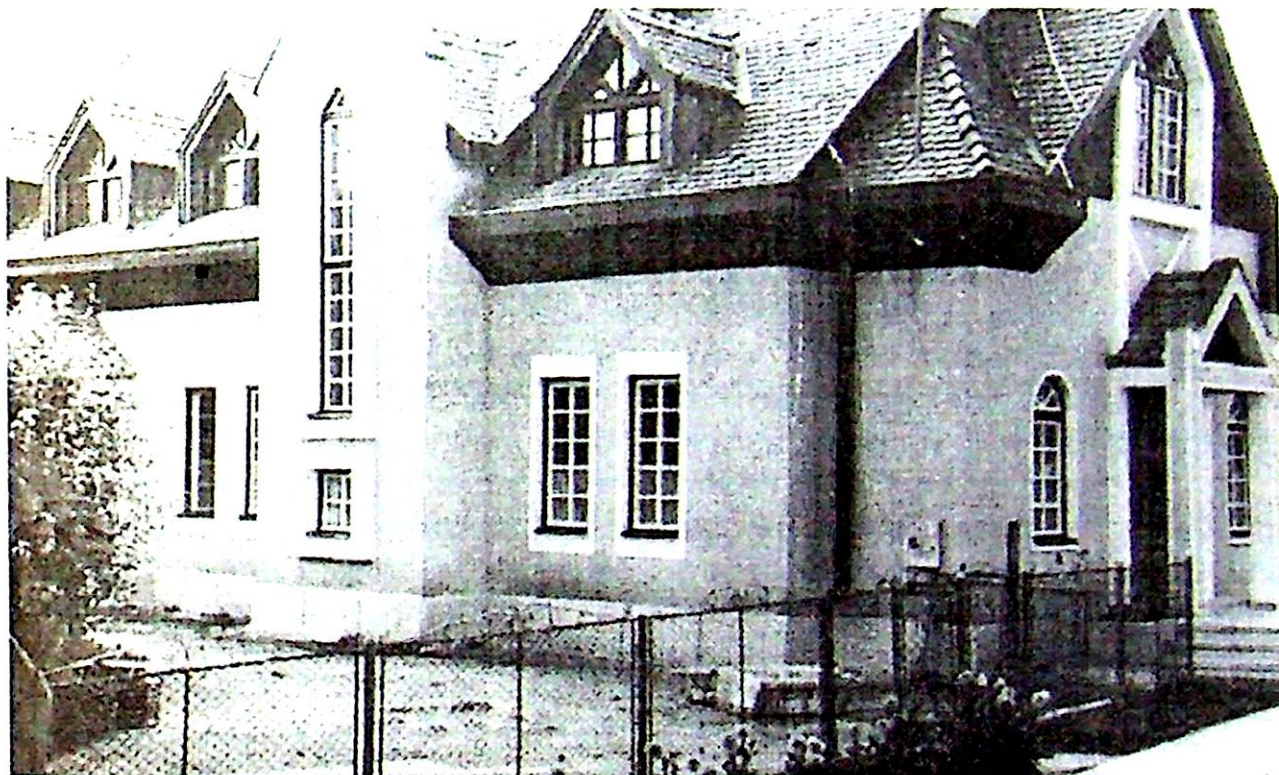
A község története 1945-től napjainkig

és árvák segélyezésére, a református egyházi intézmények fenntartására és kulturális alapítványok támogatására használja.

Az egyház lelki és anyagi ügyeinek irányítását és kivitelezését a 12 tagú presbitérium, az ugyancsak 12 tagú diakóniai bizottság, a 100 tagot számláló nőszövetség és a 30-40 tagú, lelkes bibliaórási ifjúsági csoport végzi. A presbitérium és a diakóniai bizottság a helyi feladatok megoldásában tevékenykedik, míg az ifjúsági csoport missziói munkát fejt ki a közelebbi és távolabbi gyülekezetek meglátogatásával, a hit erejével bátorítva és lelkesítve a szórványban élőket az élet nehézségeinek leküzdésében. Soraiban tevékenykedik öt teológus ifjú, akik a lekipásztori pályára készülnek. A diakóniai bizottság arról is gondoskodik, hogy esküvők és temetések alkalmával edényeket kölcsönöz a híveknek.

Az 1989-es változások után az egyház mozgástere és szabadsága megnőtt, de ugyanakkor sok kihívással kell szembenéznie: az emberek elbizonytalanodása a fokozódó munkanélküliség és kilátástalan jövő hatására, a fokozódó alkoholizmus a velejáró súlyos következményekkel, a fiatalok könnyelmű életmódja, a kivándorlás, amik mind megannyi megpróbáltatás elé állítják az egyházat és a gyülekezetet.

Az egyház ügyei rendezettek. A főállásban levő kántor, harangozó és tisztviselő teljesít szolgálatot a lelkész mellett. Az infláció ellenére folyik az épületek karbantartása és a hollandiai testvéregyház segítségével egy új gyülekezeti ház építése.

A gyülekezeti ház épülete, 1996

Mezőpanit – monográfia

Jelenleg folyamatban van a presbiterek továbbképzése, az ifjúság vallásos nevelése, nemcsak az iskolában tartott vallásórákon, hanem a templomban tartott vasárnapi iskola és a bibliaórák által.

A paniti egyházközség testvér-gyülekezeti kapcsolatot tart fenn hazai és külföldi református gyülekezetekkel a kölcsönös segítségnyújtás és az egymástól való tanulás szándékával. Hazai testvérgyülekezet a komlódi és az oroszfái, Magyarországról a budafoki és Hollandiából az ammersfoorti.

VII.10. Művelődési élet

1944 után a "szocializmus építésének útján" sokrétű politikai-, nevelő- és kulturális-művészeti tevékenység bontakozott ki. Ennek komoly hagyományai voltak Paniton és a hozzátartozó falvakban, úgyhogy az új politikai és társadalmi helyzet éppen csak széles keretet biztosított ezek számára.

A háború után, ahogy a politikai élet normalizálódott, és a gazdasági élet kezdett fellendülni, a panitiak, híven régi hagyományaikhoz, a gazdanapok szervezésével párhuzamosan megkezdték a kulturális élet kibontakoztatását is. A meginduló új politikai és szervezeti élet a kommunista párt vezetésével, céljainak elérése érdekében, mindinkább hatáskörébe vonta a tömegnevelést, s az eddigi önszerveződés és megvalósítás gyakorlatát felváltotta a közvetlen pártirányítás. Ugyanakkor rátermett és hozzáértő szakkáderek önkéntes hozzáállását a kötelező politikai nevelő és kulturális-művészeti tevékenység gyakorlata váltotta fel.

Ilyen körülmények között, mivel eleinte az új államrend biztosította a magyar nyelv használatát az élet minden területén és megkövetelte, hogy ennek bizonyosságaként a nemzetiségi területeken aktív kultúrélet bontakozzon ki, és a magyarság látványosan részt vegyen minden kulturális-művészeti megmozdulásban, Erdély-szerte a magyarul lakta vidékeken a kultúrélet biztató felvirágzásnak indult. Ennek a mozgalomnak az élére állott a már nagy tapasztalattal rendelkező értelmiségi réteg, valamint az újonnan felzárkózott tanítók, tanárok, orvosok és agrármérnökök népes csoportja.

A '60-as évekig a tömegnevelés fő célja Paniton is a nagyüzemi gazdálkodás előnyeiről való meggyőzés volt, s az eredmények fokmérője az lett, hogy hányan iratkoztak be a kollektív gazdaságba. Emellett állandóan népszerűsíteni kellett a párthatározatokat, biztosítani a tudományos nevelést, amelynek célja a vallásos világszemlélet gyengítése volt.

Mindezeken túl a paniti művelődési otthonban, a fiatalságnak a klubesteken, az idősebbeknek egyes házaknál vagy a kollektív gazdaság székhelyén, a nőknek pedig a fonó- varró-esteken az értelmiségiek előadássorozatot tartottak földrajzi, történelmi, tudományos és egész-

A község története 1945-től napjainkig

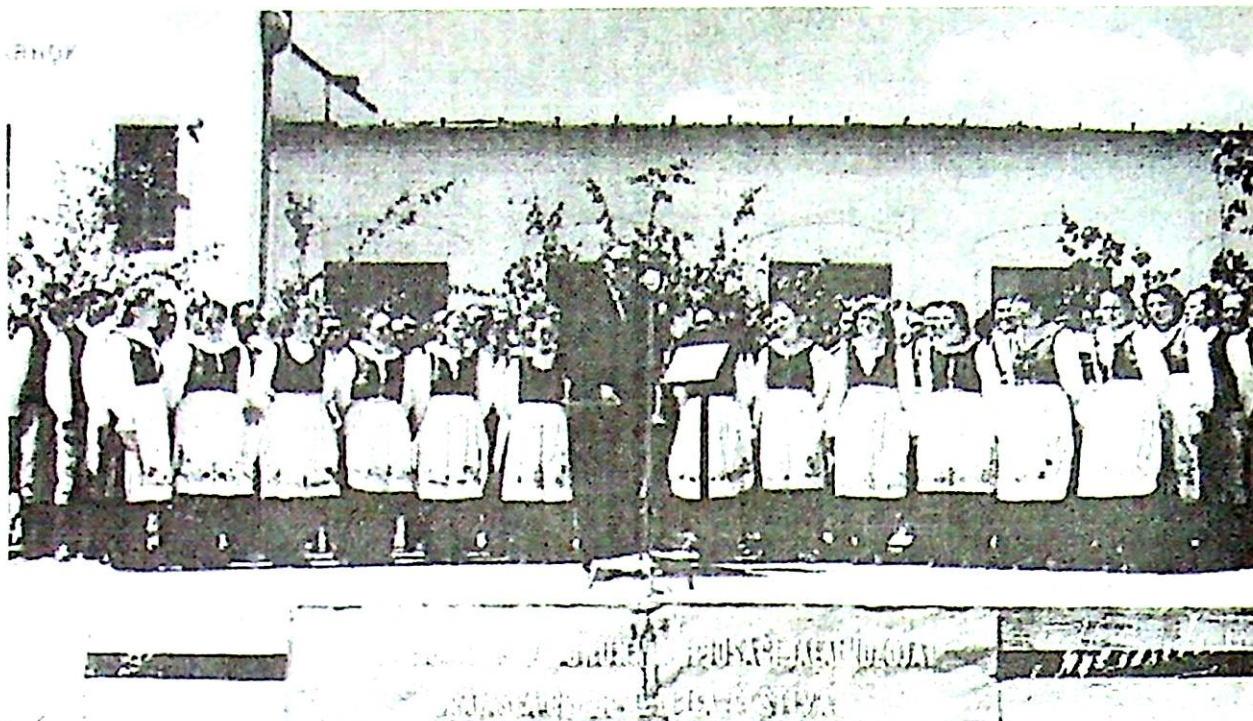
A művelődési otthon, előtérben a táncsoporttal

ségügyi témákban. Ezek akkor nagy érdeklődést váltottak ki, mert nagy volt az emberek tudásszomja, és a sajtótermékeken kívül kevés más információforrás volt a falvakban. Az előadássorozatokat gyakran diafilm-vetítés, szemléltetőanyagok, kísérleti bemutatók egészítették ki.

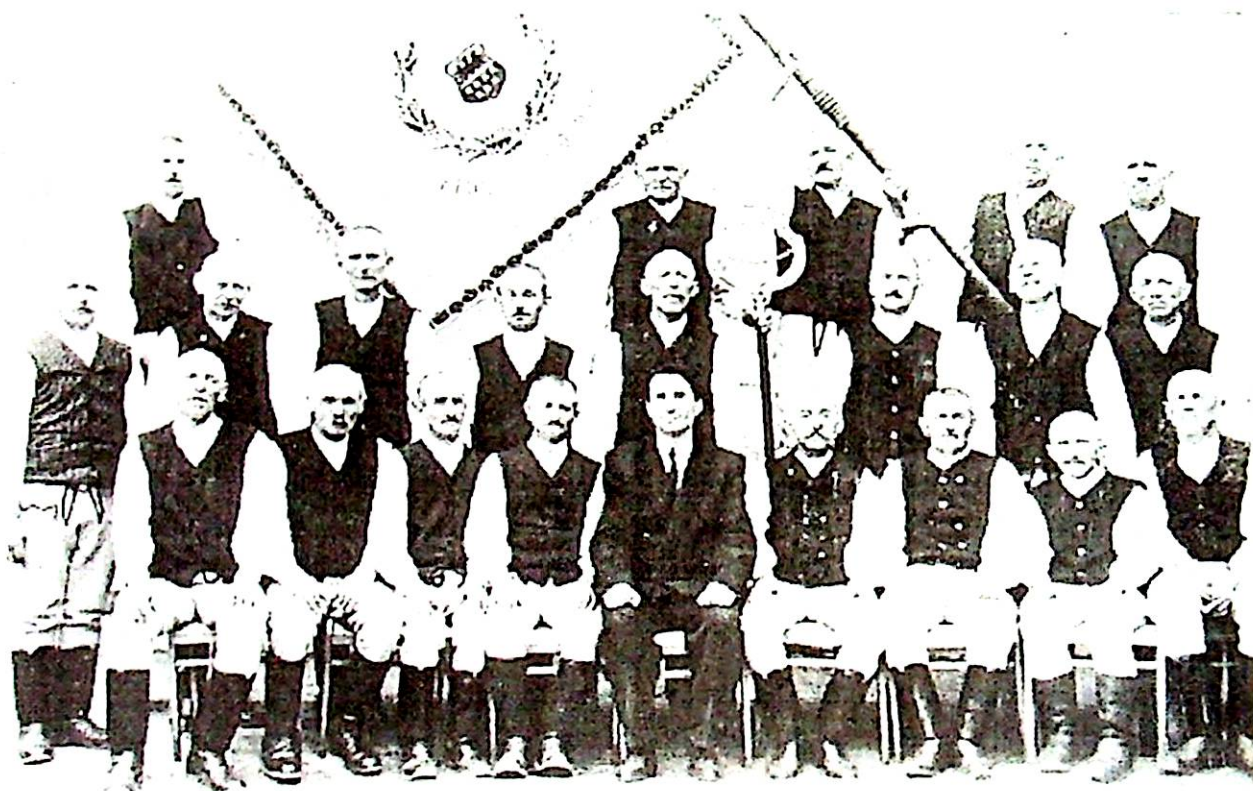
A kollektív gazdaságok megalakulása után állandósultak az agrozootechnikai tanfolyamok, amelyek kezdetben a régi gazdaköri tanfolyamok hangulatát idézték, és nagy érdeklődésnek örvendtek. Később, amikor a gazdák látták, hogy a kollektív gazdaságban minden csak úgy megy, ahogy mehet, a tanfolyamok látogatottsága csökkent, annyira, hogy végül már csak papíron tartották meg az előadásokat. Később a rádió- és tévékészülékek száma megnőtt, így az információáramlás kényelmessé vált, és csak nehezen lehetett mozgósítani a hallgatóságot előadóestekre. Ugyanerre a sorsra jutott a '60-as évek elején beindult és akkor népszerű mozgókép-színház is, amelyet érdeklődés hiányában a '90-es évek elején felszámoltak.

A politikai nevelő és kulturális élet intézményesítésében nagy szerepe volt minden falu életében a művelődési otthonok felépítésének. A paniti művelődési otthon, habár korántsem megfelelő, mint épület, mégis lehetőséget nyújtott a hagyományos és új művészeti tevékenységek kibonta-

Mezőpanit – monográfia

A dalárda, Jeremiás doktor vezetésével

A "régi" öregek dalárdája, Nagy Ferenc vezetésével

A község története 1945-től napjainkig

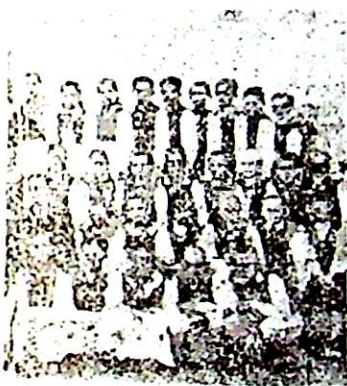

Középkorúak dalárdája, Nagy Ferenc vezetésével

Három nemzedék dalosai

Mezőpánten május 17-én nem minden úgy sikerült, ahogyan azt tervezték. Az egész napos és megzavarta a naposztályú és széprék megkezdő szabadtéri ünnepséget. Haros és Lufas rajonok legjobbjai kórusainak találkozását. Az ünnepség azonban nem maradt el. Sőt ez a nap sok kellemes élményt, maradandó emléket nyújtott a pontifeknek. A negyven évvel ezelőtti alakult mezőpánti kórust ünnepelték ezen a napon.

A kultúrtervező terve zsűföltésig

Pionirkórus

DEZSI ODON

A dalárda fennállásának 40. évfordulója alkalmával megjelent újságcikk, 1964.V.26

megírt érdemtűdők kollektívájával. Sokan csak kinttről, az ablakból tudták megérteni a nagyszabású ünnepet. Először a negyven évvel ezelőtti alakult kórus tagjai — ma már hatvan-hetven évesek — léptek dobogóra, s énekeltek régi és új tömegdalsókat. Percekig szünet a taps a veterán dalosok tiszteletére. A fiatalok köszöntötték őket, amiket fáradságot nem ismerve tanulták és terjesztették a tömeg- és népdalsókat, és mert megszerették őket is az éneklést. A taps még el sem múlt a teremben, amikor a fiatalok ismét felgördült és a színpadot most már a középkorúak nyolcvan tagú kórusa foglalta el. A Republic, mára már vatrá című dal és a főbbi pártunk harcáról, dolgozó népünk sikeréről szóló tömeges dal nagy sikert értett. A hangulat akkor érte el a tetőpontját, amikor a színpadon felváltak a közeg legjeltelegb dalosai, a pionirkórus tagjai. Felejtethetetlen volt, amikor a műsor befejezésekor a három nemzedék dalosa együtt énekeltek. Ritkán látni ilyen kórust és ritkán lehet ilyen szép éneklést hallani.

A mindvégig bensőséges és hangulatos ünnepség sikeréért külön dicséret illeti a három kórus vezetőjét, Nagy Ferencet, aki fáradságot nem ismerve tanította, oktatta a mezőpánti dalosokat.

kozásához, amelyek, mint tömegtevékenység, igen nagy szerepet tölthetnek be a személyiség fejlesztésében.

A művészeti tevékenységek közül meg kell említenünk a paniti énekkart, amely 1944 után is folytatta azt a hagyományt, amit 1924 óta kezdett el. Kádár Márton, mint alapító karmester, a kezdettől 1948-ig volt lelkes vezetője a kórusnak. Őt követte Bartos Gábor tanító-karmester 1954-ig. Ebben az időszakban az énekkar csak mint férfi dalárda működött. 1956-ban a kórus vezetését Jeremiás Béla kórorvos vette át, akinek különös rátermettsége és áldozatkészsége folytán az énekkar négyszólamú vegyes kórossá alakult át. Mesélik, hogy Jere-

Mezőpanit – monográfia

miás doktor nagyon tudta lelkesíteni az embereket, a kórusnak széles repertoárja volt, ami főleg népdalfeldolgozásokból és hazafias énekekből állt. Az énekkar sokszor fellépett a paniti színpadon, minden versenyen jelen volt, és többször nyert rajoni és megyei díjat.

1960-tól, Jeremiás Béla elköltözése után, a kórus vezetését egy szintén lelkes és nagy szakértelemmel rendelkező tanár, Nagy Ferenc vette át, aki évekig összetartotta a tagságot, mígnem '64-ben a kórus fennállásának 40. évfordulóján, a rajoni szervek által meghiusított kórustalálkozó kedvét szegte a tagoknak. Az ifjúság városra való ingázása és rátermett, áldozatkész kórusvezető hiánya volt másik oka a kórusmozgalom hanyatlásának.

A két háború között fellendült és állandósult a színjátszás, új színeket, új tartalmat kapott. A megszokott népszínművek mellett színre vittek új, tartalmilag a mában gyökerező darabokat is. Mindemellett még ma is közkedveltségnek örvendenek a régi és új népszínművek, éppen ezért sok ilyet már 3-4 alkalommal is előadtak, 8-10 évenként felújítva ezeket, mint: Fehér Anna, A cigány, A falurossza, A csikós, Sári bíró, Énekesmadár, A fekete macska, A fül stb. Ugyancsak sikeresen játszották a paniti műkedvelők a '80-as évek elején a Magaviseletből elégtelen, Légy jó mindhalálig, A gyimesi vadvirág, Dankó Pista, A rút kiskacsa c. darabokat. Több kiszállást is szerveztek Szentiványra, Bergenyébe, Mezőmadarasra, Nagyernyébe, Somosdra stb. Szintén sikeres volt számos mai tárgyú egyfelvonásos színdarab, amelyeket táncokkal, monológokkal egészítettek ki.

Ebben az időszakban több alkalommal is sikerült összeállítani a paniti folklór együttest, Deák Júlia és Deák János tanárok vezetésével, amely a helyi

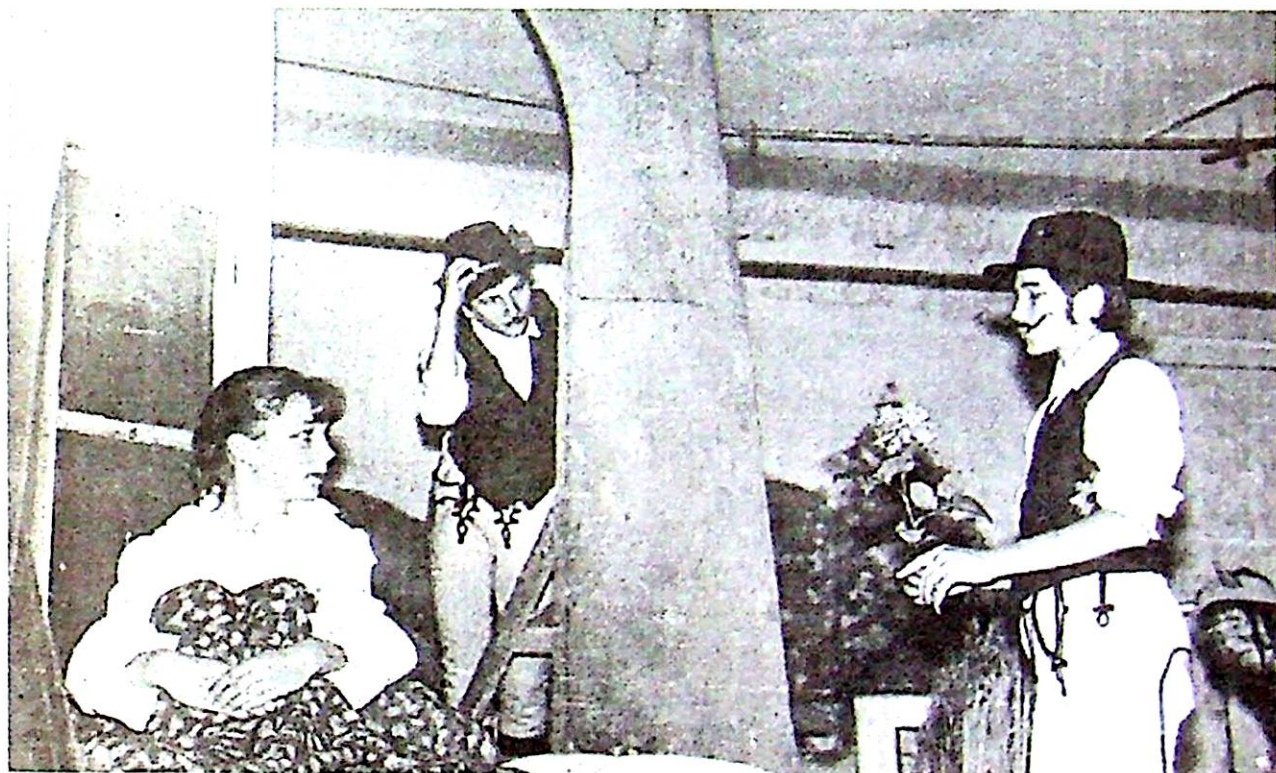

“Sári bíró” - 1970-es évek vége

A község története 1945-től napjainkig

"Sári bíró" 1983-ban, Nagy Edit és Bartha „Ihály főszereplésével

"Énekes madár"

Mezőpanit – monográfia

"Dankó Pista" - 1980

"Liliomfi" - 1980

A község története 1945-től napjainkig

"Lúdas Matyi"

"A cigány"

Mezőpanit – monográfia

"János vitéz" - 1985

"Gyimesi vadvirág" - 1986

fonós-húshagyói szokásokat elevenítette fel, Bereczki Ágnes tanárnő szöveg-gyűjtésével. Az utolsó felújítás 1993-ban volt, amellyel több kiszállást is szerveztek.

Új művészeti forma volt az agitációs művészbrigád és az irodalmi, zenés összeállítások, amelyek jelentős helyet kaptak a tömegnevelés terén, a közhangulatot hivatottak alakítani.

A tánccsoportok állandó jelleggel tevékenykedtek, és az évek folyamán számos magyar és román táncot tanultak be, megőrizvén a sajátos paniti

A község története 1945-től napjainkig

táncemekeket, és amelyekkel felléptek a paniti és a szomszédos falvak közönsége előtt. Ezt a tevékenységet nagyon megkönnyítette az a paniti hagyomány, hogy az ifjak, amint felserdültek, a sorozás előtti időszakban, egy-két évet tevékenykedtek ezen a téren.

A paniti művelődési életben nagy gondot okozott egy állandó helyi zenekar hiánya, mivel a faluban kevés volt a jó zenész. Ennek ellenére Bíró Endre, Bíró Mihály, Barabási József, Barabási Endre hegedűsök, Sikó József, Csíszér János, Máthé Kálmán harmonikások, Gál János gitáros és Szélyes János dobos segítségével a rendezvények nem maradtak zeneszó nélkül.

A '80-as évek közepétől a művelődési otthon keretében sikeresen beindult egy citerazenekar idősek és fiatalok részvételével, hogy a citerázást újra felelevenítsék. Tagjai voltak Bartha Gerő, Barabási Sándor, Nagy Gyula és mások. Rövid ideig tartó működés után tevékenységük szünetelt 1995-ig, amikor is újrakezdték a próbákat. Sikeres fellépésük volt 1996. március 15-én. A zenekar lelkes tagjai: Bíró József, id. Bartha Gergely, Barabási Sándor, Bartha Gergely, Bartha Sándor, Kovács Béla.

A művelődési otthon tevékenységét jól szemléltetik a következő táblázatok:

A kulturális-nevelőmunka különböző formái keretében tartott tömegnevelő tevékenység alakulása:

Év	Előadások száma			Részvevők száma		
	Össz.	Panit	Falvak	Össz.	Panit	Falvak
1978	237	105	132	14453	6823	7630
1979	243	121	122	15275	9687	5588
1980	257	127	130	16795	9970	5612
1981	238	128	110	16800	10000	6800

A kulturális művészcsoportok számának és az azokban tevékenykedők számának alakulása:

Év	Kulturcsoportok száma			Tagok létszáma		
	Össz.	Panit	Falvak	Össz.	Panit	Falvak
1978	20	8	12	216	104	112
1979	21	8	13	245	108	137
1980	16	6	10	192	96	96
1981	24	6	18	151	84	167

A művészcsoportok által szervezett előadások és a résztvevők számának statisztikájából kitűnik, hogy egy előadáson átlagban 250-en vettek részt, ami igazán figyelemre méltó eredmény:

Mezőpanit – monográfia

Év	Előadások száma			Résztevők száma		
	Össz.	Panit	Falvak	Össz.	Panit	Falvak
1978	34	18	16	6960	3950	3010
1979	48	25	23	9028	5420	3608
1980	50	26	24	9639	5612	4027
1981	41	25	16	7907	5000	2907

Ebben az időszakban a különböző rajoni vagy megyei versenyeken a paniti művészcsoportok többször jó helyezést értek el:

- 1963-ban II. díjat kapott az énekkar a rajoni szakaszon;
- 1964-ben III. díjat kapott az énekkar a rajoni szakaszon;
- 1964-ben III. díjat kapott a népi zenekar a rajoni szakaszon;
- 1964-ben II. díjat kapott a néptánc-csoport a rajoni szakaszon.

Még Harczón is, ahol kevés volt már a fiatal, élénk kultúrmunka folyt, 1964-ben a dalcsoport dicséretet kapott.

A művelődési otthonok vezetésében történt változások sokszor serkentőleg hatottak a nevelő és művészeti tevékenységre. Új vezetők új lendületet és módszereket hoztak, amelyek bizonyos időre fellendítették a művelődési életet. Ilyen időszak volt 1962-1964, amikor a paniti művelődési otthon mint rajoni művelődési ház szerepelt a megfelelő személyzettel és hatáskörrel (igazgató Mózes István, helyettese Imre Sámuel). Pezsgő élet folyt három szakcsoportban: tánc, színjátszók és ének-zene.

Meg kell említenünk a sok lelkes értelmiségi dolgozó közül azokat, akik több éven keresztül töltötték be a kultúrigazgatói tisztséget és önfeláldozó munkájukkal elősegítették Panit művelődési életének fellendítését. Sorrendben: Madarász Antal, Balog Sámuel, Bajzát Mária, Borbély Gergely, akik amellet, hogy a művelődési élet kezdeményezői és állandó serkentői voltak, a művelődési otthon anyagi javait is kezelték és gyarapították. 1968-tól a paniti művelődési otthon igazgatói tisztségét a községi pártbizottság titkárhelyettesei töltötték be, sorrendben a következők: Bozsi Albert, Ambrus Antal, majd 1974-től fél iskolai normával dolgozó központi kultúrigazgatók. Ezek 1982-ig: Nagy Péter, Tollas Jenő és Konrád Béla.

Az előzőkben megemlített értelmiségieken kívül a következők járultak még hozzá a különböző művészcsoportok tevékenységének irányításához: Nagy Albert, Sikó Gyula, Bodó Ilona, Csula Mária, akik az énekkar tevékenysége idején mint szólamvezetők működtek, Erős Vilma, Szőcs Teréz, Nagy Zsuzsánna, Nagy Albert, Konrád Béla, akik színdarabokat tanítottak be hosszú éveken keresztül, valamint Balás Árpád, aki néhány évig állandó előadás-sorozatot tartott. Említést érdemel Borbély Gergely tanító, aki az évek hosszú során, egészen haláláig, bármilyen megmozdulás volt a kultúrotthonban, minden alkalommal jelen volt, és mindenben segítette a művelődési élet jó menetelét.

A község története 1945-től napjainkig

Lelkes fiatalok és idősebbek állnak még ma is a művelődési élet élvonalában, és idejüket áldozva támogatják e tevékenységeket. Így a folklór-együttes tagjai (1979-ben): Bodó János, Márton Imre, Márton József, Adorjáni Lajos, Csiszár János, Sikó Péter, Barabási József, Izsák Gáspár, Barabási József feleségeikkel együtt, Barabási Endre, Barabási Lajos; a színjátszók (1980-ban): Sikó Attila, Barabási Attila, Barabási János, Szombat Béla és Albert, Bartha Márton, Bodó József, Sikó Eszter, Sikó Olga, Nagy Sarolta, Hódos Éva; a táncsoport: Sikó Gyöngyi, Barabási Sári, Nagy Gyöngyi, Kovács Joli, Bartha Jolán, Barabási Kati, Bíró Endre, Sikó Attila, Barabási J., Nagy Elek, Nagy Attila, Sikó József, Borbély István, Bodó József és sokan mások megérdemlik, hogy nevük megmaradjon e monográfiában.

A kulturális-művészeti csoportok tevékenysége folytatódott a szocialista rendszer bukása után is, bizonyoságul annak, hogy nem a kényszer és a szocialista elvek tartották fenn, hanem a hagyományszeretet és a belső indítékok, ami a szépre, nemesre, a személyiség kibontakoztatására serkenti az embert. Több színdarabot mutattak be azóta is, a Dankó Pistát, A virágok nem hervadnak el címűt, amelyekkel több előadást tartottak Paniton és más falvakban. A színjátszásba bekapcsolódott a református ifjúsági csoport is, akik a Noé, valamint az Onézimusz című vallástörténeti darabokat állították össze, tanulták be, és játszották szép sikerrel. Ezekkel a színdarabokkal a mai napig is látogatják a mezőségi és Beszterce-vidéki szórányvidékeket, ahová elviszik a szép magyar beszédet és a hit megtartó erejét. Ilyen formán a művészeti tevékenység tudatformáló és a közösséget erősítő tevékenységgé vált és válik ezután is, amíg lelkes és tudatos művelői lesznek. A mostani szereplők közül soroljuk fel a következő neveket: Nagy György, Borbély Csaba és Attila, Barabási Endre, Zöld Imre, Soós Benedek, Sikó Irén, Zágoni Edit, Nagy Teréz, Csiszár Irén, Jánosi Edit, Nagy Éva, Barabási Anna, Sikó Barnabás, Bartha Melinda, Sikó Levente, Balog Csaba, Nagy Béla, Bodó János, Barabási Péter, Borbély Sándor, Sikó Enikő, Nagy Helga és mások.

Az évek folyamán a paniti művelődési otthon anyagi alapjai meg erősödtek. 1984-ben nagy javítási munkálatokat végeztek, amelyre állami alapból több mint százezer lejt fektettek be. A művelődési otthon több rádiókészülékkel és televízióval rendelkezett, a klubtevékenységekhez volt asztalitenisz, asztali biliárd és sakkjáték. A zenekari tevékenységekhez hegedűk, cimbalmok, nagybőgő, dobfelszerelés, klarinét állott a rendelkezésre. Előadásokhoz diavetítők, hangerősítők, mikrofonok, amelyeket részben saját bevételekből vásároltak, részben a megyétől kaptak. Hogy a táncsoportoknak egyforma székely ruhái legyenek, Konrád Béla és Borbély Gergely 1979-ben az Este a paniti fonóban c. folklórelőadás bevételeit, valamint más tevékenységből származó bevételeket 18 pár paniti székely ruhának való anyag szövetésére fordítottak, s hozzáértő szabókkal és varrónőkkel (Bodó Lajos és Nagy Eszter) megvarrattak. Ezen kívül a színpadot

Mezőpanit – monográfia

ellátták színpalakkal, háttér és oldalfalakkal, amikkel az előadások technikai kivitelezése nagyon könnyűvé és gyorsá vált.

A falu művelődési életének fontos tartozéka a könyvtár, amelynek tevékenységét a következő adatok szemléltetik:

	1978	1979	1980	1981	1995
Könyvek összesen	9438	9723	10104	10539	6849
ebből irodalmi	7210	7350	7800	7964	4758
társadalmi	1482	1517	1650	1729	172
természettudomány	330	350	415	465	339
mezőgazdaság	332	348	358	362	419
technikai	88	108	113	120	209
román nyelvű	3088				
magyar nyelvű	6345				
más nyelvű	5				
Olvasók száma	442	449	475	455	192
ebből munkás, technikus	41	43	52	56	48
mezőgazdász	34	33	34	27	28
értelmiségi	25	23	27	22	9
tanulók	338	344	354	343	107
Kikölcsönzött könyvek	4566	3882	3416	4200	961
ebből irodalmi	2108	2512	2168	2725	629
társadalmi	92	87	69	95	7
természettudományi	64	45	36	90	9
mezőgazdasági	38	65	51	47	11
technikai	89	151	99	122	22
gyermekirodalmi	1489	1022	993	1121	283

A könyvtár székhelye többször változott, jelenleg a régi iskola egyik osztálytermében helyezték el, megfelelő körülmények közé. A könyvtárosi tisztséget 1995-ig Sikó Gyula tanító töltötte be, utána Bodó Enikő, mint könyvtáros és művelődési otthon igazgató.

A lakosság életében ma is fontos szerepet játszik a sajtó, rádió és televízió. Ezek fokozatosan meghonosodtak a panitiak életében, s ma már nélkülözhetetlen kellékei szinte minden otthonnak, ahol nem kimondottan öregek laknak. A község civilizációs szintjének emelését jelentette 1979-ben a telefonközpont létesítése, amely lehetővé tette, hogy sok paniti lakásba bevezethessék a telefont. A technika ezen szolgáltatásait a következő adatok illusztrálják:

	1962	1965	1980	1996
Postahivatalok	-	-	1	1
Rádióelőfizetők	419	443	651	547

A község története 1945-től napjainkig

TV-előfizetők	396	398	633	436
Sajtóelőfizetők	466	493	590	54
Telefonközpontok	-	-	1	1
Telefonelőfizetők	4	6	121	403
ebből Paniton	4	6	111	403

A paniti postahivatal és telefonközpont

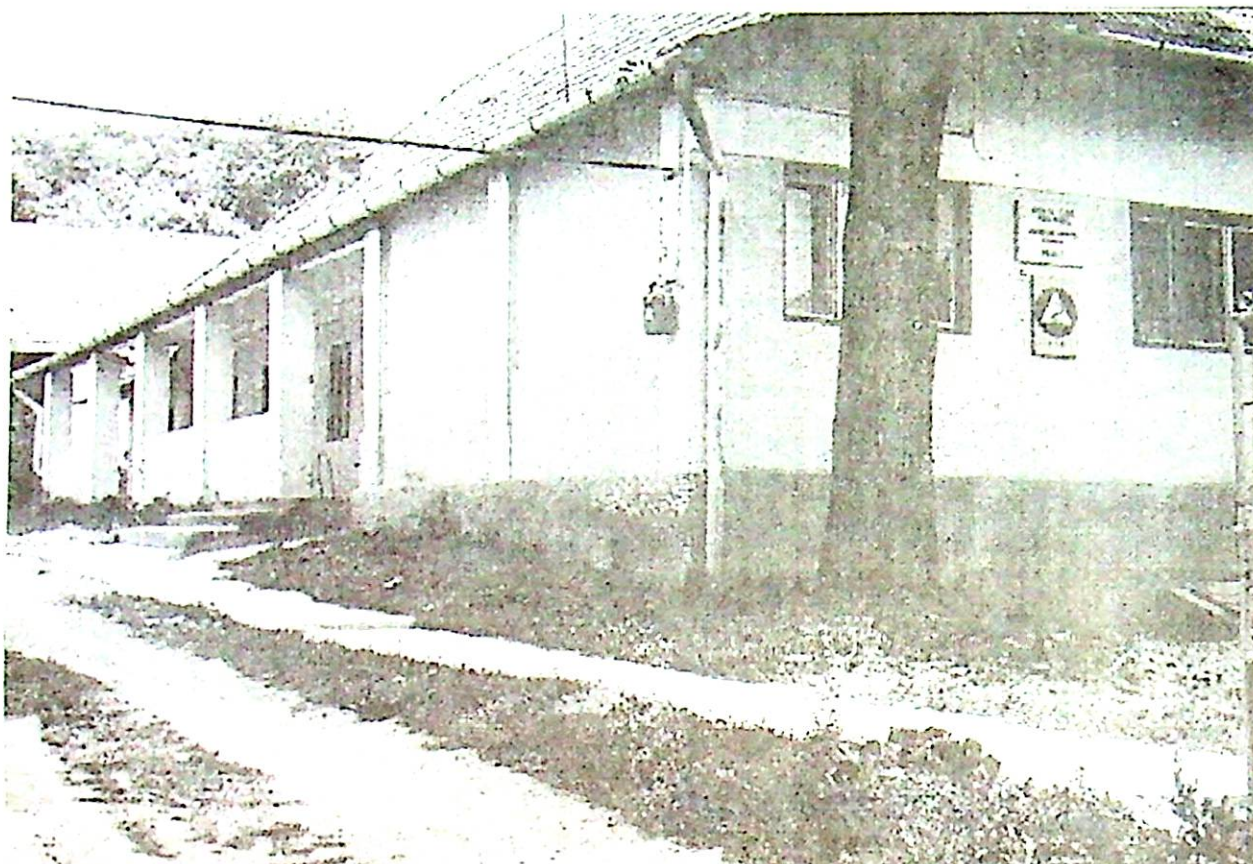
VII.11. Egészségügy

A régi idők paniti népességének egészségi állapotáról kevés feljegyzés maradt. Bizonyára a századok folyamán dühöngő pestisjárványok Panit lakóit sem kerülték el. Az 1700-as évek első felében egy csittszentiványi feljegyzésben említést tesznek a pusztító pestisről, amely feltételezhetően a környéket sem kímélte. Ugyanakkor biztos, hogy a többi népbetegség Paniton is szedte áldozatát.

Idővel a tudomány és fejlődés adta lehetőségek segítségével igyekeztek a járványokat leküzdeni. Egy 1930-ból származó feljegyzés bizonyítja, hogy "a paniti lakosságot beoltották kanyaró ellen". Minden igyekezet ellenére még a két világháború közti időben is tizedelték a népbetegségek a falu népességét. Ebben az időszakban, például Bartha Árpádnak egy hét alatt három gyermekük halt meg torokgyíkban. Az idősebbek még emlékeznek arra,

Mezőpanit – monográfia

hogy régebben Paniton évente 10-15 személy, fiatal és középkorú, halt meg tüdőbajban. Az utóbbi évtizedek szociális megvalósításai a közegészségügy területén is éreztették hatásukat. A két háború közötti időszakhoz viszonyítva, amikor az orvosi ellátást a hét bizonyos napjain egy orvos biztosította Marosvásárhelyről, ma állandó orvosi rendelő működik. 1955 és '64 között szülészet is működött Paniton, ami biztosította a szülések orvosi felügyeletét. Ezután Panitot a marosvásárhelyi szülészeti körzethez csatolták, és onnan biztosítják a szülő anyák kórházba szállítását.

Az orvosi rendelő és gyógyszerész, a régi udvarházban

Az orvosi rendelő személyzete orvosokból és középkáderekből áll. A község falvaiban egészségügyi pontok működnek, egy-egy középkáder vezetésével, és a hét bizonyos napjain orvosi rendeléssel.

Az állandó orvosi felügyelet, valamint a kifejtett egészségügyi nevelés eredményeképpen mondhatjuk, hogy a közegészségügy területén is óriási haladás észlelhető a községben. A különböző egészségügyi mutatók bizonyítják ezeket a jó eredményeket:

	1962	1965	1980	1995
Körzeti orvosi rendelők	1	1	1	1
Orvosok	2	2	4	4
Egészségügyi középkáderek	3	4	6	5

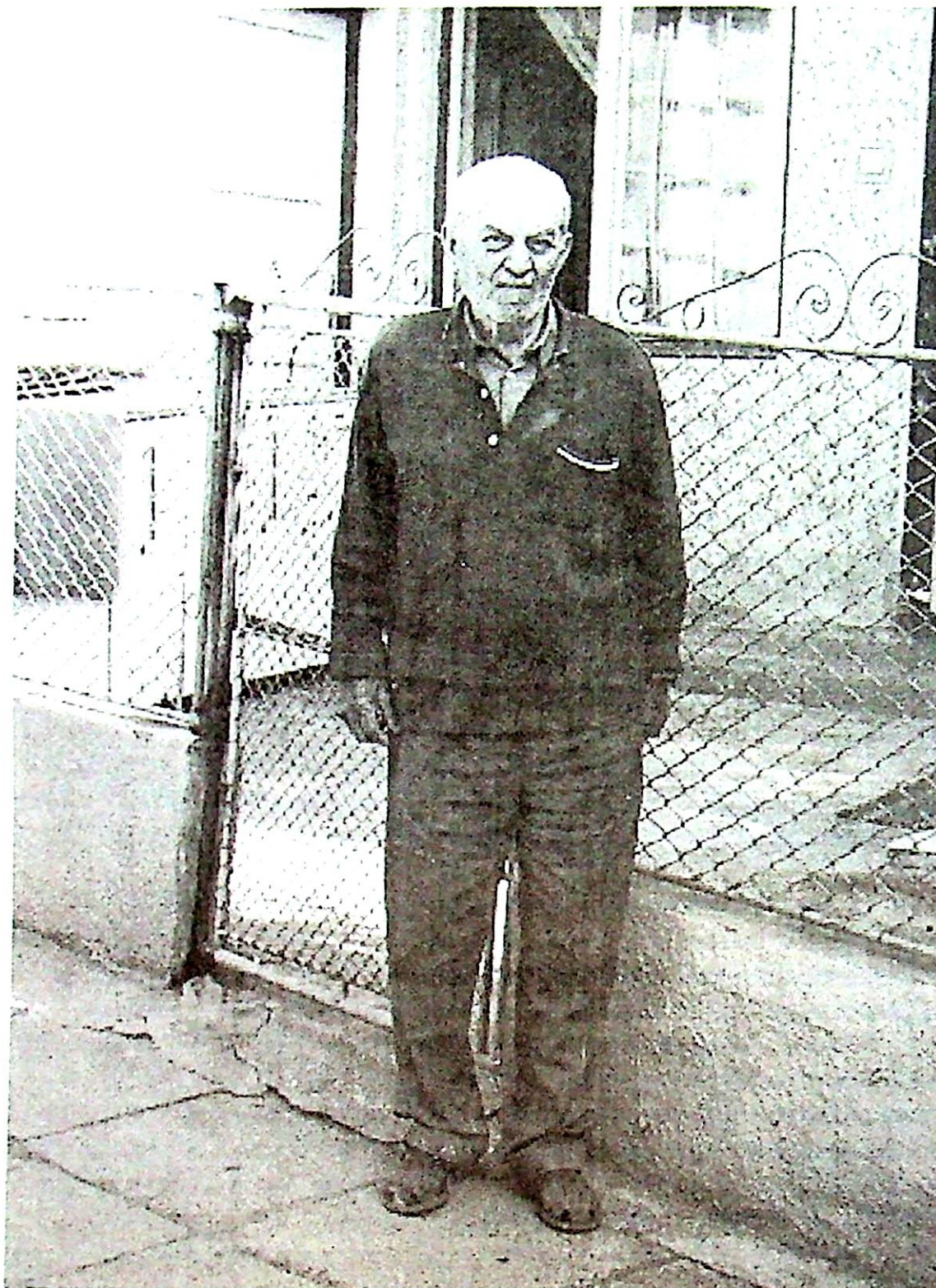
A község története 1945-től napjainkig

Kisegítő személyzet	2	2	2	2
Fogászati rendelő	-	-	1	1
Gyógyszertár	-	-	-	1
Egészségügyi helyzet:				
megbetegedések aránya %	26	24	19	3.2
járványok	2	2	-	1
népességnövekedés-mutató	21	20	18.5	17
gyermekhalandóság %	26	25	20	-
születések %	20	11.4	17.3	0.82
elhalálások %	12	11	7.46	1.08
term. népességszaporulat	11	10.5	9.52	0.43

Ezen eredmények eléréséhez szívvel-lélekkel hozzájárultak azok az orvosok és középkáderek, akik a község területén dolgoztak. Az elmúlt időszak orvosai: Szabó László, Orosz Jutka, Jakab András, Farkas Imre, Zsigmond Károly, Mózes István, Orosz Albert, Farkas János, Farkas Sándor, Jeremiás Béla, Mózes Sándor, Kompó Ilona, Derzsi Kálmán, Rácz Tibor, Gábor Vígh Júlia. Napjainkban Benczédi Kelemen, Makkai Mária, Szakács Adriana, Busuioc Marieta orvosok és Bíró Nagy Teréz, Bodó Rozália, Nagy Ibolya, Nagy Balázs középkáderek nagy orvosi gyakorlattal és sok emberséggel teljesítik hivatásbeli kötelességeiket.

A panitiak közül többen értek meg magas életkort, és koruk ellenére részt vesznek a gazdasági és társadalmi életben. A falu legidősebb embere id. Zajzon Jenő 96 éves, aki az életében megélt sok megpróbáltatás ellenére tiszta szellemmel gondolkodik, és félti a falut és közösségét a jövődtől. Jenő bácsit megkérdeztem, mit kíván a falu népének. Ezt felelte: - *Mezőpanit népe éljen ezután is összefogásban, szeretetben és hűségben! Őrizkedjen a mai társadalmat veszélyeztető szenvedélybetegségektől, főleg az alkoholizmustól, ami romlásba vihet egész családokat és közösségeket.*

Mezőpanit – monográfia

Panit legidősebb embere, a 96 éves id. Zajzon Jenő

A község története 1945-től napjainkig

Tisztelettel soroljuk fel a falu idős embereinek névsorát:

id. Zajzon Jenő	96
Nagy Anna	94
Serbán Mária	94
Barabási Antal	91
Nagy Sándor	89
Jánosi Juliánna	88
Gál Eszter	88
Nagy Sándor	88
Bartha István	87
Sikó Poli	87
Barabási Ágnes	87
Bartha Zoltán	86
Bartha Ilona	86
Magyari József	85
Barabási Ilona	85
Adorján Ilona	85